

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΠΛΑΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Ν. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΕΞΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ**

**Π Λ Α Τ Ω Ν Ο Σ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ (ή περί Έρωτος)
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΝΙΚ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ 1912**

24grammata.com ελληνικά ebook [κλικ εδώ](#)

Free ebooks on Classical Literature in English [click here](#)

ebook in Italiano [click qui](#)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I. Ανάλυσις του διαλόγου.

Εἰς συμπόσιον δοθέν ὑπὸ τοῦ Ἀγάθωνος τὴν επομένην τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησε μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ τραγωδίαν, συνδαιτυμόνες μετὰξὺ τῶν ἄλλων εἶνε ὁ Σωκράτης, ὁ Φαῖδρος, ὁ Ἐρυξίμαχος, ὁ Πausanίας καὶ ὁ Ἀριστοφάνης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν προτεραίαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτῶν ἦσαν μαζὶ εορτάζοντες τὴν νίκην, ὡς ἐκ τούτου δὲ διετέλουν ἀκόμη ὑπὸ τοὺς αἰμούς τοῦ οἴνου ὁ ὁποῖός εἶχε ρεύσει ἀφθονός, ἀποφασίζεται, κατὰ πρότασιν τοῦ ἰατροῦ Ἐρυξιμάχου, νὰ διεξαχθῆ ἡ συναναστροφή χωρὶς μέθην, ν' ἀποπεμφθῆ ἡ αὐλητρὶς καὶ νὰ ληφθῆ ὡς θέμα ομιλίας ὁ Έρωσ, τοῦ ὁποῖου καθένας μετὰ τὴν σειράν θὰ ἐπλεκε τὸ ἐγκώμιον. Ὁ Σωκράτης δὲν ἔχει καμμίαν ἀντίρρησιν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν, τόσῳ μάλλον καθ' ὅσον αὐτός τίποτε ἄλλο δὲν γνωρίζει εἰμὴ τὰ ἐρωτικά.

Καὶ ἔτσι ὁ Πλάτων εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα τοῦ.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τεχνοτροπίαν ὄχι ἀσυνήθη εἰς τὸν Πλάτωνα, τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν εἰσάγονται ἀπ' εὐθείας διαλεγόμενα, ἀλλὰ τὰ περὶ τοῦ Συμποσίου καὶ τῶν κατ' αὐτὸ λεχθέντων διηγείται, μετὰ πάροδον χρόνου μακροῦ, πρὸς φίλους τοῦ Ἀθηναίου Ἀπολλόδωρος, ὁ ὁποῖός πάλιν δὲν παρευρέθη ὁ ἴδιος εἰς τὸ Συμπόσιον, ἀλλὰ τὰ ἴκουσε μεν πρὸ καιροῦ παρά τινος Ἀριστοδήμου παρευρεθέντος, τὰ ἐνθυμεῖται ὁμῶς καλὰ, διότι προσφάτως εἶχε λάβει ἀφορμὴν νὰ τὰ διηγηθῆ εἰς κάποιον ἄλλον φίλον τοῦ. Εἰς τὸν τρόπον ὥστε τὰ κυρίως πρόσωπα τοῦ διαλόγου εἶνε δύο, ὁ Ἀπολλόδωρος οὗτος καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους εἰς τοὺς ὁποῖους τὰ διηγείται, μὴ ὀνομαζόμενος.

Κατὰ τὴν ἀφήγησιν λοιπὸν αὐτὴν, πρῶτος ομιλεῖ περὶ τοῦ Έρωτος ὁ Φαῖδρος, ἔπειτα ὁ Πausanίας, ὁ Ἐρυξίμαχος, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἀγάθων. Τελευταῖος εἰς τὴν σειράν ἔρχεται ὁ Σωκράτης.

Καθένας ἀπὸ τοὺς πρῶτους παρουσιάζει κάποιαν μονομερῆ φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν. Βεβαίως δι' ὅλας αὐτὰς τὰς πνευματικὰς ὑπεροχὰς ὁ Έρωσ δὲν εἶνε ἀπλῶς τὸ κτηνώδες αἰσθημα τοῦ κοινού ὄγλου. Εἶνε κάτι περισσότερον τούτου. Ἀλλὰ τι; Ὅλοι φαίνονται προσπαθοῦντες νὰ ὑψωθῶν ἕως εἰς ἓνα σημεῖον ὑψηλοτέρας ἀντιλήψεως. Ἡ πλουσία ἐλληνικὴ μυθολογία τοὺς βοηθεῖ εἰς τούτο μετὰ περισσὴν πολυτέλειαν. Τίποτε ἐν τούτοις τὸ ἀρτίον, τὸ συστηματικόν, τὸ συνθετικόν δὲν βλέπει κανεὶς. Εἰς τοὺς λόγους τῶν Ὁ Έρωσ φαίνεται ὡσάν νὰ ἔχασε μέρος ἀπὸ τὰ πτερὰ τοῦ καὶ εἶνε

ανίκανος να πετάξει εις πολύ μεγάλα ύψη μαζί των. Χελώνη βεβαίως δεν είναι. Αλλ' ούτε αετός.

Ο Πλάτων, ο οποίος είναι ο ανυπέρβλητος αριστοτέχνης εις την διαγραφὴν των χαρακτήρων, ἔχει διὰ τον καθένα ιδιαίτερον τρόπον σκέψεως, αντιλήψεως, διατυπώσεως, σύμφωνα προς τον χαρακτήρα και την ειδικότητα του ομιλούντος.

Διὰ τον νεαρόν Φαίδρον Ὁ Έρωσ είναι ο πρεσβύτατος των θεών, διότι γονεῖς αὐτοῦ δεν αναφέρονται ἀπὸ κανένα οὔτε ποιητὴν οὔτε πεζόν, πρόξενος δε μεγίστων αγαθῶν εις τους ανθρώπους, ως εμπνέων αισθήματα ευγενή, την αισχύνην διὰ τα αισχρά, την φιλοτιμίαν προς τα καλά, την αυταπάρνησιν και την αυτοθυσίαν υπέρ του αγαπωμένου. Υπὸ το κράνος αὐτοῦ ἡ Ἄλκηστις προσφέρεται ν' αποθάνῃ υπέρ του ἀνδρός της, ὁ Ἀχιλλεύς διὰ να εκδικήσῃ τον θάνατον του Πατρόκλου. Εἰς τρόπον ὥστε ιδεώδης τύπος μιας πολιτείας ἢ ἐνός στρατοπέδου θα ἦτο ν' αποτελήται ἀπὸ εραστὰς και αγαπωμένους.

Με τον Πausανίαν, ο οποίος ομιλεῖ κατόπιν, γίνεται ἓνα βήμα προς τα εμπρός. Ὁ Έρωσ είναι διπλούς, διότι και Ἀφροδίται δύο υπάρχουν· ἡ Ουρανία και ἡ Πάνδημος. Ἀφού λοιπόν Ὁ Έρωσ είναι ἀκόλουθος της Ἀφροδίτης, πρέπει και εις αὐτόν κατ' ἀνάγκην να διακρίνωμεν τον Πάνδημον ἀπὸ τον Ουράνιον. Ὁ πρώτος είναι Ὁ Έρωσ των φαύλων ἀνθρώπων ὁ ἀποβλέπων εις τα σώματα μάλλον των αγαπωμένων, γυναικῶν ἢ νέων, ἐνὼ ὁ δεύτερος ἀποβλέπει εις το ἠθικόν και ἐπομένως ἀντικείμενον ἔχει το ἄρρεν, το φύσει ρωμαλεώτερον και μάλλον νουν ἔχον.

Ὁ ἰατρός Ερυξίμαχος ἀνοίγει ὀρίζοντας ευρυτέρους. Ἀποδεχόμενος την διάκρισιν του Πausανίου, εὐρίσκει τον Έρωτα ὄχι μόνον εις τους ἀνθρώπους και τα ζῶα και τα φυτά, ἀλλὰ και εις πολλά ἄλλα πράγματα υπάρχοντα ως ἀρμονίαν των ἐναντίων. Ἐν πρώτοις εις την τέχνην του, εις την ἰατρικὴν δηλαδή· διότι ἡ ἰατρικὴ, κατὰ τον ὀρισμόν τον ὁποῖον δίδει, είναι ἐπιστήμη των του σώματος ἐρωτικῶν ὁρμῶν προς πλησμονὴν και κένωσιν, και ὁ καλύτερος ἰατρός είναι ὁ δυνάμενος να διαγνώσῃ εις αὐτάς τον καλόν και τον αισχρόν ἔρωτα και ἔχον την ἐπιτηδειότητα να καταστήσῃ φίλα και αγαπώμενα ἀμοιβαίως τα ἐχθρικώτατα μέσα εις το σώμα διακείμενα, δηλαδή το ψυχρόν και το θερμόν, το ξηρόν και το υγρόν και ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐπειτα εις την μουσικὴν, ἡ ὁποία είναι ἐπιστήμη των ἐρωτικῶν σχέσεων των ἀναφερομένων εις την ἀρμονίαν και τον ρυθμόν διότι ἀρμονία είναι ἡ συνδιαλλαγή του βαρέος και του οξέος τόνου, ὅπως ρυθμός είναι ἡ συμφωνία του ταχέος και βραδέος. Εἰς την σύστασιν των ὠρῶν του ἔτους ἐπίσης, εις τας ὁποίας ὁ κόσμος ἔρωσ συνίσταται εις σώφρονα συγκερασμόν των στοιχείων που ἀνέφερον ἤδη, του θερμοῦ και ψυχροῦ, του υγροῦ και ξηροῦ. Ἡ μαντικὴ ἀκόμη και αἱ θυσίαι, τα μέσα αὐτά διὰ των ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται εις ἐπικοινωνίαν με το θεῖον, δεν ἔχον ἄλλον σκοπόν ἐμὴ την διατήρησιν και θεραπείαν του κοσμίου ἔρωτος. Ὁ Έρωσ λοιπόν υπάρχει παντού, κόσμιος και εὐεργετικός εις ἀνθρώπους και ζῶα και φυτά ὅταν υπάρχῃ ἀρμονικὴ συνδιαλλαγή των στοιχείων, αισχρός και ὀλέθριος ὅταν επικρατῇ εις αὐτά ἡ ἀκολασία. Τοιοῦτοτρόπως διὰ του Ερυξίμαχου Ὁ Έρωσ, ἀπὸ του ψυχολογικοῦ ἐπιπέδου εις το ὁποῖον ἐφαίνετο τείνων να περιορισθῇ μέχρις αὐτοῦ, ἐυρύνεται τώρα πολύ, τείνει, μέσα εις κάποιον ἡμίφως μυστικοπαθείας τρόπον τινά, ὅπου ὁ ἀκροατὴς παύει να βλέπῃ καθαρὰ τα πράγματα και, μόλις διακρίνει σκιάς παρασυρομένας εις ἓνα ἀκατανόητον χορόν ἐρωτικῆς μέθης, να περιλάβῃ ὀλόκληρον τον φυσικόν και τον ἠθικόν κόσμον.

Με τον Ἀριστοφάνη γίνεται φως ἰλαρόν. Αἱ σκιαὶ διαλύονται τώρα· και διαλύονται με τον τρόπον ἀκριβῶς που οἱ ἐξορκισταὶ του μεσαιῶνος μεταχειρίζονται διὰ ν' ἀποδιώξουν τα φαντάσματα με ὀλίγον ἀλάτι δηλαδή, με το περίφημον ἀττικόν ἄλας το ὁποῖον τόσον ἀφειδῶς ἐσκόρπισεν εις τα ἔργα του ὁ μέγας της ἀρχαιότητος κωμικός. Ὁ Ἀριστοφάνης, πρὶν εἰσέλθῃ εις το θέμα του, σχετίζει την θεωρίαν του Ερυξίμαχου μ' ἓνα πᾶρνισμά του, διὰ του ὁποίου, κατὰ συμβουλήν του τελευταίου τούτου, θεραπεύει τον λόξυγκα ἀπὸ τον ὁποῖον εἶχε καταληφθῇ, και ἐκφράζει την ἀπορίαν του πῶς οἱ ψόφοι και οἱ γαργαλισμοὶ ἐνός πταρνίσματος συνετέλεσαν ὥστε ν'

αποκατασταθή ο κόσμος έρωσ μέσα εις τον οργανισμόν του. Και κατόπιν διηγείται ένα χαριέστατον μύθον. Εις τον παλαιόν καιρόν οι άνθρωποι δεν ήσαν όπως οι σημερινοί. Εν πρώτοις τα γένη δεν ήσαν δύο, αλλά τρία, διότι υπήρχε κ' ένα τρίτον γένος εξ ανδρός και γυναικός συγκείμενον και διά τούτο ανδρόγυνον καλούμενον. Έπειτα δε και όλοι γενικώς οι άνθρωποι ήσαν διπλοί, δύο άνδρες μαζί, δύο γυναίκες μαζί, ένας άνδρας με μίαν γυναίκα, ηνωμένοι εις ένα σώμα με μίαν κεφαλήν, πρόσωπα δυο αντιθέτως βλέποντα, χείρας τέσσαρας και πόδας ισαριθμούς. Και ήσαν φοβεροί εις ρώμην οι άνθρωποι αυτοί, και διά τούτο ετόλμησαν να τα βάλουν και με τους θεούς ακόμη. Τότε ο Ζευς οργισθείς διά την αυθάδειάν των, αλλά και μη θέλων να εξαφανίση τελείως το ανθρώπινον γένος, απεφάσισε, διά να τους καταστήση ασθενεστερούς, να τους διαχωρίση εις δύο. Τοιουτοτρόπως κάθε άνθρωπος τώρα είναι μια τσέτουλα ανθρώπου κομμένου εις δύο· και επειδή τείνει να επανέλθη εις την αρχικήν του φύσιν την διπλήν, εγεννήθη ο Έρωσ. Ο Έρωσ λοιπόν δεν είναι τίποτε άλλο παρά η αναζήτησις του ημίσεως. Εάν δε η αρχαία εκείνη φύσις του ανθρώπου είναι η άριστη, εκείνο που μας πλησιάζει περισσότερο προς αυτήν είναι επίσης το άριστον.

Δεν μένει πλέον, εξαιρουμένου του Σωκράτους, παρά ο Αγάθων, τραγικός ποιητής τρυφερός και κομποεπής, αλλ' αερολόγος οπωσδήποτε, του οποίου δεν διεσώθη μεν κανέν έργον μέχρις ημών, πλην του τίτλου ενός πρωτοτύπου, φαίνεται, εις το είδος του δράματος επιγραφομένου Άνθος, αλλ' εάν κρίνωμεν εκ της εικόνας πού μας δίδει, περί αυτού ο Πλάτων, η ζημία δεν είναι πολύ μεγάλη. Φαίνεται μάλιστα ότι και κατά το σώμα ήτο τρυφερός την όψιν και θηλυπρεπής, αν κρίνωμεν από τας Θεσμοφοριαζούσας του Αριστοφάνους, εις τας οποίας παριστάνεται ο Ευριπίδης προτείνων εις αυτόν να ενδυθή γυναικεία φορέματα, με τα οποία να διαλάθη τας βουλευομένας θάνατον κατ' αυτού γυναίκας και χρησιμεύση πλησίον αυτών ως συνήγορός του. Ο Αγάθων λοιπόν ευρίσκει ένα κενόν εις τους λόγους των άλλων. Όλοι περιωρίσθησαν να καλοτυχίζουν τους ανθρώπους διά τα αγαθά των οποίων αίτιος είναι ο Έρωσ· τι πράγμα δε είναι εκείνος ο οποίος εδώρησε τα αγαθά αυτά, δεν είπε κανείς. Την έλλειψιν αυτήν θα την αναπληρώση αυτός. Λοιπόν ο Έρωσ είναι ο ευδαιμονέστατος των θεών, διότι είναι ο ωραιότατος. Και είναι ωραιότατος, διότι πρώτον είναι νεώτατος και πάντοτε νέος, αντιθέτως προς όσα είπεν ο Φαίδρος, όστις τον θέλει τον πρεσβύτατον των θεών· απόδειξις δε της νεότητός του είναι ότι αποφεύγει το γήρας· έπειτα είναι απαλώτατος και λεπτότατος, διότι την οίκησιν αυτού εγκαθιστά μέσα εις τα ήθη και τας ψυχάς θεών και ανθρώπων. Δίκαιος προς τούτοις, διότι η βία είναι ξένη προς τον Έρωτα και μόνον θεληματικώς δουλεύει καθένας προς αυτόν. Είναι σώφρων, ανδρείος, αφού κρατεί υπό την εξουσίαν του τον ανδρειότατον όλων, τον Άρην, σοφός, αφού έχει την δύναμιν να μεταβάλλη τους άλλους εις ποιητάς και τεχνίτας. Και ο Αγάθων τελειώνει εις ένα ρητορικόν λυρισμόν με ηχηράς λέξεις και φράσεις.

Τελευταίος μένει ο Σωκράτης, εις τα λεγόμενα δε αυτού ακριβώς πρέπει να ζητηθή η Πλατωνική περί του Έρωτος θεωρία. Ζητεί εν πρώτοις την άδειαν ν' απευθύνη ολίγας ερωτήσεις εις τον Αγάθωνα, τον οποίον αναγκάζει να ομολογήση ότι ο Έρωσ δεν είναι ούτε ωραίος ούτε αγαθός, διά τον απλούστατον λόγον ότι ποθεί το ωραίον και μαζί με αυτό και τα αγαθά, τα οποία είναι επίσης ωραία· δεν ποθεί δε κανείς παρά εκείνο του οποίου στερείται. Επομένως ο Έρωσ στερείται και δεν έχει κάλλος. Και ο Σωκράτης αφίνει εδώ τον Αγάθωνα, ομολογούντα ότι, δεν ημπορεί να τα βάλη μαζί, του, διά να εκθέση όσα περί του Έρωτος εδιδάχθη από μίαν σοφήν ξένην, την εκ Μαντινείας Διοτίμαν. Αποτελεί ίσως τούτο σιωπηράν διαμαρτυρίαν διά την μέχρι της στιγμής εκείνης παραγνώρισιν της σημασίας της γυναικός επί τοιούτου θέματος.

Λοιπόν κατά την Διοτίμαν αυτήν ο Έρωσ δεν είναι ούτε ωραίος ούτε αγαθός, όπως απεδείχθη ήδη. Έπεται εκ τούτου ότι ο Έρωσ είναι άσχημος και κακός; Καθόλου, αφού υπάρχει και μέσον τι μεταξύ ωραιότητος και ασχημίας, μεταξύ αγαθότητος και κακίας.

Ουδέ καν θεός εἶνε ὁ Ἔρως, ἀφοῦ στερεῖται τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ωραίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ διὰ τοὺς θεοὺς. Εἶνε λοιπὸν θνητός; Οὔτε· ἀλλ' ὅπως εἶνε μέσον τι μεταξὺ ωραιότητος καὶ ἀσχημίας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶνε μέσον τι μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. Με ἄλλας λέξεις ὁ Ἔρως εἶνε δαίμων μέγας, διότι παν δαιμόνιον εἶνε μέσον τι μεταξὺ θεοῦ καὶ θνητοῦ, μέσον διὰ τοῦ ὁποῖου συμπληρῶνεται τὸ μεταξὺ κενόν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ σύμπαν αὐτὸ συνδέεται πρὸς εαυτὸ τοιουτοτρόπως, καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ἄνθρωπος ἐπικοινωνεῖ με τὸ θεῖον.

Εἶνε δὲ ὁ Ἔρως τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας υἱός, δηλαδὴ θεοῦ καὶ θνητῆς. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ φύσις αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ ἔχει σύντροφον παντοτεινὸν τὴν ἔνδειαν, καὶ ἀντὶ ωραῖος καὶ ἀπαλός, εἶνε, ἐξ ἐναντίας, ξηρός καὶ ταλαιπωρημένος καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἀστεγός, μικρός καὶ ταπεινός ὡν πάντοτε καὶ μὴ ἔχων πού τὴν κεφαλὴν κλίνει. Ὡς ἐκ τοῦ πατρός τοῦ δὲ πάλιν, εἶνε ἀνδρείος, ἀφοβός, ὀρμητικός, ἐπινοητικώτατος δὲ, δεινός γόης καὶ μάγος καὶ σοφιστής, ἀποβλέπων πάντοτε εἰς τὰ ωραία καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ φιλοσοφῶν διὰ παντός τοῦ βίου.

Εἰς ὀλίγας λέξεις, ἔρως εἶνε ἡ ἐπιθυμία τοῦ κατέχειν τὸ ἀγαθὸν διὰ παντός, τὸ διακρίνον δὲ αὐτὸν πάσης ἄλλης ἐπιθυμίας τοῦ ἀγαθοῦ, ἤτις ἄλλως εἶνε κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, εἶνε τούτο, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐπιδιώκει τις νὰ γεννήσῃ, εἴτε κατὰ τὸ σῶμα εἴτε κατὰ τὴν ψυχὴν, μέσα εἰς τὸ ωραῖον. Αἰτία δὲ τούτου εἶνε ὅτι ἡ θνητὴ φύσις ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν διακόνισιν καὶ τὴν ἀθανασίαν, διότι ὁ πόθος τοῦ ἀγαθοῦ συνυπάρχει ἀναγκαίως μετὰ τοῦ πόθου τῆς ἀθανασίας, ἀφοῦ ἔρως εἶνε ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν διὰ παντός. Καὶ τούτο μόνον διὰ τῆς γεννήσεως εἶνε δυνατόν νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, καθόσον δι' αὐτῆς καταλείπει ἄλλο νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ. Ἀκολουθία τούτου εἶνε ὅτι οἱ μὲν κατὰ τὰ σῶματα ἐγκύμονες ὄντες τρέπονται πρὸς τὰς γυναῖκας, διὰ παιδογονίας ἀθανασίαν καὶ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν, ὅπως νομίζουν, ποριζόμενοι διὰ τὸν ἔπειτα χρόνον πάντα· οἱ δὲ κατὰ τὰς ψυχάς, πρὸς ὅσα ἀρμόζουσιν εἰς τῆς ψυχῆς τὰς συλλήψεις καὶ τὰ γεννήματα, προτιμώντες μὲν καὶ οὗτοι, ὡς κυοφοροῦντες, τὰ ωραία σῶματα ἀπὸ τὰ ἀσχημα, ἀλλ' ἐπιδιώκοντες πρὸ παντός τὸ ψυχικὸν κάλλος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον, ὅταν τὸ εὔρουν, θα γεννήσουν ὅσα ἐγκυμονοῦν, γινόμενοι ἀμέσως εὐγλωττοὶ εἰς λόγους περὶ ἀρετῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον τούτον καὶ ἐπιχειροῦντες νὰ τὸν διδάξουν.

Ἔως ἐδῶ τὰ ἐρωτικά ἀποτελοῦν ἀπλὴν προπαρασκευὴν διὰ νὰ χωρήσῃ τις πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν, ὅστις εἶνε ἡ διὰ τοῦ ἔρωτος ἐξύψωσις τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ θεοῦ καὶ ὅστις ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς περὶ ἔρωτος πλατωνικῆς θεωρίας.

Ἡ ἐξύψωσις αὐτὴ γίνεται δι' ἀναβάσεως τρόπον τινὰ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα, ἀρχῆς γινομένης ἐκ τῶν κάτω. Πρώτην δὲ βαθμίδα ἀποτελεῖ ἡ προσήλωσις πρὸς ἓνα μόνον ωραῖον σῶμα. Ἀφοῦ γεννήσῃ τις ἐνταῦθα λόγους καλοῦς καὶ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ εἰς ἓνα οἰονδήποτε σῶμα ὑπάρχον κάλλος εἶνε ἀδελφόν τοῦ εἰς ἄλλο σῶμα ὑπάρχοντος, ἀναβαίνει εἰς τὰ δύο σῶματα καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ὅλα τὰ ωραία σῶματα. Ἐπειτα ἀπὸ τῶν ωραίων σωμάτων ἀναβαίνει εἰς τὸ ψυχικὸν κάλλος, ἀρκούμενος εἰς αὐτὸ καὶ αὐτὸ μόνον ἐπιζητῶν, ἀπὸ τούτου δὲ, ἀφοῦ ἀντιληφθῆ ὅτι τὸ ωραῖον εἶνε παντοῦ τὸ αὐτό, προχωρεῖ εἰς τὰ ωραία ἔργα καὶ ἀπὸ τούτων εἰς τὴν ωραιότητα τῆς μαθήσεως, ἕως ὅτου ἀπὸ μαθήσεως εἰς μάθησιν καταλήξῃ εἰς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ τοῦ ἀπολύτου καλοῦ, τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ αἰωνίου, τοῦ ἀπηλλαγμένου ἀπὸ ἀνθρωπίνης σάρκας καὶ χρώματα καὶ τὴν ἄλλην περισσὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ θεοῦ κάλλους τοῦ μοναδικοῦ εἰς τὸ εἶδος τοῦ.

Μόνον ὁ φθάσας μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ ἠμπορεῖ νὰ γεννήσῃ ὄχι εἰδῶλα ἀρετῆς, ὡς ἐρχόμενος εἰς συνάφειαν ὄχι με εἰδῶλον, ἀλλ' ἀληθινὴν ἀρετὴν, ὡς ἐρχόμενος εἰς συνάφειαν με τὸ ἀληθές.

Εδώ φαίνεται λήγον το θέμα του διαλόγου και επιπολαίως κρίνων τις θα ενόμιζεν ότι τα παρακάτω αποτελούν προσθήκην έξω του θέματος. Δεν έχει όμως ούτω το πράγμα. Εξ εναντίας, ο διάλογος δεν θα ήταν πλήρης, εάν ετελείωνεν εδώ. Διότι δεν ήρκει να εκτεθή μία τόσον αλλόκοτος διά τον αμύητον θεωρία περί έρωτος, αλλ' έπρεπε να προστεθή και οποιόν απεργάζεται τον άνθρωπον ο πλατωνικός αυτός έρωσ.

Και ιδού εισβάλλει μεθυσμένος ο Αλκιβιάδης, υποβασταζόμενος από μίαν αυλητρίδα και από άλλους φίλους των οργίων του.

Τον άνθρωπον αυτόν η μοίρα εμοίρανε με ό,τι δύναται θνητός να ποθήση εις τον κόσμον αυτόν· κάλλος τοιούτον, ώστε ο Ξενοφών να λέγη περί αυτού ότι ήταν αδύνατον να του αντισταθή και η σεμνοτέρα των γυναικών· γένος περιλάμπρον — Αιακίδης εκ πατρός, Αλκμαιωνίδης εκ μητρός· πλούτον, επαυξηθέντα κατόπιν διά γενναίας προικός· σωματικήν διάπλασιν και ρώμην τοιαύτην, ώστε να του είνε εύκολος πάσα δίαιτα, από της Σπαρτιατικής σκληραγωγίας μέχρι της Περσικής τρυφηλότητος και πολυτελείας· ευφυϊαν και ευστροφίαν πνεύματος, την οποίαν μετεχειρίσθη εις κορεσμόν της αχαλινώτου φιλοδοξίας του και εις καταστροφήν της πατρίδος του, εξωθήσας τους πρέσβεις των Λακεδαιμονίων εις την διάπραξιν της μοναδικής εκείνης εις την διπλωματικών ιστορίαν του κόσμου αστοχίας, άλλα να ειπούν εις την βουλήν και άλλα εις την εκκλησίαν του δήμου· ανδρείαν, της οποίας δείγματα έδωκεν από της πρώτης αυτού νεότητος, διακριθείς κατά την εις Ποτίδαιαν εκστρατείαν, ουδέποτε δε νικηθείς ως στρατηγός. Αλλά μαζί με τα χαρίσματα αυτά, ωσάν να μετενόησε διά το έργον της, τον επροίκισε με περισσήν αναισχυντίαν, της οποίας ενωρίτατα επίσης έδωκε δείγμα, όταν, μαθών ότι ο μέγας Περικλής, ο και κηδεμών του, δεν ηγκαίρει να τον δεχθή διότι εσκέπτετο πώς να δώση λόγον εις τους Αθηναίους, είπε: «Και δεν σκέπτεται καλύτερα πώς να μη δώση λόγον;»

Ο αναισχυντος λοιπόν αυτός άνθρωπος είνε ο μόνος κατάλληλος διά να δειχθή με την ζωηροτέραν αντίθεσιν ο χαρακτήρ του Σωκράτους. Είνε δε προς τούτοις και μεθυσμένος, διά να ειπή όλην την αλήθειαν, με όλην την ωμότητα του γυμνού. Και έτσι η μεγάλη, η υπεράνθρωπος, η αληθώς θεοείκελος εκείνη μορφή του μεγάλου της αρχαιότητος φιλοσόφου, όστις, όπως έλεγε, δεν εγνώριζε τίποτε άλλο από τα ερωτικά, ευρίσκει εις το στόμα του Αλκιβιάδου τον ακούσιον τρόπον τινα υμνητήν της. Χωρίς άλλο την εικόνα αυτήν του Σωκράτους είχεν υπ' όψιν, πολλούς αιώνας βραδύτερον, ο Χριστιανός Έρασμος, όταν ανεφώνει εν καταλύξει:

— Άγιε Σωκράτη, προσευχήσου υπέρ ημών.

Μετά το εγκώμιον του Σωκράτους υπό του Αλκιβιάδου εισελάνει όμιλος κωμαστών και η μέχρι της στιγμής εκείνης κρατήσασα εις το συμπόσιον τάξις και ευκοσμία πνίγεται μέσα εις όργια μέθης, υπό τους ατμούς της οποίας οι συμπόται υποκύπτουν ο ένας μετά τον άλλον και ή ανεχώρησαν πλέον ή απεκοιμήθησαν. Οι μόνοι, εκτός του Σωκράτους, αντέχοντες ακόμη, ο Αριστοφάνης και ο Αγάθων, νυστάζουν τώρα και αυτοί και επί τέλους αποκοιμώνται. Εν τω μεταξύ ο ήλιος ανατέλλει, το φως των λύχνων ωχριά, και μόνον ανέσπερον εν μέσω τόσων ηθικών συντριμμάτων εξακολουθεί να λάμπη μέχρι τέλους του Συμποσίου το φως της μεγαλοφυίας του Σωκράτους.

II

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Ας το είπωμεν ευθύς εξ αρχής. Ο έρωσ αποτελεί μέρος ολοκληρωτικόν του όλου συστήματος της Πλατωνικής φιλοσοφίας. Δεν είνε τι ανεξάρτητον του όλου συστήματος, μία βιολογική τρόπον τινα παρένθεσις μέσα εις αυτό, αλλά συνάπτεται στενώτατα με όλας τας κυριαρχούσας εις τούτο θεμελιώδεις ιδέας, είνε η κλεις, αν θέλετε, η ανοίγουσα την θύραν εις ό,τι έχει σκοτεινότερον και

μυστηριωδέστερον η Πλατωνική φιλοσοφία. Αφηρέσατε απ' αυτής τον έρωτα; Είνε ως να εσβύσατε το φως. Δεν απομένει πλέον παρά ένα σύνολον αυθαίρετον με πολλά χάσματα. Και τώντι τοιαύτα χάσματα διέκριναν σοβαρώτατοι μελετηταί της Πλατωνικής φιλοσοφίας, τα οποία και έσπευσαν να επικρίνουν με την ευκολίαν εκείνην με την οποίαν επικρίνεται συνήθως το έργον των μεγάλων.

Θ' αρκεσθώμεν εδώ εις ένα μόνον παράδειγμα, διότι η εξέτασις της ως άνω τεθείσης αρχής καθ' όλην την έκτασιν της εφαρμογής αυτής εις τας λεπτομερείας θα ήτον έργον ειδικής μελέτης υπερβαινούσης τα στενά όρια ενός προλόγου, όστις σκοπόν έχει να δώση εις χονδράς γραμμάς ιδέαν, όσον το δυνατόν περισσότερον εύληπτον και απηλλαγμένην από τα σκότη της μεταφυσικής, της σημασίας του έρωτος εις την πλατωνικήν φιλοσοφίαν.

Ούτως εις το ουδείς εκών κακός του Σωκράτους, όστις επρέσβευεν ότι η διάπραξις του κακού είναι αποτέλεσμα αγνοίας, λέγων, κατά τον Ξενοφώντα, «και την δικαιοσύνην και την πάσαν άλλην αρετήν σοφίαν είναι», αντετάχθη η ηθική καλουμένη ελευθερία, ως εκ της οποίας, μολονότι γνωρίζοντες το καλύτερον, είναι δυνατόν εν τούτοις να προτιμήσωμεν το χειρότερον (video meliora proboque; deteriora sequor). Κατά την ιδέαν αυτήν ο Σωκράτης, και μαζί με αυτόν ο Πλάτων, όστις πιστώσ ηκολούθησε την σωκρατικήν αυτήν θεωρίαν (μολονότι ηναγκάσθη δήθεν να την μετριάση οπωσδήποτε, προσθέσας τον θυμόν), παρεγνώρισαν εντελώς την ηθικήν ελευθερίαν, και τούτο εις εποχήν κατά την οποίαν ο Ευριπίδης έθετεν εις το στόμα της Μηδείας τους στίχους:

Και μανθάνω μεν οία δραν μέλλω κακά, θυμός δε κρείσων των εμών βουλευμάτων, όσπερ μεγίστων αίτιος κακών βροτοίς.

Η αρετή είναι γνώσις, είναι επιστήμη· ιδού η βάση της Σωκρατικής και Πλατωνικής ηθικής. Αλλ' είναι επιστήμη απορρέουσα εκ του θείου έρωτος, είναι η διά του έρωτος επίγνωσις του απολύτου καλού, και υπό την έποψιν αυτήν έρωσ, επιστήμη, ηθική συγγέονται ή μάλλον ταυτίζονται. Με άλλας λέξεις ο έρωσ ενταύθα συμπίπτει προς την θριαμβεύουσαν χάριν των θεολόγων. Και είναι μεν αληθές ότι και οι θεολόγοι άλλοτε μεν εθεώρησαν την θείαν χάριν ανίκητον και άλλοτε αντέταξαν εις αυτήν την ηθικήν ελευθερίαν, αλλ' επίσης βέβαιον είναι ότι οι εξοχώτεροι αντιπρόσωποι της ταυτίσεως του θείου έρωτος και της καθαρής επιστήμης, οι συνδυάσαντες εις την ζώήν των θεωρίαν και πράξιν, ο Σωκράτης και ο Σπινόζας, διά ν' αναφέρωμεν μόνον αυτούς, έζησαν βίον όσιον.

Ελέχθη επίσης ότι οι Αλεξανδρινοί, διά να συμβιβάσουν τον Πλάτωνα μετά του Αριστοτέλους, επενόησαν την έκτασιν. Αλλ' η έκτασις του νεοπλατωνισμού δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο έρωσ εν ενεργεία τρόπον τινά, και την έκτασιν αυτήν την βλέπομεν διαρκούσαν κάποτε, κατά την εις Ποτίδαιαν εκστρατείαν, επί ολόκληρον εικοσιτετράωρον, κατά το οποίον ο Σωκράτης έμεινε, κατά την αφήγησιν του Αλκιβιάδου, όρθιος και ακινητών, προσηλωμένος εις κάτι.

Εκ των ανωτέρω εννοείται ποίαν σημασίαν είχε η παροιμιώδης κατάστασις διαβεβαίωσις του Σωκράτους ότι τίποτε δεν γνωρίζει και ότι όλαι αι γνώσεις του περιορίζονται εις τα ερωτικά, εις τον έρωτα διά του οποίου και μόνου, όπως λέγει, είναι κατορθωτή η γέννησις αληθινής αρετής και όχι ειδώλων αρετής. Διά τον Σωκράτη «ο μεν περί τα τοιαύτα [τα ερωτικά ιδίως] σοφός, δαιμόνιος ανήρ, ο δε άλλο τι σοφός ων ή περί τέχνας ή χειρουργίας τινάς, βάνουσος». Ο Εκκλησιαστής βεβαίως δεν έχει διάφορον γνώμην, όταν λέγη:

«Του πονήσαι βιβλία πολλά ουκ έστι περασμός, και μελέτη πολλή κόπωσις σαρκός».

Αλλ' η λέξις έρωσ είνε τόσον πολυσήμαντος και τόσον ποικίλας και διαφόρους περιλαμβάνει εννοίας, ώστε ορισμός αυτού δυνάμενος να περιλάβη όλας αυτάς τας εννοίας είνε αδύνατος. Ο Βολταίρος, νομίζω, επεχείρησεν απαρίθμησιν των σημασιών αυτού αρχίσας από την ζωολογίαν και καταλήξας εις την θεολογίαν, ο δε Σπένσερ περιωρίσθη εις ανάλυσιν των στοιχείων από τα οποία αποτελείται το αίσθημα αυτό, περιέχον θαυμασμόν, στοργήν, την ευφροσύνην που προξενεί η καλλονή κλπ., ενώ ο Λειβνίτιος, κλείων τον έρωτα μέσα εις ασφυκτικώς στενόν ηθικόν κύκλον, περιορίζει αυτόν εις χαράν διά την ευτυχίαν του άλλου και εις αίσθησιν της ευτυχίας του άλλου ως ιδίας. Ο Σοπενάουερ είνε οπωσδήποτε γενικώτερος, θεωρών τον έρωτα επάνω κάτω ως ένστικτον διά του οποίου η θέλησις εκδηλώνει την αιωνιότητά της εις τα είδη.

Αλλ' όλαι αύται αι απόψεις και όσας άλλας θα ήτον δυνατόν ν' αναφέρωμεν ενταύθα, περιορίζονται εις κύκλον κατά το μάλλον ή ήττον στενόν, άλλοτε βιολογικόν, άλλοτε ηθικόν, μεταφυσικόν, ψυχολογικόν κλπ. Αυτός είνε ίσως ο λόγος διά τον οποίον και ο Πλάτων απέφυγε πάντα ορισμόν του έρωτος. Διότι το μορφήν ορισμού έχον συμπέρασμα, κατά το οποίον έρωσ είνε η επιθυμία του κατέχειν το αγαθόν διά παντός, δεν είνε ορισμός, αφού αμέσως κατωτέρω εξετάζεται το ζήτημα, εις τι πρέπει ν' αναβλέπη η προσπάθεια των διωκόντων το αγαθόν διά να χαρακτηρισθή ως έρωσ. Επίσης δεν πρέπει να νομισθή ότι έρωσ κατά την πλατωνικήν αντίληψιν είνε γενικώς ο πόθος της αθανασίας. Διότι μη λησμονώμεν ότι του έρωτος μετέχει και το θείον, όπερ αποτελεί τον έτερον των πόλων των αναγκαίων εις γέννησιν της αληθινής αρετής, και επομένως τοιαύτη αντίληψις ήθελεν εξωθήσει τον Πλάτωνα εις ταπεινόν ανθρωπομορφισμόν αναιρούντα αυτήν την υπόστασιν του Απολύτου. Διά τούτο αρκείται απλώς να ειπή ότι ο έρωσ, ο έρωσ της θνητής φύσεως, είνε και της αθανασίας έρωσ.

Προ παντός όμως πρέπει να εννοηθή ότι ο Πλατωνικός έρωσ δεν είνε ποτέ, υπό οσονδήποτε περιωρισμένην ηθικήν έποψιν και αν εξετασθή, το απλούν στοργικόν αίσθημα, το άγονον και στείρον. Ο Πλατωνικός έρωσ, είτε εις τον οργανικόν κόσμον είτε εις τον ηθικόν ή μεταφυσικόν αναφέρεται, είνε δύναμις γονιμοποιός. Και διά να εννοηθή καλύτερον οπωσδήποτε η έκτασις, η σημασία, ακόμη δε και η αρχή αυτού, επιβάλλεται ευρυτέρα κάπως επισκόπησις.

Εις οσονδήποτε μακρυνόν παρελθόν και αν ανατρέξωμεν, θα εύρωμεν μέσα εις το χάος των κοσμογονικών μύθων, αλληγοριών, παραδόσεων, θρησκευτικών δοξασιών και συμβόλων, κυριαρχούσαν αμετάβλητον διά μέσου των αιώνων, από της πλέον σκοτεινής εποχής έως σήμερα, υπό μορφάς εξωτερικεύσεως διαφόρους, άλλοτε φωτεινάς και άλλοτε καλυπτομένας από τον ζόφον της μεταφυσικής ή της μυστικοπαθείας, την ιδέαν του Έρωτος.

Και εν πρώτοις σαφώς ευρίσκομεν εκφραζομένην την ιδέαν του ανδρογύνου της θεότητος εις την αρχαιοτάτην των θρησκειών, την Ινδικήν. Σύμβολον λατρείας εις αυτήν είνε το άνθος του λωτού εν ερμαφροδίτω αναπαραστάσει με τον Λίνγαμ (φαλλόν), το διακριτικόν σημείον της γονιμοποιού δυνάμεως του άρρενος, και τα λοιπά γεννητικά όργανα(1). Εις τους κατακλυσμούς, κατά την ινδικήν μυθολογίαν, ο λωτός λαμβάνει σχήμα λέμβου ιστιοφόρου διά να σώση το ανθρώπινον γένος από του καταποντισμού.

Εις την Αίγυπτον παρά τον Όσιριν ευρίσκομεν την Ίσιδα, εκ της συναφείας των οποίων εγεννήθη ο Ώρος. Όχι δε μόνον τούτο, αλλά και τα τέσσαρα πολυθύλλατα στοιχεία τα οποία τινές των παλαιοτάτων ελλήνων φιλοσόφων έθεσαν ως κοσμογονικήν αρχήν, δηλαδή το ύδωρ, το πυρ, η γη και ο αήρ, παριστάνονται ως ιδιαιτέρα χορεία θεών, κατά ζεύγη άρρενος και θήλεος έκαστον, με κεφαλήν ανθρωπίνην μεν ή βατράχου οι άρρενες θεοί, όφως δε αι θείαιναι. Και εις μεν το ζεύγος το παριστάνον το ύδωρ ο θεός καλείται Νουν και η θεά Νουντ — το τ είνε δηλωτικόν του θηλυκού

γένους — εις το παριστάνον το πυρ ο θεός καλείται Χεχ και η θεά Χεχτ, εις το ζεύγος της γης Κεκ ο θεός και Κεκτ η θεά, και τέλος το του αέρος φέρει τα ονόματα Νι και Νιτ.

Προκειμένου μάλιστα ενταύθα περί των στοιχείων ως αρχής κοσμογονικής, δεν είνε ίσως άσκοπον να προστεθή ότι ο Αριστοτέλης, ομιλών περί του Θαλού όστις ως αρχήν του παντός εθεώρει το ύδωρ, παρατηρεί ότι εις την υπόθεσιν αυτήν ωρμήθη πιθανώς «διά το πάντων τα σπέρματα την φύσιν υγράν έχουν, το δε ύδωρ αρχήν της φύσεως είναι τοις υγροίς»

Ας μη λησμονώμεν προς τούτοις ότι εις τους Αιγυπτίους η Σφιγξ, η συμβολίζουσα το αίνιγμα της ζωής, έχει μεν σώμα ταύρου, όνυχας λέοντος και μορφήν ανθρωπίνην, αλλά το στήθος της είνε στήθος γυναικός συμβολίζον τον Έρωτα, προς τούτοις δε φέρει και πτέρυγας, όπως και ο Ελληνικός Έρωσ.

Παρατρέχομεν τους Σίνας με το ζεύγος των Γυάγγ και Γυν και ερχόμεθα εις τους ιδικούς μας προγόνους.

Εδώ πλέον ευρισκόμεθα εις την δυσκολίαν της εκλογής εν μέσω τόσο πλούτου μύθων, παραστάσεων, αλληγοριών. Παρατρέχοντες την θεογονίαν του Ησιόδου, κατά την οποίαν εκ του Χάους εγεννήθησαν πρώτον η Γη και ο Έρωσ, ερχόμεθα εις την Ορφικήν θεογονίαν.

Εν πρώτοις, κατά Ορφικόν στίχον, ο Ζευς και άρσην γένετο και άμβροτος νύμφη.

Έρχεται έπειτα ο θαυμάσιος μύθος περί του Φάνητος, όστις είνε αυτός ο Έρωσ υπό άλλο όνομα, καλούμενος ούτω, ότι πρώτος εν αιθέρι φαντός έγεντο. Ο έρωσ άλλως απαντάται υπό πολλά ονόματα μέσα εις το χάος των περί αυτού μύθων. Τον ευρίσκομεν ως Φάνητα, ως Μήτιν, ως Ηρικαπαίον, ως Διόνυσον, ως Ευβουλήα, ως Ανταύγην κλπ. Ο Φάνης λοιπόν αυτός ή Φαέθων ή απλούστερον Έρωσ εγεννήθη πρώτος εκ του κοσμογονικού Ωού, του περικλείοντος εν σπέρματι ολόκληρον τον κόσμον, όστις εξ αυτού βαθμηδόν λαμβάνει ύπαρξιν, όπως τα πτηνά εκ των αυγών. Παρίστανον δε τον Έρωτα οι Ορφικοί ως απειρομέγεθες τρόπον τινα ζών αποτελούν τον κόσμον ολόκληρον, με κεφαλήν μεν τον ουρανό, πόδας την γην, οφθαλμούς τον ήλιον και την σελήνην, και κέρατα την ανατολήν και την δύσιν. Και εκ μεν των δακρύων αυτού εβλάστησε το οΐζυρον, το δυστυχησμένον γένος των βροτών, εκ δε του γέλοντος οι άθάνατοι θεοί.

Αλλά και ολόκληρος η Διονυσιακή λατρεία, εις την οποίαν οφείλει την αρχήν της η δραματική ποίησις, εις τον έρωτα αναφέρεται, με σύμβολον τον φαλλόν, εκ τον οποίον και το έθιμον της φαλλοφορίας (2).

Θα εμακρύναμεν πολύ τον λόγον, εάν ηθέλαμεν να ενδιατρίψωμεν εις όλους τους μύθους οι οποίοι συνδέονται με την λατρείαν τον Διονύσου. Διά τούτο θα περιορισθώμεν εις τον ορφικόν εκείνον μύθον εις τον οποίον οφείλεται το μέχρις ημών διασωθέν έθιμον του μεταμφιεσμού της Αποκρέου. Κατά τον μύθον αυτόν οι Τιτάνες, χρίσαντες το πρόσωπον αυτών με γύψον διά να μη γνωρισθούν, κατώρθωσαν να πλησιάσουν τον Διόνυσον, τον οποίον ο Ζευς είχεν εγκαταστήσει βασιλέα επί του Ουρανού θρόνου, και να τον φονεύσουν, διαμοιρασθέντες τα μέλη αυτού μεταξύ των. Η Παλλάς όμως αρπάσασα την καρδίαν αυτού την εκόμισε πάλλουσαν ακόμη εις τον Δία, όστις καταπιών αυτήν ανεγέννησε τον Διόνυσον, κατεκεραύνωσε δε τους Τιτάνας, εκ της τέφρας των οποίων εγεννήθησαν οι άνθρωποι. Όστε και εις τους ανθρώπους υπάρχει ο Διόνυσος, αλλά διαμελισμένος. Αυτός δε μετά της Κόρης μέλλουν να ελευθερώσουν, κατά τας δοξασίας των Ορφικών, τους ανθρώπους και τας ψυχάς αυτών, καθαριζόμενας βαθμηδόν από παντός ρύπου, απαράλλακτα όπως εις την ινδικήν θρησκείαν ο λωτός είνε ο μέλλων να διασώση το ανθρώπινον γένος από του κλυδωνισμού των παθών, έως ότου φθάση εις την αιωνίαν μακαριότητα, εις την ποθητήν νιρβάναν.

Αποφεύγομεν να εξετάσωμεν εδώ, ως μη σχετιζόμενον αμέσως με το θέμα μας, το ζήτημα εάν η ινδική νιρβάνα είνε η πλήρης εκμηδένισις, όπως πιστεύεται γενικώς. Βέβαιον είνε μόνον ότι, όπως εις τους Ορφικούς και εις τον Πλάτωνα (3), ούτω και εις την ινδικήν θεοσοφίαν ευρίσκομεν τον έρωτα στενώς συνδεόμενον προς την μετενσάρκωσιν, αποτελούντα τον αΐδιον και αναλλοίωτον νόμον της κάρμας, όστις διέπει τας διαδοχικάς μέχρι της οριστικής τελειώσεως μετενσαρκώσεις του ανθρώπου, συντελούντα δηλαδή, κατά τους καρβαλιστάς, εις τον σχηματισμόν του φλοιού, του υλικού τρόπου τινα αυτού σκηνώματος της ψυχής μετά θάνατον, το οποίον αντιστοιχεί προς το φθαρτόν σώμα της εν τη γη ζωής και εκ του οποίου κρίνεται η τύχη της αμέσως επομένης μετενσαρκώσεως.

Μεταξύ των μύθων αυτών ιδιάζουσαν αναμφιβόλως σημασίαν πρέπει ν' αποδώσωμεν εις τον υπό του Πλάτωνος αναφερόμενον περί της γεννήσεως του Έρωτος, ως συμβολίζοντα την πτώσιν του ανθρωπίνου γένους. Κατά τον μύθον αυτόν, τον οποίον ανεφέραμεν και ανωτέρω, ο Έρωσ είνε τέκνον του Πόρου και της Πενίας, παρήχθη με άλλας λέξεις εκ της συζεύξεως του κατά Πλάτωνα όντως όντος μετά του μη όντος, της ιδέας δηλαδή μετά της ύλης.

Ανάλογον αναμφιβόλως είνε το εν τη Γενέσει (κεφ. ζ') αναφερόμενον:

«Και εγένετο ηνίκα ήρξαντο οι άνθρωποι πολλοί γίνεσθαι επί της γης και θυγατέρες εγεννήθησαν αυτοίς, ιδόντες δε οι άγγελοι του θεού τας θυγατέρας των ανθρώπων ότι καλαί εισίν έλαβον εαυτοίς γυναίκας από πασών ων εξελέξαντο».

Διεξοδικώτερον ακόμη επί του αντικείμενου αυτού είνε το καλούμενον βιβλίον του Ενώχ, το οποίον όμως η Εκκλησία δεν δέχεται μεταξύ των ιερών βιβλίων.

Εις την επιτροχάδην αυτήν παρέλασιν των κυριοτέρων επί του Έρωτος μύθων της αρχαιότητος μικρόν, πολύ μικρόν μέρος περιελήφθη ως δείγμα τρόπον τινα της κυριαρχίας του έρωτος. Ουδέ καν περί όλων των εθνών εγεννε λόγος. Παρελείφθησαν οι Βαβυλώνιοι, οι Φοίνικες, οι Ρωμαίοι και τόσοι άλλοι, διά να μη δοθή έκτασις πολύ μεγάλη εις την κατ' ανάγκην σύντομον αυτήν εισαγωγήν.

Τα ολίγα όμως εκτεθέντα πολύ ατελή θα παρείχον ιδέαν του πράγματος, εάν παραλλήλως δεν παρασχεθή ασθενής εικών των οργίων εις τα οποία εξώκειλεν η ανθρωπότης κατά την ερωτολατρείαν αυτήν.

Τωόντι τοιαύτα όργια, όργια πορνείας και μέθης, απετέλουν μέρος αναπόσπαστον της λατρείας της Αφροδίτης και του Διονύσου, των μυστηρίων του Αδώνιδος, της Κυβέλης, του Πριάπου, της Χλωρίδος.

Κατά τον Στράβωνα ο εν Κορίνθω πλουσιώτατος ναός της Αφροδίτης είχαν εις την ιδιοκτησίαν του περισσότερον από χιλίας πόρνας, δούλας ή ιερείας, δωρηθείσας εις την θεάν υπό διαφόρων, ανδρών ή γυναικών.

Αι γυναίκες της Βύβλου ώφειλον ή να θυσιάσουν την κόμην των εις το πένθος του Αδώνιδος ή άλλως να παραδοθούν, προς εξαγνισμόν της τοιαύτης ασεβείας, εις τους ξένους επί ολόκληρον ημέραν.

Εις την Αρμενίαν αι κόραι των μεγαλυτέρων οικογενειών αφιερώνοντο παρθένοι ακόμη εις

τοιαύτην θρησκευτικὴν εκπόρνευσιν.

Ἡ Βαβυλὼν ολόκληρος μετεβάλλετο κατ' ἔτος εἰς ἓνα ἀπέραντον πορνεῖον χάριν τῆς Βαβυλωνείου Ἀφροδίτης, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο Μύλιττα. Ὅλαι αἱ γυναῖκες με τὰ εορτάσιμά τῶν μετέβαινον εἰς τὸν ναὸν ἀναμένουσαι τοὺς προσκυνητὰς τοῦ ἔρωτος, οἱ ὁποῖοι συνέρρεον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου, προσελκυσμένοι ἀπὸ τὴν φήμην τῆς ωραιότητός τῶν. Ἀπὸ τῆς ταπεινοτέρας δούλης μέχρι τῆς μεγαλυτέρας δεσποίνης καμμία δὲν παρέλειπε τὸ ἱερόν αὐτὸ καθήκον. Αἱ πλούσιοι, αἱ μὴ θέλουσαι ν' ἀναμιχθῶν μετὰ τοῦ ὄχλου, μετέβαινον ἐποχούμενοι ἐπὶ πολυτελῶν ἀρμάτων, ἐνδυμένοι πολυτελέστατα, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ πλήθος θεραπαινίδων, στολισμένοι με ὅλα τῶν τα κοσμήματα. Ἐκεῖ ἐτάσσοντο κατὰ στίχους, μετὰ τῶν ὁποίων ἀφίνετο διάβασις διὰ τοὺς προσκυνητὰς. Ὁ διερχόμενος ξένος ἔρριπτεν ἓνα νόμισμα εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἐξέλεγεν, ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς. Ὅποιοσδήποτε δὲ καὶ ἀν ἦτο οὗτος, Ἕλλην ἢ Ἰουδαῖος, Αἰγύπτιος ἢ Πέρσης, Ἀσσύριος ἢ Αἰθίωψ, καὶ ὁσοσδήποτε εὐτελὲς καὶ ἀν ἦτο τὸ δῶρον τοῦ, ἡ ἐκλεγομένη ὠφείλε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ παραδοθῇ μαζί τοῦ εἰς τὰ ὄργια ἐκεῖνα τῆς σαρκὸς με τὰ ὁποία ἡ Βαβυλὼν ἐμέθυσκε τότε τὸν κόσμον ολόκληρον.

Ἡ ὀργιαστικὴ αὐτὴ χρῆσις τοῦ ἔρωτος εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ συνέβαλεν ἀναμφιβόλως ὀχι ὀλίγον εἰς τὴν πλήρη ἐκείνην ἐξάρθρωσιν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογενείας τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνους. Καὶ ὁ λόγος εὐνόητος. Ἐφ' ὅσον ὁ ἔρωσ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν ἢ θρησκευτικῶν ἐννοιῶν τὰς ὁποίας ἐσυμβόλιζε, παρουσιάζετο καὶ ὡς μέσον προσαναβάσεως ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ ἐκτροχιασμός αὐτός ἦτον ἀναγκαῖα ἀκολουθία διὰ τὰς συνήθεις φύσεις, διὰ τὸν φυσικὸν ζῶάνθρωπον, ἀφοῦ ὡς πρώτην βαθμίδα παρουσιάζει τὸ αἰσθητηριακῶς ἀντιληπτὸν κάλλος, ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ μίαν φύσιν σπαργώσαν καὶ διαρκῶς ὀργιάζουσαν εἰς βλάστησιν, εἰς σάρκα, εἰς ὄργια φωτός καὶ χρώματος, με προσεπικουρούσαν τὴν φαντασίαν εἰς ὄργια Σειληνῶν καὶ Σατύρων καὶ Νυμφῶν καὶ Ἀμαδρυάδων.

Διὰ τὰς ἐκλεκτὰς ὁμῶς φύσεις ὁ ἔρωσ παρέμεινε πάντοτε ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ διὰ τῆς ὁποίας ἄγγελοι καταβαίνουν καὶ ἄγγελοι ἀναβαίνουν, ἢ ὁ ἀθάνωρ τῶν ἀλχημιστῶν διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἀγενῆ μέταλλα μεταβάλλονται εἰς χρυσόν.

Ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ ὁ Σολομών ψάλλει τὸ ἄσμα ἀσμάτων, τὸ ὑπάτον αὐτὸ ἐρωτικὸν παραλήρημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀγνοία τόσον εὐκόλως ἠκόνισε πάντοτε τὰ βέλη τῆς σατύρας τῆς:

«Φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ· ὅτι ἀγαθοὶ οἱ μαστοὶ σου ὑπὲρ οἶνον, καὶ ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα. Μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου. Διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε.».

«Τὶ ωραιώθησαν διαβήματά σου ἐν υποδημασί σου, θύγατερ Ναδάβ; ρυθμοὶ μηρῶν σου ὅμοιοι ὀρμίσκοις, ἔργω χειρῶν τεχνίτου. Ὀμφαλός σου κρατήρ τορευτός, μὴ ὑστερούμενος κράματος· κοιλία σου θημωνία σίτου πεφραγμένη ἐν κρίνοις· δύο μαστοὶ σου ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος».

Ἡ αὐτὴ ἐρωτικὴ μέθη διαπνέει ἐπίσης, πολλοὺς ἐκ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαβίδ:

«Ὀν τρόπον ἐπιποθεὶ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν υδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε ὁ Θεός».

«Ὀ Θεός ὁ Θεός μου πρὸς σε ὀρθρίζω· ἐδίψησέ σοι ἡ ψυχὴ μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σαρξ μου, ἐν γῆ

ερήμω και αβάτω και ανύδρω».

«Ως αγαπητά τα σκηνώματά σου, Κύριε των δυνάμεων. Επιποθεί και εκλείπει η ψυχή μου εις τας αυλάς του Κυρίου· η καρδιά μου και η σαρξ μου ηγαλλιάσαντο επί Θεόν ζώντα».

«Άκουσον, θύγατερ, και ιδε και κλίνον το ους σου, και επιλάθου του λαού σου και του οίκου του πατρός σου, και επιθυμήσει, ο βασιλεύς του κάλλους σου· ότι αυτός έστιν ο κύριός σου».

«Ωραίος κάλλει παρά τους υιούς των ανθρώπων, εξεχύθη χάρις εν χείλεσί σου· διά τούτο ευλόγησέ σε ο Θεός εις τον αιώνα. Περίζωσαι την ρομφαίαν σου έτι τον μικρόν σου, δυνατέ τη ωραιότητί σου και τω κάλλει σου. Και έντεινον και κατευοδού και βασίλευε ένεκεν αληθείας και πραότητος και δικαιοσύνης».

Παραλλήλως προς τας μεγάλας αυτάς της Εκκλησίας μορφάς βλέπομεν τον Πλούταρχον, τον σοβαρόν εκ Χαιρωνείας φιλόσοφον με τας μεγάλας ηθικάς αρχάς, θύοντα, γέροντα πλέον, εις τον Έρωτα επί του Ελικώνος, όπως διηγείται ο ίδιος, και άγοντα χορούς περί τον βωμόν του Απόλλωνος, του οποίου ήτον ιερεύς.

Αλλ' εκεί όπου η ερωτική μέθη λαμβάνει χαρακτήρα αληθούς παραληρήματος είναι αι εκστάσεις της Αγίας Θηρεσίας, εις όλα τα γραφόμενα της οποίας γίνεται λόγος περί ηδονικών εκλύσεων, περί γεύσεως καρπού αρρήτου γλυκύτητος, περί παραδεισίων απολαύσεων κλπ. Δι' αυτήν ο Χριστός είναι αληθινός νυμφίος διά τον οποίον μεταχειρίζεται τας τρυφερωτέρας και ηδονικωτέρας εκφράσεις. Ακούσατε:

«Είμαι όλη ιδική σου. Πάρε την καρδιά μου, το σώμα μου, την ζωήν μου, την ψυχήν μου, τα σπλάγχνα μου, τον έρωτά μου. Γλυκέ σύζυγε, δος μου την ζωήν ή τον θάνατον».

Αλλά πρέπει να σημειωθή εδώ ότι εις την εποχήν αυτής ο χριστιανικός έρωσ αρχίζει να εκπίπτει εκεί όπου εξέπεσε και ο έρωσ της αρχαιότητος. Μία μυστική ερωτοπάθεια κατέχει τας ψυχάς εις όλα τα θήλεα μοναστήρια της Δύσεως, έξυπνοι δε κληρικοί την εξάπτουν περισσότερο ή την εκμεταλλεύονται. Αυτός αυτότατος ο Διάβολος με σάρκα και οστά λαμβάνει μέρος ενεργόν εις ερωτικές περιπετείας κωμικάς ή τραγικάς, παίζει αστεία παιγνίδια εις ζηλοτύπους συζύγους, προεδρεύει των Σαββατιαίων οργίων, όπου οι πιστοί και αι πισταί φιλούν περιπαθώς τα οπίσθιά του, βοηθεί τας μοιχαλίδας, συνταράσσει εις οργασμόν τα μοναστήρια, σκανδαλίζει αθώας παρθένους. Παρερχόμεθα.

Εφθάσαμεν ανεπαισθήτως εν πλήρει πλέον χριστιανισμώ.

Εδώ επιβάλλεται κάποια επιφύλαξις. Η άγνοια είναι τόσο εύκολος εις παρανοήσεις. Αρκούμεθα μόνον να υπενθυμίσωμεν ότι και εδώ επίσης το μέλλον να συντρίψη την κεφαλήν του όφεως είναι το σπέρμα της γυναικός, της υπάτης ταύτης ιερείας του έρωτος επί της γης.

Αλλ' οι μαργαρίται δεν πρέπει να παραδίδονται εις τους χοίρους, κατά την έκφρασιν του Ευαγγελίου, και ο πέπλος της Ίσιδος γίνεται πολύ πυκνότερος τώρα. Ο Ωριγένης, εις των πατέρων της Εκκλησίας, παραπλανάται εις το σκότος αυτό και καταφεύγει εις τον ευνουχισμόν, διά να μετανοήση κατόπιν, εννοήσας το σφάλμα του όταν πλέον ήτον αργά. Η Γνώσις εξ άλλου, η επικινδυνωδεστέρα των αιρέσεων του Χριστιανισμού, η απειλήσασα να τον βαραιοθή εις φαλλικήν ερωτολατρείαν, εξοκέλλει εις το άλλο άκρον.

Η ψυχή, κατά τους Γνωστικούς, είνε άσπιλος ως εκ της ουσίας της, δεν είνε δυνατόν να μολυνθή, και αν ακόμη ευρίσκεται μέσα εις το κέντρον της αμαρτίας και της διαφθοράς, όπως ο χρυσός δεν είνε δυνατόν να σκωριάση οσονδήποτε και αν μείνη μέσα εις την λάσπην. Παρ' αυτώ τω θεώ η ανάπτυξις δεν είνε δυνατή άλλως ειμή διά της συναφείας ενός αιώνος άρρενος προς ένα αιώνα θήλυ(4). Η σαρκική συνουσία λοιπόν δεν είνε τίποτε άλλο ειμή ανταύγεια των μυστικών συζεύξεων του Πληρώματος. Ενωθώμεν λοιπόν έκαστος έκάστη.

Εννοείται ότι με τας ιδέας αυτάς οι οπαδοί της Γνώσεως ελάμβανον μέρος με την αυτήν ευκολίαν εις τα Κρόνια των εθνικών και εις τας Αγάπας των χριστιανών.

Αυτός ο Σταυρός διά τους Γνωστικούς απετέλει σχηματικόν σύμβολον της ενώσεως των δύο φύλων. Του συμβολισμού αυτού αποφεύγομεν να δώσωμεν σαφεστέραν εξήγησιν διά λόγους ευνοήτους εις τους δυναμένους να υψωθούν μέχρι της υπερβατικής αντιλήψεως του έρωτος. Προσθέτομεν μόνον ότι και ο αιγυπτιακός Όσιρις παράσταται φέρων σταυρόν επ' ώμου. Επίσης αποφεύγομεν ν' αναφέρωμεν όσα άλλα, σχετικά προς τον έρωτα, απεδόθησαν εις τους Γνωστικούς και τα μυστήρια αυτών. Τα περισσότερα υπερβαίνουν κάθε όριον ευσημοσύνης, στερούνται δε και αληθοφανείας, όπως λ. χ. η υπό τινος των Πατέρων αναφερομένη διάδοσις περί αυτών, ότι προέβαινον εις αμβλώσεις γυναικών διά να παρασκευάσουν εκ των εμβρύων μετάληψιν, πράγμα το οποίον δεν φαίνεται πιθανόν δι' ανθρώπους όχι κοινής αναπτύξεως και μορφώσεως.

Εις κάποιον Ευαγγέλιον το οποίον εχρησίμευσε διά τους πρώτους χριστιανούς της Αλεξανδρείας και περί του οποίου κάμνει μνείαν Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, καλών αυτό πρωτόπλαστον, ανεφέρετο, φαίνεται, ότι ο Θεάνθρωπος, ερωτηθείς υπό της Σαλώμης πότε θα γείνουν όσα έλεγεν (επρόκειτο περί της βασιλείας του), απήντησεν:

— Όταν σεις αποβάλετε το ένδυμα της αιδούς και οι δύο γείνουν ένα, ούτε άρρεν ούτε θήλυ.

Η ρήσις, και αν δεν είνε αληθής, δεν είνε όμως αναξία του Θεανθρώπου και φαίνεται έχουσα πολλήν αναλογίαν προς την δικαιολογίαν με την οποίαν συνώδευσε την προς την αμαρτωλήν συγγνώμην του, ότι πολύ ηγάπησεν.

Όπως βλέπομεν εκ των εκτεθέντων, ο έρωσ είνε κάτι περισσότερο από «ασπασμός των αγγέλων προς τα άστρα», κατά τον κενολόγον λυρισμόν του Ουγκώ, η δε Κυρία Σεβινιέ, η οποία βεβαίως ενόμιζεν ότι επαradoξολόγει όταν έλεγε περί του Ρακίνα ότι αγαπά τον Θεόν όπως και τας ερωμένας του, δεν εξέφραζε τίποτε το καινόν υπό τον ήλιον. Με πολύ περισσοτέραν μεγαληγορίαν και με την μυστικοπαθή φιλοσοφικήν αντίληψιν η οποία τον διακρίνει, ο Δάντης χαρακτηρίζει τον Έρωτα ως την δύναμιν η οποία κινεί τον ήλιον και τους αστέρας.

L' Amor che muove il Sole e l' altre stelle

Διά τον Λουκρήτιον επίσης η Αφροδίτη είνε η πότνια μήτηρ, η alma Venus, η πάντων γενέτειρα, θεών δε και ανθρώπων γλύκασμα.

Ο Έρωσ, η μυστηριώδης αυτή δύναμις η ωθούσα ακαταπαύστως το άρρεν προς το θήλυ, αυτός είνε επίσης ο εξανάπτων τον ακαταγώνιστον και άσβεστον εκείνον πόθον της ψυχής προς το άγνωστον όστις την ρίπτει εν εκστάσει εις τα γόνατα ενώπιον του Καλού.

Και είνε τόση η δύναμις αυτή, ώστε τολμηρότατοι αθεϊσταί δεν ετόλμησαν να την παραγνωρίσουν. Ο ένας ονειρεύεται ως μέλλουσαν θρησκείαν της ανθρωπότητος την λατρείαν του Καλού, ο άλλος δέχεται την προσευχήν ως μέσον επικοινωνίας ή επικλήσεως της ζώσης συνολικής ψυχής του κόσμου, τρίτος, οπαδός αυτός της θετικής φιλοσοφίας του Αυγούστου Καντ και του Λιττρέ, ψάλλει:

Ω Φύσις, γενέτειρα και δημιουργέ! Όταν υπό το θεϊόν βλέμμα σου ένα ζεύγος ενώνεται, Τι προς τον έρωτα των εάν είνε εφήμερος Όταν είνε άπειρος;

Και ο Χαίκελ ο τόσον κακόπιστος αποδειχθείς εις την υποστήριξιν των θεωριών του, όταν κατά τον Ιούλιον του 1908 έγινεν εις την Ιέναν η υπό το γελοϊόν ταφείσα απόπειρα καθιερώσεως θρησκευτικής λατρείας εις τα πρωτοζώαρια, έλεγε κατά τα εγκαίνια σχετικού οικοδομήματος: «Ας ελπίσωμεν ότι το νέον αυτό μουσείον της εξελικτικής διδασκαλίας θ' αποβή ναός εις την θρησκείαν του καθάρου Λόγου διά της λατρείας του Καλού, του Αληθούς και του Ωραίου».

Αλλά διατί λοιπόν ο Έρωσ; Ποία η αναλογία η μεταφέρουσα το βιολογικόν αυτό φαινόμενον της αναπαραγωγής από του φυσικού κόσμου εις τον ηθικόν;

Ένα μέρος, σημαντικώτατον δε, της απορίας αυτής μας το λέει ο Σπένσερ. Ιδού τι λέγει εις μίαν υποσημείωσιν του συγγράματός του Αρχαί Βιολογίας:

«Η ευκαιρία είνε καταλληλοτάτη διά να παρατηρήσωμεν ότι εκείνο το οποίον καλούμεν ωραϊόν εις τον οργανικόν κόσμον εξαρτάται ως επιτοπολύ κατά τινα τρόπον εκ της γεννητικής σχέσεως. Και τούτο δεν εφαρμόζεται προκειμένου μόνον περί των ανθέων και των οσμών. Εφαρμόζεται εξ ίσου και όταν πρόκειται περί του λαμπρού πτερώματος των πτηνών ή του άσματος αυτών, αποτελεσμάτων αμοφτέρων, κατά τον Λάρβιν, της γεννητικής επιλογής· και είνε πιθανόν ότι και των μικροτέρων ορατών εντόμων τα χρώματα την ιδίαν έχουν εν μέρει αιτίαν. Ιδιαίτέρως αξιοπαρατήρητον κυρίως είνε, ότι οι χαρακτήρες αυτοί, των οποίων η γένεσις οφείλεται εις το ότι διευκόλυνον την παραγωγήν καλυτέρου γόνου, ενώ είνε εξ όλων οι μάλλον προσελκύοντες αμοιβαίως τους οργανισμούς οίτινες τους κατέχουν, συγχρόνως, αμέσως ή εμμέσως, είνε επίσης οι ελκυστικώτεροι και δι' ημάς. Χωρίς αυτούς αι πεδιάδες και τα δάση θα έχαναν όλον το θέλγητρόν των. Είνε περίεργος δε η παρατήρησις, ότι η σύλληψις του ανθρωπίνου ωραίου ή καλού εκ της αυτής αιτίας έλκει κατά μέγα μέρος την αρχήν της. Επανειλημμένοι παρατηρήσεις εβεβαίωσαν ότι το στοιχείον τον ωραίου το κρατούν εν τη γεννητική σχέσει, κρατεί επίσης εις τα προϊόντα της αισθητικής, την μουσικήν, το δράμα, τας εικαστικάς τέχνας, την ποίησιν αλλ' η παρατήρησις αυτή προσλαμβάνει νέαν σημασίαν, όταν βλέπη τις εις ποίον βάθος εκτείνονται αι ρίζαι της εις την ανόργανον φύσιν (5).

Αν αποβλέψωμεν εις την ζώην από γενικωτέρας απόψεως, θα εύρωμεν ότι ιδιαίτερον χαρακτηριστικόν γνώρισμα έχει, εκτός της ατομικής διά της θρέψεως συντηρήσεως, τον πολλαπλασιασμόν και την μετάδοσιν. Ζωή υπό την έποψιν αυτήν θα ειπή γονιμοποίησις και αναπαραγωγή. Αυτό που συμβαίνει εις την υλικήν ζώην, συμβαίνει επίσης και εις την ηθικήν. Τείνει και αυτή κατά τρόπον ανάλογον εις πολλαπλασιασμόν και εις μετάδοσιν. Εις τον κόσμον των συναισθημάτων μία ακαταγώνιστος τάσις ένορμος μας ωθεί να συμμερισθώμεν μετ' άλλων τας λύπας μας, τας χαράς μας. Εάν έλθωμεν εις τον κόσμον των ιδεών, θα εύρωμεν το αυτό φαινόμενον, γονιμοποίησιν και αναπαραγωγήν. Αρκεί να σκεφθώμεν το ηθικόν κεφάλαιον το οποίον αντιπροσωπεύει εις δοθείσαν στιγμήν η ανθρωπότης. Τι θα ήτο το κεφάλαιον αυτό, εάν δεν επολλαπλασιάζετο διά της αναπαραγωγής; Η ύπαρξις αυτή του ανθρώπου θα ήτον τάχα δυνατή; Ως σύνολον η ανθρωπότης αντιπροσωπεύει σήμεραν ένα ηθικόν κεφάλαιον διά το οποίον ειργάσθη η

διανοητική γονιμότης απειρίας γενναίων προ ημών. Η λαϊκή ψυχή, η οποία έχει ζωηροτέραν την διαισθητική αντίληψιν, έχει δίκαιον να χαρακτηρίζη τον άρτιον νουν ως θηλυκόν, διαρκώς εγκυμονούντα και διαρκώς γεννώντα. Τωόντι, αι κεκτημένοι γνώσεις είνε η διαρκώς γονιμοποιούσα την διανοητικότητα δύναμις.

Πριν τελειώσω, επιβάλλεται να δώσω εδώ μίαν εξήγησιν εις την απορίαν η οποία θα γεννηθή αναμφιβόλως εις τον νουν του μη έχοντος σαφή ιδέαν των ηθών της εποχής του Πλάτωνος αναγνώστου και η οποία δύναται να διατυπωθή ως εξής:

Διατί ο Πλάτων, διά ν' αναπτύξη την περί του Έρωτος θεωρίαν του, βάσιν έλαβε την παιδευαστίαν; Τωόντι, όλα τα πρόσωπα του διαλόγου περί τοιούτους έρωτας κατά το μάλλον ή ήττον στρέφονται. Αυτός ο Σωκράτης ως πρώτον βήμα διά να υψωθή τις μέχρι του απολύτου καλού, την παιδευαστίαν συμβουλεύει.

Διά να λυθή η απορία αυτή, αρκεί να εκτεθούν με ολίγας λέξεις τα ήθη της εποχής τα σχετικά προς την απασχολούσαν ημάς έποψιν του ζητήματος.

Από της πλέον απομακρυσμένης ιστορικής εποχής επετρέπετο, υπ' αυτών ακόμη των νόμων εις την Σπάρτην και εις την Κρήτην, οι πρεσβύτεροι να συναναστρέφονται ιδιαίτέρως νέους τους οποίους χειραγώγουν εις την οδόν της αρετής και της μαθήσεως. Το είδος αυτό της επικοινωνίας και της συναναστροφής εξεδηλώνετο εις την ζωηράν φαντασίαν των προγόνων μας απaráλλακτα όπως ο μεταξύ ατόμων αντιθέτου φύλου ο έρως. Άλλως όσα εξεθέσαμεν ανωτέρω αρκούν διά να συμπεράνη τις ευκόλως, ότι η τοιαύτη του πράγματος αντίληψις πολύ ολιγώτερον δύναται ν' αποδοθή εις την φαντασίαν όσον εις αυτήν ταύτην την πραγματικότητα. Προς τούτοις την αυτήν αντίληψιν και με την αυτήν ζωηρότητα εκφραζομένην ευρίσκομεν εις σχέσεις μεταξύ γυναικών. Η Σαφώ την ιδίαν ερωτικήν θέρμην την οποίαν φανερώνει διά τον Φάωνα — αν υποτεθή ότι υπήρξέ ποτε Φάων τις τον οποίον ερωτεύετο, αλλά κατεφρονείτο υπ' αυτού, πράγμα το οποίον φαίνεται να είναι απλούς μύθος, περί του οποίου όμως δεν πρόκειται ενταύθα — την ιδίαν, λέγω, ερωτικήν θέρμην φαίνεται εκδηλώνουσα και προς φίλας ή μαθητριάς της.

Και είνε μεν αληθές ότι αι σχέσεις του είδους αυτού, είτε μεταξύ νέων και πρεσβυτέρων είτε μεταξύ γυναικών, δεν ετηρήθησαν ούτε παντού ούτε πάντοτε αγναί· η σκανδαλώδης αφήγησις του παθήματος του Αλκιβιάδου, η οποία σκοπόν έχει να εξάρη τον χαρακτήρα του Σωκράτους, όπως και ο λόγος του Πausανίου, δεν αφίνει καμμίαν αμφιβολίαν περί τούτου. Αλλ' από του σημείου τούτου μέχρι του συμπεράσματος, ότι αι σχέσεις του είδους αυτού είχαν πάντοτε ως αποτέλεσμα αποτροπαίους συναφείας, η απόστασις είνε μεγάλη.

Μόνον αργότερα η σχέσις αυτή εξέπεσε βαθμηδόν εις απροκάλυπτον οργιασμόν της σαρκός. Αλλά τότε το πράγμα έπαυσε να έχη προσχήματα φιλοσοφικά και επρόκειτο απλώς περί νέων μεθόδων κορεσμού κτηνωδών ορέξεων. Ήταν η εποχή της κοσμοκρατορίας της Ρώμης τότε και ολόκληρος περίπου η ανθρωπότης είχε καταπέσει ηθικώς όχι μόνον υπό την έποψιν αυτήν, αλλά και υπό πάσαν άλλην, όπως ελέχθη ήδη ανωτέρω. Ήτον η εποχή την οποίαν ετερμάτισεν η έλευσις του Θεανθρώπου ήτις έδωκεν άλλην κατεύθυνσιν εις την ανθρωπότητα. Αλλ' η εποχή του Σωκράτους και του Πλάτωνος, υπό την εξεταζομένην έποψιν, δεν ήτον μεν βεβαίως καλύτερα, αλλ' ούτε ίσως χειροτέρα πάσης άλλης. Διέφερε μάλιστα εν πάση περιπτώσει κατά τούτο, ότι η λέξις δεν είχε αποκλειστικώς την έννοιαν την οποίαν έχει σήμερον, αλλά συνεδέετο οπωσδήποτε και με ηθικήν έννοιαν, τόσον στενώς μάλιστα ώστε πολλάκις η τελευταία αυτή φαίνεται οικειοποιουμένη ολόκληρον το πλάτος της λέξεως.

Ν. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ Ἡ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ
ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Πρώτον ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ

Ἐπειτα
ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΑΓΑΘΩΝ ΦΑΙΔΡΟΣ ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΕΡΥΞΙΜΑΧΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

Απολλόδωρος

Νομίζω πως δεν είμαι αμελέτητος εις όσα μ' ερωτάτε. Και να σας ειπώ πώς. Πρό τινος, ενώ ανέβαινα από την οικίαν μου εκ Φαλήρου εις το άστυ, κάποιος εκ των γνωρίμων μου ερχόμενος όπισθέν μου και αναγνωρίσας με από μακράν:

— Αι Φαληρεύ, εφώναξεν ευθύμως, συ Απολλόδωρε, δεν με περιμένεις κ' εμένα;

Εστάθηκα και επερίμενα. Και αυτός:

— Απολλόδωρε, είπεν, ακριβώς σε εζήτουν τόρα εσχάτως θέλων να μάθω τα περί έρωτος λεχθέντα εις του Αγάθωνος μεταξύ αυτού, του Σωκράτους, του Αλκιβιάδου και των άλλων παρευρεθέντων τότε εις το σύνδειπνον. Κάποιος μου διηγείτο τα περί τούτου, ακούσας αυτά από τον Φοίνικα του Φιλίππου, μου είπε δε ότι και συ τα γνωρίζεις· αλλά δεν ημπούρεσε να μου ειπή τίποτε θετικόν. Να μου τα διηγηθής λοιπόν συ, ο οποίος άλλως έχεις χρέος περισσότερο από κάθε άλλον να διηγηθής τους λόγους του φίλου σου. Αλλά προτύτερα ειπέ μου, επρόσθεσεν, εις την συνομιλίαν αυτήν παρευρέθης συ ο ίδιος ή όχι;

— Φαίνεται, είπον εγώ τότε, ότι αυτός που σου διηγήθη το πράγμα δεν σου είπε τίποτε σωστόν, αφού νομίζεις την συνομιλίαν αυτήν ως γενομένην τόρα εσχάτως, ώστε να ήτο δυνατή και η ιδική μου παρουσία εις αυτήν.

— Έτσι ενόμιζα.

— Πώς, ω Γλαύκων, είπον εγώ, δεν ηξεύρεις ότι ο Αγάθων από πολλών ετών δεν έχει πατήσει εδώ; Αφ' ότου δ' εγώ συναναστρέφομαι τον Σωκράτη και παρακολουθώ επιμελώς καθ' ημέραν τα υπ' αυτού λεγόμενα ή πραττόμενα δεν είναι ακόμη τρία έτη. Προ τούτου πλανώμενος εις την τύχην και νομίζων ότι κάτι κάνω, ήμην ο αθλιώτερος των ανθρώπων, όπως και συ τόρα, που νομίζεις ότι κάθε άλλη ενασχόλησις είναι προτιμοτέρα από την φιλοσοφίαν.

Και εκείνος:

— Άφησε την κοροϊδειαν, είπε, και ειπέ μου πότε έγεινεν η συνομιλία αυτή.

Του είπον εγώ τότε, ότι το πράγμα συνέβη όταν ημείς ήμεθα παιδιά ακόμη, δηλαδή την επομένη της ημέρας κατά την οποίαν ο Αγάθων, νικήσας με την πρώτην του τραγωδίαν, εώρταζε τα επινίκια αυτός τε και οι λαβόντες μέρος εις τον χορόν.

— Ωστε η ιστορία είναι πολύ παλαιά, ως φαίνεται. Αλλά ποιος σου διηγήθη το πράγμα; ή μήπως ο

ίδιος ο Σωκράτης;

— Όχι μα τον Δία, είπον εγώ, αλλ' εκείνος που τα είπε και εις τον Φοίνικα, δηλαδή ένας κάποιος Αριστόδημος Κυδαθηναίεύς, ένας κοντούλης και ξυπόλυτος πάντοτε. Αυτός ήτον, όπως εγώ νομίζω, ένας από τους θερμότερους της εποχής εκείνης θαυμαστάς του Σωκράτους και ήτο παρών κατά την συναναστροφήν. Αλλ' όμως και τον Σωκράτη ερώτησα διά μερικά πράγματα εξ όσων ήκουσα παρ' εκείνου, εσυμφώνει δε και αυτός με την αφήγησιν του Αριστοδήμου.

— Μα τότε λοιπόν, μου λέγει, τι κάθεται και δεν μου τα διηγείσαι; Ο δρόμος που έχομεν να κάμωμεν έως το άστυ είνε περίστασις καταλληλοτάτη και διά να μου τα διηγηθής και δι' εμέ να σ' ακούω.

Και έτσι βαδίζοντες ηρχίσαμεν την περί του αντικειμένου αυτού ομιλίαν. Και δι' αυτό εις την αρχήν σας είπα ότι δεν είμαι αμελέτητος ως προς αυτό. Εάν λοιπόν θέλετε να διηγηθώ και εις σας την ιστορίαν αυτήν, θα το κάμω ευχαρίστως· διότι δι' εμέ είναι μεγάλη ευχαρίστησις να ομιλώ ή ν' ακούω άλλους ομιλούντας επί φιλοσοφικών θεμάτων, και τούτο ανεξαρτήτως της ωφελείας την οποίαν νομίζω ότι πορίζομαι εκ τοιούτων λόγων· ενώ όταν ακούω άλλα θέματα ομιλίας, οποία άλλως και τα συνήθη ιδικά σας υμών των πλουσίων και περί τα χρηματικά καταγινομένων, και εγώ στενοχωρούμαι και σας τους φίλους μου οικτείρω, διότι νομίζετε ότι κάτι κάνετε χωρίς να κάνετε τίποτε. Ίσως και σεις πάλιν να με ευρίσκετε άξιον οίκτου, και δεν νομίζω ότι έχετε άδικο να έχετε τοιαύτην ιδέαν. Με την διαφοράν ότι εγώ δεν το νομίζω απλώς, αλλ' είμαι βέβαιος ότι είσθε άξιοι οίκτου.

Φίλος του Απολλοδώρου

Ο ίδιος είσαι πάντοτε Απολλόδωρε. Πάντοτε κακολογείς και τον εαυτόν σου και τους άλλους, και μου φαίνεται ότι νομίζεις τώντι αθλίους όλους τους ανθρώπους εκτός του Σωκράτους, αρχίζων από τον εαυτόν σου. Και δεν γνωρίζωμεν διατί σε επωνόμασαν μανιακόν, αλλ' εις τους λόγους είσαι πάντοτε τοιούτος· εξαγριώνεσαι κατά του εαυτού σου και των άλλων εκτός του Σωκράτους.

Φανερόν λοιπόν εκ τούτου ότι ούτω διανοούμενος και διά τον εαυτόν μου και διά σας, μαίνομαι και παραπαίω. Δεν είν' έτσι, φίλτατε;

Φίλος του Απολλοδώρου

Δεν αξίζει τον κόπον, Απολλόδωρε, να φιλονεικήσωμεν δι' αυτό. Άφησέ τα λοιπόν αυτά και διηγήσου μας εκείνο που σ' επαρακαλέσαμεν, δηλαδή τα περί έρωτος λεχθέντα εις του Αγάθωνος.

Απολλόδωρος

Να σας ειπώ επάνω κάτω τι ελέχθη. Αλλά καλύτερα να προσπαθήσω να σας εκθέσω τα πράγματα εξ αρχής, όπως και ο Αριστόδημος τα διηγήθη εις εμένα.

Μου είπε λοιπόν ότι έτυχε ν' απαντήση τον Σωκράτη λουσιμένον και φορούντα εις τους πόδας τα σανδάλια, πράγμα το οποίον εκείνος δεν έκανε συχνά, εις την ερώτησίν του δε πού πηγαίνει έτσι καλλωπισμένος,

— Πηγαίνω να δειπνήσω εις του Αγάθωνος, είπε. Χθες απέφυγα να παρευρεθώ κατά την εορτήν των επιδικίων, φοβηθείς τον όχλον· σήμερα όμως του υποσχέθηκα ότι θα υπάγω. Αυτός είναι ο λόγος που εκαλλωπίσθην, διά να μεταβώ ωραίος προς ωραίον. Αλλά τι ιδέαν έχεις, επρόσθεσε, αν

σου επρότεινα να έλθης και συ εις το δείπνον απρόσκλητος;

— Όπως ορίζεις, απήντησεν ο Αριστόδημος.

— Ακολουθεί με λοιπόν, εξηκολούθησεν ό Σωκράτης, διά να χαλάσωμεν και την παροιμίαν μεταβάλλοντες αυτήν και αποδεικνύοντες επομένως ότι και εις των αγαθών το τραπέζι πηγαίνουν απρόσκλητοι αγαθοί (6). Άλλως και ο Όμηρος την παροιμίαν αυτήν κινδυνεύει όχι μόνον να την χαλάση, αλλά και να την εξευτελίση· διότι αφού παρέστησε τον μεν Αγαμέμνονα ως ένα εξαιρετικώς γενναίον πολεμιστήν, τον δε Μενέλαον ως μαλθακόν μαχητήν, εορτάζοντος και ευωχουμένου του Αγαμέμνονος, παρουσιάζει τον Μενέλαον ως απρόσκλητον ελθόντα εις το τραπέζι, δηλαδή ένα άνθρωπον κατώτερον εις το τραπέζι του πολύ καλυτέρου του.

— Ίσως λοιπόν και εγώ να κινδυνεύσω, παρετήρησε τότε ο Αριστόδημος, αλλ' όχι όπως συ λέγεις τα πράγματα, αλλά σύμφωνα με τον Όμηρον, δηλαδή μικρός και άσημος εγώ, να μεταβώ απρόσκλητος εις το τραπέζι ενός σοφού ανδρός. Συ λοιπόν ο οποίος με πέρνεις μαζί σου πρέπει και να με δικαιολογήσης, διότι εγώ δεν θα ομολογήσω ότι επήγα απρόσκλητος, αλλά θα ειπώ ότι μ' επροσκάλεσες συ.

— Είμεθα δύο, απήντησεν ο Σωκράτης, και είτε ο ένας είτε ο άλλος θα εύρωμεν τι να ειπούμεν. Αλλ' ας πηγαίνωμεν.

Τοιαύτα περίπου ειπόντες, επηγαίναμεν, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος. Ο Σωκράτης εν τούτοις γενόμενος σκεπτικός καθ' οδόν έμενεν οπίσω, όταν δε εστάθηκα διά να τον περιμένω, μου επαράγγειλε να προχωρήσω εμπρός. Έτσι έφθασα εις την οικίαν του Αγάθωνος, όπου ευρήκα την θύραν ανοικτήν. Μου συνέβη μάλιστα και κάτι νόστιμον· ένας δούλος του Αγάθωνος ήλθεν από μέσα εις προϋπάντησίν μου και με ωδήγησεν αμέσως εκεί όπου ευρίσκοντο ξαπλωμένοι και οι άλλοι, περιμένοντες ν' αρχίση το δείπνον. Μόλις δε με είδεν ο Αγάθων,

— Αριστόδημε, είπεν, εις καλήν ώραν ήλθες διά να δειπνήσης μαζί μας· εάν όμως ήλθες δι' άλλο πράγμα, ας το αναβάλωμεν δι' άλλοτε. Σ' εζήτησα και χθες διά να σε προσκαλέσω, αλλ' εστάθη αδύνατον να σε ιδώ. Αλλά πώς δεν μας φέρεις και τον Σωκράτη;

Τότε εγώ στραφείς, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, είδα ότι ο Σωκράτης δεν με είχεν ακολουθήσει. Είπα λοιπόν ότι ηρχόμην μαζί με τον Σωκράτη ο οποίος και μ' επροσκάλεσεν εις το δείπνον.

— Έκαμες πολύ καλά να έλθης, είπεν ο Αγάθων· αλλά πού είναι ο Σωκράτης;

— Ήρχετο κατόπιν μου και θαυμάζω και εγώ τι να έγεινε.

— Αί! παιδί, είπεν ο Αγάθων αποτεινόμενος προς ένα δούλον, δεν κυττάζεις πού να είναι ο Σωκράτης και να τον φέρης μέσα; Συ δε, Αριστόδημε, ξαπλώσου κοντά εις τον Ερυξίμαχον·

Και διέταξε τον δούλον να μου πλύνη τους πόδας διά να ξαπλωθώ. Ελθόντος δ' εν τω μεταξύ άλλου δούλου, όστις ανήγγειλεν ότι ο Σωκράτης είχε παραμερίσει και εστέκετο εις το πρόθυρον της γειτονικής οικίας και ότι, μολονότι τον εκάλεσε, δεν ήθελε να έμβη μέσα,

— Παράξενον, είπεν, αυτό πού λέγεις. Πήγαινε πάλιν να τον καλέσης και να μη τον αφήσης έως ότου να έλθη.

Αλλ' ο Αριστόδημος τότε παρεμβάς,

— Όχι, είπεν· αφήσατέ τον ήσυχον. Αυτό του συμβαίνει συχνά, ν' απομακρύνεται δηλαδή και να σταματά όπου τύχη. Έπειτα από ολίγον θα έλθη, όπως εγώ νομίζω. Μη τον ενοχλήτε λοιπόν, αλλ' αφήσατέ τον.

— Ας γείνη έτσι, είπεν ο Αγάθων, αφού αυτή είνε η γνώμη σου. Αλλά δι' ημάς τους άλλους, παιδιά, δόστε μας να φάγωμεν. Φέρετε ό,τι θέλετε, ωσάν να μη περιμένετε διαταγάς από κανένα, πράγμα το όποιον δεν έκαμα ποτέ μου. Να μας θεωρήσετε λοιπόν κ' εμένα και τους άλλους εδώ ωσάν ιδικούς σας προσκαλεσμένους και να μας περιποιηθητε διά να σας επαινέσωμεν και ημείς.

Και ημείς μεν, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, ηρχίσαμεν να τρώγωμεν, αλλ' ο Σωκράτης δεν ήρχετο. Ο Αγάθων πολλάκις ηθέλησε να στείλῃ να τον καλέσουν, αλλ' εγώ δεν τον άφινα. Τέλος ήλθε και ο Σωκράτης, αφού αργοπόρησεν ολίγον κατά την συνήθειάν του, ευρών ημάς εις το μέσον του δείπνου. Τότε ο Αγάθων, όστις ήτον ξαπλωμένος τελευταίος και μόνος,

— Έλα, είπε, Σωκράτη, και ξαπλώσου κοντά μου διά ν' απολαύσω κ' εγώ τας σοφάς ιδέας αι οποίαι σου κατέβηκαν εις τα πρόθυρα· διότι είναι φανερόν ότι ευρήκες αυτό που εξήτεις και το κρατείς, αλλέως θα ευρίσκεσο ακόμη εις την ιδίαν θέσιν.

Ο Σωκράτης εκάθησε πρώτα και έπειτα είπεν:

— Είθε, ω Αγάθων, η σοφία να ήτο κάτι το οποίον νάρθη από τον πλέον γεμάτον εις τον πλέον αδειανόν από ημάς, όταν ευρισκόμεθα εις επαφήν ο ένας με τον άλλον, όπως το νερόν των ποτηριών που τρέχει από το πλέον γεμάτον εις το πλέον αδειανόν διά μέσου των μαλλιών. Αν και η σοφία ήτον έτσι, τότε εγώ θα ήμουν ευτυχής ξαπλωνόμενος κοντά σου· διότι νομίζω ότι από σένα θα γεμίσω με πολλήν και καλήν σοφίαν. Ως προς την ιδικήν μου, και μικρή είνε και αμφισβητήσιμος, κάτι ωσάν όνειρον· ενώ η ιδική σου και λαμπρά είνε και σφριγώσα εις προκοπήν, εξέλαμψε δε από σένα, νέον ακόμη όντα, και καταφανής έγεινε προ ολίγου ενώπιον τριάντα, χιλιάδων Ελλήνων ως μαρτύρων.

— Κοροϊδεύεις, Σωκράτη, είπεν ο Αγάθων. Αλλ' αυτά ας τ' αφήσωμεν δι' έπειτα πού θα κριθώμεν εγώ και συ περί της σοφίας μεταχειριζόμενοι ως δικαστήν τον Διόνυσον (7)· αλλά τώρα άρχισε πρώτα να τρώγης.

Μετά ταύτα, κατακλιθέντος του Σωκράτους, αφού εδείπησαν όλοι, έκαμαν σπονδάς, έψαλαν τον θεόν και έγειναν όλα τάλλα τα συνηθιζόμενα, ήλθεν η σειρά να πίνουν. Τότε ο Πausανίας έλαβε τον λόγον και είπε τα εξής:

— Καλόν είνε να σκεφθώμεν πρώτα κατά ποίον τρόπον ολιγώτερον βλαπτικόν θα πίωμεν. Εγώ τουλάχιστον ομολογώ ότι δεν είμαι διόλου καλά έπειτα από τον χθεσινόν πότον και έχω ανάγκην κάποιας αναψυχής, νομίζω δε ότι την αυτήν ανάγκην αισθάνεσθε και οι περισσότεροι από σας, διότι και χθες μαζί ήμεθα. Σκεφθήτε λοιπόν ποίος είνε ο καλύτερος τρόπος διά να μη το χαλάσωμεν και πάλιν.

— Πολύ σωστά λέγεις, Pausανία, ότι μας χρειάζεται χωρίς άλλο κάποια ανάπαυλα εις την πόσιν, είπε τότε ο Αριστοφάνης· διότι κ' εγώ είμαι από τους βαπτισμένους της χθες.

— Βεβαίως σωστόν είνε αυτό που λέγετε, είπε τότε Ερυξίμαχος ο Ακουμενού. Μένει μόνον ν' ακούσωμεν την γνώμην του Αγάθωνος. Αντέχει να πής;

— Καθόλου. Ούτ' εγώ δεν βαστώ, απήντησεν ο Αγάθων.

— Τότε τόσον το καλύτερον δι' ημάς τους άλλους, επανέλαβεν ο Ερυξίμαχος, δηλαδή εμένα, τον Αριστόδημον και τον Φαίδρον, αν σεις οι δυνατώτατοι εις το πίνειν αποκάματε· διότι ημείς πάντοτε δεν είμεθα δυνατοί πόται. Διά τον Σωκράτη δεν λέγω τίποτε, διότι αυτός είνε ικανός και διά τα δύο, επομένως είτε το ένα κάμωμεν είτε το άλλο, του είνε το ίδιον. Επειδή λοιπόν μου φαίνεται ότι κανείς από ημάς δεν έχει όρεξιν να πίνη πολύ, θα είμαι ολιγώτερον αηδής εάν σας ειπώ τι πράγμα είνε η μέθη. Κατάδηλον νομίζω εκ της ιατρικής μου πείρας ότι η μέθη είνε μέγα κακόν διά τους ανθρώπους. Και διά τούτο ούτ' εγώ πίνω, όταν ημπορώ ν' απέχω, ούτε εις άλλον θα συμβουλεύσω τοιούτον τι, και μάλιστα διατελούντα εις καρηβαρίαν από μέθην της προτεραιάς.

— Ως προς εμέ, υπέλαβε τότε Φαίδρος ο Μυρρινούσιος, συνηθίζω να πείθωμαι εις ό,τι λέγεις προκειμένου περι ιατρικής· αλλά τώρα βλέπω ότι και οι άλλοι είνε σύμφωνοι με την γνώμην σου.

Αφού ελέχθησαν αυτά, ενεκρίθη από όλους η ιδέα να διεξαχθή η συναναστροφή χωρίς μέθην και να πίνουν απλώς προς τέρψιν.

— Αφού λοιπόν είμεθα σύμφωνοι, επανέλαβεν ο Ερυξίμαχος, ότι καθένας είνε ελεύθερος να πίνη όσον θέλει, χωρίς να εξαναγκάζεται, προτείνω την μεν αυλητρίδα που ήλθε προ ολίγου να την αφήσωμεν να πηγαίνει στο καλόν. Ας παίξη με τον αυλόν της να διασκεδάση μόνη της, ή αν θέλη ας παίξη να διασκεδάση τας γυναίκας μέσα· ημείς δε ας περιορίσωμεν την συναναστροφήν μας σήμερα εις συνομιλίαν. Έχω μάλιστα να σας προτείνω και θέμα ομιλίας, αν θέλετε.

Και επειδή όλοι απήντησαν ότι θέλουν και τον επαρακάλουν να εισηγηθή το θέμα,

— Αρχίζω λοιπόν, επανέλαβεν ο Ερυξίμαχος, κατά τον τρόπον της Μελανίπης του Ευριπίδου: Ό,τι θα σας ειπώ δεν είνε ιδικόν μου, αλλά του Φαίδρου αυτού εδώ. Ο Φαίδρος λοιπόν μου λέγει με αγανάκτησιν κάθε φοράν: Δεν είνε παράξενον, Ερυξίμαχε, ότι εις όλους μεν σχεδόν τους άλλους θεούς έχουν γείνει ύμνοι και παιάνες υπό των ποιητών, εις δε τον Έρωτα, ο οποίος εν τούτοις είνε τόσον μέγας θεός, κανείς από τους τόσους ποιητάς δεν έκαμε ποτέ κανέν εγκώμιον; Αν αφήσωμεν δε τους ποιητάς, θα ιδής ότι και οι καλύτεροι σοφισταί έχουν γράψει επαινους εις πεζόν του Ηρακλέους και άλλων παράδειγμα ο περίφημος Πρόδικος. Τούτο άλλως δεν είνε και τόσον θαυμαστόν, αφού εγώ έτυχε να ιδώ βιβλίον περιέχον έπαινον θαυμάσιον του άλατος, εις τον όποιον εξήρητο η ωφέλεια αυτού, και άλλα δε τοιαύτα συχνά ημπορείς να ιδής εγκωμιαζόμενα. Ενώ λοιπόν εις τοιαύτα πράγματα απεδόθη τόση σημασία, πώς γίνεται ένας τόσον μέγας θεός όπως ο Έρωσ να μείνη έτσι αμελημένος και κανείς από τους ανθρώπους να μην έχει τολμήσει έως σήμερα να τον υμνήση επαξίως; Αυτά λέγει, πολύ σωστά νομίζω, ο Φαίδρος. Εγώ λοιπόν και πρόθυμος είμαι να συνεισφέρω τον έρανόν μου διά να ευαρεστήσω τον θεόν αυτόν και πρέπον νομίζω εις την περίστασιν αυτήν δι' ημάς τους παρόντας να τον τιμήσωμεν. Αν επομένως είσθε και σεις σύμφωνοι, μας αρκεί ως θέμα ομιλίας ο Έρωσ. Προς τούτο καθένας από ημάς θα ειπή, όπως ημπορεί καλύτερα, ένα έπαινον του έρωτος, αρχής γινομένης εκ δεξιών. Πρώτος λοιπόν θ' αρχίση ο Φαίδρος, επειδή και πρώτος εις την σειράν έρχεται και είνε ο πατήρ της προτάσεως.

— Κανείς δεν θα έχη βέβαια εναντίαν γνώμην, Ερυξίμαχε, είπε τότε ο Σωκράτης. Πολύ περισσότερον δεν θ' αντιτεινώ εγώ ο οποίος λέγω ότι δεν γνωρίζω τίποτε άλλο ειμή τα ερωτικά, αλλ' ούτε ο Αγάθων βέβαια, ούτε ο Πausανίας, ούτε ο Αριστοφάνης ο καταγινομένος διαρκώς με τον Διόνυσον και την Αφροδίτην, ούτε και άλλος κανείς από τους παρόντας, όπως βλέπω. Μολονότι το πράγμα δεν είνε το ίδιον δι' ημάς που ευρισκόμεθα τελευταίοι. Αλλ' εάν οι προ ημών αναπτύξουν καλώς και ικανώς το θέμα, θ' αρκесθώμεν εις τους λόγους αυτών. Εμπρός λοιπόν, ας αρχίση αισίως ο Φαίδρος εγκωμιάζων τον Έρωτα.

Εἰς αὐτά και ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐσυμφώνησαν με τον Σωκράτη.

Να σας εἰπῶ τώρα ὅλα ὅσα καθένας εἶπε, δεν εἶναι δυνατόν, διότι οὔτε ο Ἀριστόδημος τα ενθυμείτο καλά, οὔτ' ἐγὼ ἐκράτησα εἰς τον νουν μου ὅλα ὅσα ἐκεῖνος μου διηγήθη. Θα σας εἰπῶ λοιπόν τα οὐσιωδέστερα και ὅσα μου ἐφάνησαν περισσοτέρων ἀξιωμακόμενευτα ἀπό τους λόγους του καθενός.

Πρώτος λοιπόν, ὅπως σας εἶπα, κατά την ἀφήγησιν του Ἀριστοδήμου πάντοτε, ἤρχισεν ο Φαῖδρος ὡς ἐξῆς περίπου:

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΦΑΙΔΡΟΥ

Μέγας θεός εἶνε ο Ἔρως και θαυμαστός εἰς τε τους ἀνθρώπους και εἰς τους θεούς και δι' ἄλλους μεν πολλούς λόγους, ἀλλά προ παντός κατά την γένεσιν· διότι εἶνε ο πρεσβύτατος των θεῶν, και τούτο εἶνε πολλῆς τιμῆς ἄξιον. Ἀπόδειξις δε της ἀρχαιότητός του εἶνε ὅτι γονεῖς του Ἐρωτος οὔτε ὑπάρχουν οὔτε ἀναφέρονται ἀπό κανένα, οὔτε ποιητὴν οὔτε πεζόν, ο δε Ησίοδος λέγει ὅτι πρῶτον μεν ὑπήρξε το χάος, ἔπειτα δε

ἡ ευρύτερνος Γῆ, των πάντων βᾶσις κεφαλῆς και αἰωνία, και ο Ἔρως.

Κατά τον Ησίοδον λοιπόν μετὰ το χάος ἐγένιναν τα δύο αὐτά, ἡ Γῆ και ο Ἔρως. Ο δε Παρμενίδης ὡς προς την Γένεσιν λέγει ὅτι

πρώτιστον πάντων των θεῶν τον Ἐρωτα συνέλαβε.

Με τον Ησίοδον συμφωνεῖ προσέτι και ο Ἀκουσίλαος. Οὕτω πολλαχόθεν ομολογεῖται ὅτι ο Ἔρως εἶνε ο πρεσβύτατος των θεῶν. Πρεσβύτατος δε ὢν εἶνε πρόξενος μεγίστων ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς. Εγὼ τουλάχιστον δεν εὐρίσκω ἄλλο μεγαλύτερον ἀγαθόν δι' ἓνα νέον ἀπό ἓνα ἐραστήν χρηστόν, και δι' ἓνα ἐραστήν ἀπό τον ἔρωτα προς ἓνα νέον. Διότι ἐκεῖνο που πρέπει να κυριαρχῆ δι' ὅλου του βίου εἰς τους ἀνθρώπους τους θέλοντας να ζήσουν καλῶς, αὐτό οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε αἱ τιμαί, οὔτε ο πλοῦτος, οὔτε κανέν ἄλλο πράγμα ἡμπορεῖ να ἐμπνεύση τόσον ὅσον ο ἔρως — θέλω να εἰπῶ το αἰσθημα της αἰσχύνης μεν διὰ τα αἰσχρά, της φιλοτιμίας δε προς τα καλά. Διότι χωρὶς αὐτά οὔτε πόλις οὔτε ιδιώτης εἶνε δυνατόν να κατορθῶση ἔργα μεγάλα και καλά. Ἐχῶ δε πεποιθήσιν ὅτι εἰάν εἰς ἓνα ἀγαπῶντα ἄνδρα συνέβαινε να γείνη κατάδηλος καμμία αἰσχρά πράξις του ἢ να υποφέρη προσβολὴν τινα ἐξ ἀνανδρίας χωρὶς ν' ἀμυνθῆ, δεν θα ἦτο τόσον ζωηρόν το ἠθικόν του ἄλγος, οὔτε ὑπό του πατρός αν ἤθελε φωραθῆ οὔτε ὑπό των φίλων οὔτε ὑπό ἄλλου οποιουδήποτε, ὅσον θα ἦτο αν ἤθελε φωραθῆ ὑπό του ἀγαπωμένου νέου. Το αὐτό βλέπομεν συμβαῖνον και εἰς τον ἀγαπῶμενον, ὅτι δηλαδὴ ἰδιαιτέρως αἰσχύνηται τον ἐραστήν, αν ἤθελε φωραθῆ παρεκτρεπόμενος. Εἰάν δε ἦτο δυνατόν να γείνη τρόπος ὥστε πόλις ἢ στρατόπεδον ν' ἀποτελήται ὑπό ἐραστῶν και ἀγαπωμένων, θα ἐπετυγχάνετο ἡ τελειότερα ὀργάνωσις και διοίκησις διὰ της ἀποχῆς ἀπό πάσαν κακὴν πράξιν και της ευγενούς ἀμίλλης· και μαχόμενοι δε οἱ τοιοῦτοι, ἡμπορεῖ κανεῖς να εἰπῆ ὅτι θα ἐνίκων, καίτοι ὀλίγοι, πάντας τους ἀνθρώπους. Διότι πολὺ ὀλιγώτερον ὑπό τας ὄψεις του ἀγαπωμένου παρὰ κάθε ἄλλου θα ἦτο δυνατόν ἓνας ἐραστής να καταλίπη την τάξιν του ἢ να πετάξῃ τα ὄπλα, και προ τούτου θα ἐπροτίμα ὄχι ἓνα, ἀλλά πολλούς θανάτους, κανεῖς δε βέβαια δεν θα ἦτο τόσον ἀνανδρος ὥστε να ἐγκαταλείψῃ τον ἀγαπῶμενον ἢ να μη τον βοηθήσῃ κινδυνεύοντα, ἐνθεος γινόμενος προς ἀρετὴν ὑπό του Ἐρωτος, εἰς τρόπον ὥστε να εἶνε ὅμοιος προς τον ἐκ φύσεως ἀνδρειότατον. Και ἐκεῖνο που λέγει ο Ὅμηρος, ὅτι εἰς μερικούς ἤρωας ἐμπνέει μένος ο θεός, τούτο ο Ἔρως κατορθώνει να γίνετα αυτομάτως εἰς τους ἐρώντας.

Οὕτω μόνον οἱ ἐρώντες θυσιάζουν ευχαρίστως την ζωὴν των ὑπὲρ του ἀγαπωμένου, και ὄχι μόνον

οι άνδρες διότι είναι άνδρες, αλλά και οι γυναίκες. Τούτου δε τρανόν μαρτύριον εις τους Έλληνας παρέχει η θυγάτηρ του Πελίου Άλκηστις, μόνη αυτή προσφερθείσα ν' αποθάνη υπέρ του ανδρός της, μολονότι υπήρχον και πατήρ και μήτηρ αυτού, των οποίων όμως την στοργήν τόσον υπερέβαλεν, ώστε να τους αποδείξη τρόπον τινα ξένους προς τον υιόν αυτών και μόνον κατ' όνομα γεννήτορας. Και η θυσία αυτή τόσον μεγάλη πράξις εφάνη όχι μόνον εις τους ανθρώπους, αλλά και εις τους θεούς αυτούς, ώστε μολονότι πολλοί έκαμαν πολλές και μεγάλας πράξεις, εν τούτοις εις πολύ ολίγους οι θεοί παρέσχον τοιαύτην αμοιβήν της πράξεως, ώστε να επιτρέψουν την απάνοδον της ψυχής εκ του Άδου, ενώ εις την ψυχήν εκείνης επέτρεψαν τούτο θαυμάσαντες την πράξιν της. Εκ τούτου καταφαίνεται ότι και οι θεοί αυτοί τον περί τον έρωτα ζήλον και αρετήν μεγάλως τιμούν. Ούτως εις τον Ορφέα τον υιόν του Οιάγρου δεν επέτρεψαν να φέρη εις τέλος τον σκοπόν του, αποπέμψαντες αυτόν εκ του Άδου, αφού του έδειξαν το φάσμα μόνον της γυναικός του διά την οποίαν επήγε, διότι εφάνη δειλός, ωσάν κιθαρωδός που ήτο, και δεν ετόλμησεν ν' αποθάνη ένεκα του έρωτος, αλλ' εμηχανεύθη να εισέλθη ζωντανός εις τον Άδην. Διά τούτο και τον ετιμώρησαν καταδικάσαντες αυτόν ν' αποθάνη υπό γυναικών. Εξ εναντίας τον υιόν της Θετίδος Αχιλλέα ετίμησαν τοποθετήσαντες αυτόν εις τας νήσους των μακάρων, διότι ούτος, καίτοι γνωρίζων παρά της μητρός του ότι ήθελεν αποθάνει εάν εφόνευε τον Έκτορα, ενώ αν δεν τον εφόνευε θα επανήρχετο εις τον πατρικόν του οίκον όπου θ' απέθνησκε γηραιός, εν τούτοις ετόλμησε να προτιμήση όχι απλώς ν' αποθάνη υπέρ του εραστού αυτού Πατρόκλου βοηθών αυτόν, αλλά τελευτήσαντος τούτου, ν' αποθάνη κατόπιν αυτού εκδικών τον θάνατόν του. Διά τούτο και υπερθαυμάσαντες οι θεοί ιδιαίτερος όλως ετίμησαν αυτόν, διότι τον εραστήν αυτού τόσον πολύ εξετίμα. Ο δε Αισχύλος φλυαρεί λέγων ότι ο Αχιλλεύς ήτον εραστής του Πατρόκλου, αφού ο πρώτος ήτον ωραιότερος όχι μόνον του Πατρόκλου, αλλά και όλων των ηρώων εν γένει, και αγένειος ακόμη, έπειτα δε και πολύ νεώτερος, όπως λέγει ο Όμηρος. Αλλ' οι θεοί, μολονότι μεγάλως τώνοντι τιμούν την περί τον Έρωτα αρετήν, εν τούτοις περισσότερο θαυμάζουν και χαίρουν και αμείβουν όταν ο αγαπώμενος τον εραστήν αγαπά παρά όταν ο εραστής τον αγαπώμενον. Και τούτο διότι ο εραστής είνε κάτι θεϊότερον από τον αγαπώμενον, περικλείων τρόπον τινα ένα θεόν. Διά τούτο και ετίμησαν τον Αχιλλέα περισσότερο από την Άλκηστιν πέμψαντες αυτόν τιμητικώς εις τας νήσους των μακάρων. Συμπεραίνων λέγω ότι ο Έρωσ είνε εξ όλων των θεών ο πρεσβύτατος και ο σεβαστότατος και ο κυριώτατος προς απόκτησιν αρετής και ευδαιμονίας υπό των ανθρώπων και εφ' όσον ζουν και αφού αποθάνουν.

Τοιαύτα περίπου, κατά τον Αριστόδημν, είπεν ο Φαίδρος· έπειτα δε από τούτον ωμίλησαν και μερικοί άλλοι, των οποίων όμως τους λόγους επαράτρεξε μη ενθυμούμενος, διά να μου αφηγηθή τον λόγον του Πausανίου, όστις ωμίλησεν ως εξής·

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ

Νομίζω, Φαίδρε, ότι η πρότασις όπως απλώς ετέθη, να εγκωμιάσωμεν δηλαδή τον Έρωτα, δεν ετέθη καλώς, θα είχε καλώς, εάν ο Έρωσ ήτον ένας. Αλλ' επί του παρόντος δεν είν' ένας. Αφού λοιπόν δεν πρόκειται περί ενός, ορθότερον είνε να ορισθή εκ των προτέρων ποίον εκ των δύο οφείλομεν να επαινέσωμεν. Εγώ λοιπόν θα προσπαθήσω να επανορθώσω τούτο, ορίζων πρώτον ποίον Έρωτα οφείλομεν να επαινέσωμεν και έπειτα προβαίνων εις έπαινον αντάξιον του θεού.

Γνωρίζομεν όλοι ότι Αφροδίτη άνευ Έρωτος δεν υπάρχει. Εάν λοιπόν μία μόνον υπήρχεν Αφροδίτη, και ο Έρωσ ένας θα ήτον. Αλλ' επειδή υπάρχουν δύο, ανάγκη και δύο Ερώτων. Πώς δε θα ήτο δυνατόν να λεχθή ότι αι θεαί δεν είναι δύο, αφού είνε γνωστόν ότι η μεν μία είναι πρεσβυτέρα και άνευ μητρός, θυγάτηρ του Ουρανού, την οποίαν διά τούτο επονομάζομεν ουρανίαν η δε νεωτέρα, θυγάτηρ του Διός και της Διώνης, την οποίαν καλούμεν πάνδημον. Όθεν αναγκαίως πρέπει και ο Έρωσ, ο μεν συνεργός της δευτέρας να καλήται ορθώς πάνδημος, ο δε της πρώτης ουράνιος. Και είνε μεν αληθές ότι χρέος έχομεν να επαινούμεν όλους τους θεούς, αλλ' επί του προκειμένου πρέπει να προσπαθήσω να ορίσω τα πρόσωπον το οποίον έλαχεν εις καθένα από τους

δύο αυτούς Έρωτας.

Κάθε πράξις αυτή καθ' εαυτήν δεν είνε ούτε καλή ούτε κακή. Λόγου χάριν αυτό που πράττομεν ημείς τόρα, είτε πίνομεν είτε άδομεν είτε διαλεγόμεθα, αυτό καθ' εαυτό κανέν εκ τούτων δεν είνε καλόν, αλλ' εν τι πράξει ημπορεί ν' αποβή τοιούτον, ως εκ του τρόπου κατά τον οποίον επράχθη· καλώς δηλαδή και ορθώς πραττόμενον γίνεται καλόν, μη ορθώς δε αισχρόν. Έτσι λοιπόν και επί του προκειμένου· κάθε έρωσ δεν είνε καλός και άξιος εγκωμίου, αλλά μόνον ο κινών εις το καλώς αγαπών. Ο μεν λοιπόν της πανδήμου Αφροδίτης πάνδημος είνε και αυτός και επομένως τυχαία και τα έργα του. Αυτός είνε ο έρωσ των φαύλων ανθρώπων. Οι τοιούτοι πρώτον μεν αγαπούν αδιακρίτως γυναίκας ή νέους, έπειτα δε αποβλέπουν εις τα σώματα μάλλον των αγαπωμένων παρά εις τας ψυχάς και προτιμούν όντα ανοητότατα, την απόλαυσιν μόνον σκοπούντες και αδιαφορούντες ως προς τον τρόπον. Διά τούτο συμβαίνει εις αυτούς να πράττουν ό,τι τύχη, ομοίως το αγαθόν όπως και το εναντίον. Τούτο προέρχεται και εκ της θεάς, η οποία και νεωτέρα πολύ της άλλης είνε και, ως εκ του τρόπου της γεννήσεώς της, μετέχει και άρρενος και θήλεος. Ενώ ο έρωσ της ουρανίας Αφροδίτης αντικείμενον έχει μόνον το άρρεν πρώτον διότι η θεά αυτή δεν μετέχει θήλεος, αλλά μόνον άρρενος· έπειτα διότι είναι πρεσβυτέρα, επομένως απηλλαγμένη ακολάστων ορμών. Όθεν και οι εκ του έρωτος τούτου εμπνεόμενοι τρέπονται προς το άρρεν, το φύσει ρωμαλεώτερον και μάλλον νουν έχον αγαπώντες. Δεν είνε δε δύσκολον να διακρίνη τις και εις την παιδεραστίαν αυτήν τους ειλικρινώς εκ του έρωτος τούτου ορμωμένους· διότι οι τοιούτοι δεν αγαπούν τα παιδιά παρά μόνον αφού εκ της ηλικίας ο νους αυτών αναπτυχθή επαρκώς, τούτο δε συμπίπτει σχεδόν με την εμφάνισιν των πρώτων τριχών του γενείου. Και αιτία τούτου είνε, νομίζω, ότι οι εντεύθεν αρχίζοντες ν' αγαπούν αποβλέπουν εις συναναστροφήν και συμβίωσιν δι' όλην την ζωήν και όχι εις το να εξαπατήσουν και κατακτήσουν ένα νέον επωφελούμενοι της αφροσύνης αυτού, διά να τον αφήσουν έπειτα περιπαίζοντες και τρεπόμενοι εις αναζήτησιν άλλου. Έπρεπε μάλιστα να υπάρξη και νόμος απαγορεύων τον έρωτα προς παιδιά, διά να μη σπαταλάται πολύς ζήλος εις πράγμα άδηλον. Διότι άδηλον είνε πού θα καταλήξη η παιδική ηλικία, εις αρετήν ή εις κακίαν ψυχής τε και σώματος. Και οι μεν αγαθοί τον νόμον αυτόν θέτουν εκουσίως αυτοί εις εαυτούς, αλλά και οι πάνδημοι ερασταί έπρεπε ν' αναγκάζονται να κάμνουν το ίδιο, απαράλλακτα όπως αναγκάζομεν αυτούς να μην αγαπούν και τας ελευθέρας γυναίκας καθ' όσον ημπορούμεν (8). Διότι εις αυτούς οφείλεται και το όνειδος του ότι μερικοί τολμούν να λέγουν ότι είνε αισχρόν το χαρίζεσθαι εις εραστάς. Οι λέγοντες έχουν υπ' όψιν τούτους, βλέποντες το παράκαιρον και άδικον των ερώτων αυτών, ενώ βεβαίως ό,τι δήποτε γίνεται κοσμίως και νομίμως δεν ημπορεί να θεωρηθή ψεκτόν. Διά τούτο και τα περί τον έρωτα κρατούντα εις μεν τας άλλας πόλεις είνε ευκόλως νοητά, διότι τα περί τούτου έχουν ορισθή κατά τρόπον απλούν ενώ τα ενταύθα και εν Λακεδαίμονι ισχύοντα ημπορούν να ερμηνευθούν διαφοροτρόπως· Εις την Ήλιδα λόγου χάριν και εις την Βοιωτίαν, και όπου αλλού οι άνθρωποι δεν είνε έμπειροι εις την τέχνην του λέγειν, δέχονται απλώς ότι καλόν το χαρίζεσθαι εις εραστάς, και κανείς ούτε νέος ούτε γέρον δεν ήθελεν ειπή ότι είνε αισχρόν· και τούτο, φρονώ, διά να μη απαντούν δυσκολίας προσπαθόντες διά του λόγου να πείθουν τους νέους, ως μη δυνατοί εις το λέγειν ενώ εις την Ιωνίαν και εις πολλά άλλα μέρη διατελούντα υπό τους βαρβάρους νομίζεται αισχρόν. Άλλως εις τους βαρβάρους, ένεκα του τυραννικού πολιτεύματος, και τούτο νομίζεται αισχρόν και αυτή η φιλοσοφία και η αγάπη προς την γυμναστικήν· και τούτο, νομίζω, διότι δεν συμφέρει εις τους άρχοντας να μορφώνονται εις τας ψυχάς των αρχομένων φρονήματα γενναία, ούτε φιλίας ισχυραί και κοινωνικοί δεσμοί. Εμπράκτως δε έμαθον τούτο και οι ενταύθα τύραννοι· διότι ο έρωσ του Αριστογείτονος και η φιλία του Αρμοδίου σταθερά γενομένη κατέλυσε την αρχήν αυτών. Κατά ταύτα, όπου μεν νομίζεται ως αισχρόν το χαρίζεσθαι εις εραστάς, αιτία είνε η κακία των ορισάντων τούτο, δηλαδή των μεν αρχόντων η πλεονεξία, των δε αρχομένων η ανανδρία· όπου δε απλώς ενομίσθη ως καλόν, αιτίαν η γνώμη αυτή έχει την διανοητικήν νωθρείαν. Πολύ λογικότερα έχουν κανονισθή παρ' ημίν τα περί τούτου, και διά τούτο, όπως είπον, δεν είνε ευκόλως νοητά.

Τῶντι· ἀπό το ἓνα μέρος λέγεται ὅτι εἶνε καλύτερον ν' ἀγαπά κανεῖς φανερά παρά κρυφίως, καὶ μάλιστα τοὺς γενναιοτάτους καὶ ἀρίστους, καὶ ἀσχημότεροι ἀπὸ ἄλλους εἴναι. Εἶνε δε ἄξιον πρὸς τούτοις θαυμασμοῦ ὅτι ὅλοι ἐνθαρρύνουν τὸν ἐρώντα μὴ θεωρούμενον ὡς πράττοντα κακόν τι, καὶ ἡ μὲν ἐπιτυχία τοῦ θεωρεῖται ὡς κάτι καλόν, ἡ δε ἀποτυχία τοῦ ὡς κακόν, καὶ πρὸς ἐπιχειρήσιν τοιαύτης κατακτίσεως ἡ κοινὴ γνώμη θεωρεῖ ἄξιον ἐπαίνου τὸν ἐραστὴν προβαίνοντα εἰς ἔργα θαυμαστά, τὰ ὁποῖα εἴναι τις ἤθελε τολμήσει ἐπιδιώκων καὶ θέλων νὰ κατορθώσῃ ἄλλο τι ἐκτὸς τοιοῦτου φιλοσοφικοῦ σκοποῦ, ἤθελεν ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ τὸ ὄνειδος καὶ τὴν καταφρόνησιν· διότι εἴναι κανεῖς, εἴτε χρήματα ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ παρά τινος εἴτε πολιτικὴν ἐξουσίαν νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ἄλλην τινὰ δύναμιν, ἤθελε προβῆ εἰς πράξεις ὁμοίας ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας προβαίνουν οἱ ἐρασταὶ τῶν νέων, ταπεινάς παρακλήσεις καὶ ἰκεσίας ἐν ἀνάγκῃ μετερχόμενοι καὶ ὄρκους ὁμνῶντες καὶ εἰς τὰς θύρας κοιμῶμενοι καὶ εἰς ταπεινώσεις δουλικὰς φθάνοντες τοιαύτας ὁποίας οὔτε δούλος οὐδεὶς θὰ κατεδέχετο, καὶ ἀπὸ φίλους καὶ ἀπὸ ἐχθροὺς θὰ ἐμποδίζετο νὰ προβῆ εἰς τοιαῦτα ἔκτροπα, τούτων μὲν ονειδιζόντων αὐτὸν ὡς κόλακα καὶ ἀνελεύθερον, ἐκείνων δε νουθετούντων καὶ ἐντρεπομένων διὰ λογαριασμόν τοῦ ἐνῶ εἰς τὸν ἐρώντα ὅλ' αὐτὰ τοῦ χαρίζονται καὶ τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὰ κἀνῇ χωρὶς ὄνειδος, ὡσάν νὰ διέπραττε πάγκαλόν τι πράγμα. Ἐκεῖνο δε ποῦ εἶνε θαυμαστότερον ἀκόμη, εἶνε ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν, καὶ παραβαίνων τὸν δοθέντα ὄρκον ὁ ἐραστὴς, συγχωρεῖται, μόνος αὐτός, ὑπὸ τῶν θεῶν· διότι, λέγουν, ἀφροδίσιος ὄρκος δὲν ὑπάρχει. Τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι παρέχουν πᾶσαν ἐξουσίαν εἰς τὸν ἐρώντα, κατὰ τὰ ἐδῶ κρατοῦντα. Ἐκ τούτων λοιπὸν θὰ ἐνόμιζε κανεῖς ὅτι εἰς τὴν πόλιν μας πάγκαλον θεωρεῖται, καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ τὸ φίλους γίνεσθαι τῶν ἐραστῶν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος, ὅταν ἰδῇ κανεῖς ὅτι οἱ πατέρες προσλαμβάνουν παιδαγωγούς καὶ δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἀγαπωμένους νὰ συνομιλοῦν με τοὺς ἐραστὰς καὶ ὅτι τοιαύτη παραγγελία δίδεται ρητῶς εἰς τὸν παιδαγωγόν, οἱ δε συνομιλικοὶ καὶ οἱ φίλοι ονειδίζουν εἴναι βλέπων τοιοῦτον τι γινόμενον, καὶ ὅτι πάλιν οἱ πρεσβύτεροι δὲν ἐμποδίζουν τοὺς ονειδίζοντας οὔτε τοὺς ἐπιτιμῶν ὡς μὴ ὀρθὰ λέγοντας, τότε θὰ σχηματίσῃ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ πράγμα θεωρεῖται ἐδῶ ὡς αἰσχροτάτον.

Τούτο ἐξηγείται, νομίζω, ὡς ἐξῆς· τὸ πράγμα δὲν εἶνε ἀπλοῦν, διότι, ὅπως ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, δὲν εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ οὔτε καλόν οὔτε κακόν, ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλόν, αἰσχροῦς δε αἰσχρόν. Αἰσχροῦς μὲν λοιπὸν πραττόμενον εἶνε τὸ χαρίζεσθαι εἰς πονηροὺς καὶ πονηρῶς, καλῶς δε τὸ χαρίζεσθαι εἰς χρηστὸν καὶ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως. Πονηρὸς δε εἶνε ὁ ἐραστὴς ἐκεῖνος ὁ πάνδημος, ὁ τοῦ σώματος μᾶλλον ἢ τῆς ψυχῆς ἐρών, ὅστις ἐπομένως οὐδὲ μόνιμος εἶνε, ὡς ἐρών πράγματος μὴ μόνιμου· διότι οὗτος, ἅμα ἡ νεανικὴ ἀνηρότης τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον μόνον ἡγάπα, λήξῃ, γίνεται ἀφαντος παραβαίνων αἰσχροτάτα ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰς υποσχέσεις τοῦ· ἐνῶ ὁ τὸ ἠθικόν ἀγαπῶν καὶ εἰς τὸ χρηστὸν τούτου ἀποβλέπων μένει ἐραστής διὰ βίου, ὡς συνδεθεὶς μετὰ τὸ πράγμα μόνιμος. Αὐτὸ λοιπὸν θέλει ἡ ἐδῶ κρατούσα γνώμη νὰ βασανίζεται, καὶ εἰς μὲν τούτους νὰ χαρίζεται ὁ νέος, τοὺς δε πρώτους ν' ἀποφεύγῃ. Καὶ διὰ τούτο ἐπιβάλλει νὰ ἐπιδιώκεται μὲν ὁ ἓνας ἔρως, νὰ φεύγεται δε ὁ ἄλλος, παρέχουσα οὕτω στάδιον εἰς βάσανον καὶ διάκρισιν περὶ τοῦ εἰς ποῖαν ἐκ τῶν δύο αὐτῶν τάξεων ἀνήκει τόσον ὁ ἐρών ὅσον καὶ ὁ ἐρώμενος. Αὐτὴ δε εἶνε ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποῖαν πρώτον μὲν αἰσχρόν νομίζεται τὸ νὰ παραδίδεται τὶς ταχέως, διὰ νὰ μεσολαβῇ οὕτω χρόνος ἀρκετός ὥστε νὰ θεωρήται ὅτι τὸ πράγμα ἐβασανίσθη καλῶς· ἔπειτα αἰσχρόν ἐπίσης τὸ νὰ παραδίδεται τὶς διὰ χρήματα ἢ εἰς ἰσχυρόν τινα, εἴτε διότι κατατρεχόμενος ἐφοβήθη καὶ δὲν ἐγκατέρησεν, εἴτε διότι εὐεργετούμενος μετὰ χρήματα ἢ πολιτικὰ ὑπουργήματα δὲν καταφρόνησεν αὐτὰ· διότι εὐλόγως κανέν ἐξ ὅλων αὐτῶν δὲν θεωρεῖται οὔτε ἀσφαλές οὔτε μόνιμον, ὅταν δὲν ἀποτελοῦν τὴν βάσιν γενναίας φιλίας. Μία ἐπομένως υπολείπεται ὁδὸς κατὰ τὰ ἰδικὰ μας ἤθη, ὅπως ὁ νέος παράσχῃ ἐντίμως τὴν εὐνοϊάν τοῦ εἰς ἓνα ἐραστὴν. Διότι κατ' αὐτὰ, ὅπως εἰς τοὺς ἐραστὰς ἐπιτρέπη νὰ υποβάλλωνται εἰς οἰανδήποτε δουλείαν θέλουν χάριν τοῦ ἀγαπωμένου νέου, χωρὶς τούτο νὰ θεωρήται ὡς κολακεία ἢ ὡς πράξις ἐπονείδιστος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἄλλη μία μόνη δουλεία ἐκούσιος υπολείπεται μὴ θεωρουμένη ἐπονείδιστος· καὶ αὐτὴ εἶνε ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀρετὴν.

Διότι παρ' ημίν, εάν τις περιποιείται άλλον αγόμενος εκ του πόθου και φρονών ότι θα γείνη τοιουτοτρόπως τελειότερος είτε ως προς ωρισμένον είδος γνώσεως είτε ως προς οιονδήποτε άλλο μέρος αρετής, η τοιαύτη επίσης εθελοδοουλεία δεν θεωρείται αισχροτής ουδέ κολακεία. Πρέπει δε βεβαίως να υπάρχει πλήρης σύμπτωσης υποχρεώσεων και από τα δύο μέρη, δηλαδή μεταξύ παιδεραστού και επίδιωκοντος φιλοσοφίαν ή άλλην αρετήν, διά να κριθή ως καλώς παραχωρηθείσα η εύνοια ενός νέου προς εραστήν. Όταν λοιπόν υπάρχει μεταξύ εραστού και νέου η σύμπτωσης αυτή των βουλήσεων, έκαστος δε αυτών έχη ως κανόνα, ο μεν ένας ότι εξυπηρετών εις ό,τι δήποτε τον χαρισθέντα νέον δικαίως τον εξυπηρετεί, ο δε άλλος ότι καθήκον επίσης έχει να παρέχη τας εκδουλεύσεις του εις τον ποιούντα αυτόν σοφόν και αγαθόν, και όταν ο μεν πρώτος είνε αληθώς ικανός να συμβάλη εις φρόνησιν και την άλλην αρετήν, ο δε άλλος έχη πραγματικώς τον πόθον ν' αποκτήση παιδείυσιν και την άλλην σοφίαν, όταν, λέγω, όλοι αυτοί οι όροι συμπέσουν, τότε, και μόνον τότε, ημπορεί να λεχθή δι' ένα νέον ότι καλώς έπραξε χαρισθείς εις εραστήν, και ποτέ άλλοτε. Εις την περίστασιν δε αυτήν και το να εξαπατηθή κανείς δεν είνε διόλου αισχρόν· ενώ κάθε άλλη περίπτωση φέρει αισχύνην εις τον νέον είτε εξαπατώμενον είτε μη. Εάν τις δηλαδή, χαρισθείς ένεκα πλούτου εις εραστήν τον οποίον νομίζει πλούσιον, ήθελεν εξαπατηθή και δεν λάβει χρήματα, του εραστού αποδειχθέντος πένητος, το πράγμα δεν είνε ολιγώτερον αισχρόν διότι ο τοιούτος θεωρείται ως αποδείξας το καθ' εαυτόν ότι ένεκα χρημάτων είνε έτοιμος να προσφέρη οποιασδήποτε υπηρεσίας και εις οποιονδήποτε, τούτο δε δεν είνε διόλου καλόν. Κατά τον αυτόν λόγον καλή και έντιμος η απάτη του χαρισθέντος με την ιδέαν ότι ο εραστής είνε αγαθός και ότι διά της φιλίας τούτου θα γείνη καλύτερος, ενώ αυτός απεδείχθη αισχρός και χωρίς αρετήν· διότι και ούτος πάλιν θεωρείται ως εκδηλώσας το καθ' εαυτόν ότι χάριν αρετής και διά να γείνη καλύτερος ήθελε φανή πρόθυμος εις καθένα και διά κάθε τι, τούτο ο εξ εναντίας κάλλιστον πάντων. Τοιουτοτρόπως καλόν πάντως το χαρίζεσθαι αρετής ένεκα. Αυτός είνε ο της ουρανίας θεάς έρωσ, έρωσ ουράνιος και πολύτιμος εις άτομα και εις πολιτείας, ως αναγκάζων εις προσπάθειαν και επιμέλειαν προς αρετήν τον τε ερώντα και τον ερώμενον αμοιβαίως· όλοι δε οι άλλοι έρωτες είνε της πανδήμου Αφροδίτης.

Αυτά, ω Φαίδρε, συνεισφέρω εκ του προχείρου διά τον Έρωτα.

Του Πανσανίου παύσαντος — διά να μεταχειρισθώ ταυτολεξίαν (9), όπως συμβουλεύουν οι σοφοί — εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, ήτο μεν η σειρά του Αριστοφάνους να ομιλήση, αλλ' επειδή ούτος, είτε ένεκα της πολυφαγίας είτε δι' άλλον λόγον, είχε πάθει λόξυγκα και δεν ημπορούσε να ομιλήση, αποταθείς προς τον ιατρόν Ερυξίμαχον ο οποίος ήτον ξαπλωμένος πλησίον του,

— Ερυξίμαχε, είπεν, οφείλεις ή να μου παύσης τον λόξυγκα ή να ομιλήσης συ εις την θέσιν μου έως ότου να παύση.

— Θα κάμω και το ένα και το άλλο, είπεν ο Ερυξίμαχος. Δηλαδή εγώ μεν θα ομιλήσω εις την θέσιν σου, συ δε εις την ιδικήν μου, όταν το κακόν περάση· εφ' όσον δε εγώ ομιλώ, αν μεν προτιμάς, κράτησε την αναπνοήν σου αρκετήν ώραν και ο λόξυγκας θα παύση· ειδημή, γαργαρίσου με ολίγον νερόν. Αν δε είνε πολύ δυνατός, γαργάλισε την μύτη σου με κάτι τι ώστε να παρνησθής. Όταν το κάμης αυτό μίαν ή δύο φορές, όσον δυνατός και αν είνε θα παύση.

— Σπεύσε λοιπόν ν' αρχίσης, είπεν ο Αριστοφάνης· εγώ δε θ' ακολουθήσω τας συμβουλάς σου.

Ομίλησε τότε ο Ερυξίμαχος ως εξής:
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΕΡΥΞΙΜΑΧΟΥ

Επειδή ο Πανσανίας, αρχίσας καλώς τον λόγον του, ετελείωσε χωρίς να ειπή όσα έπρεπε, νομίζω ότι επιβάλλεται εις εμέ να τον συμπληρώσω. Και την μεν διάκρισιν του Έρωτος ως διπλού νομίζω

καλώς γενομένην· ότι δε ο Έρωσ δεν υπάρχει εις τας ψυχάς των ανθρώπων προς τα ωραία σώματα μόνον, αλλά και άλλα πολλά έχει αντικείμενα και εις άλλα πράγματα υπάρχει, εις τε τα σώματα όλων των ζώων και εις τα εν τη γη φυόμενα, και με μίαν λέξιν εις όλα τα όντα, τούτο κατάδηλον νομίζω ως εκ της ιατρικής μου τέχνης, ήτις μ' edίδαξε πόσον μέγας και θαυμαστός είναι ο θεός ούτος, περιλαμβάνων πάντα τα πράγματα, ανθρώπινα και θεία. Θ' αρχίσω δε από την ιατρικήν, διά να τιμήσωμεν και την τέχνην.

Λοιπόν τον διπλούν τούτον Έρωτα περιέχει αυτή η φύσις των σωμάτων διότι ομολογουμένως άλλο πράγμα το υγιές μέρος του σώματος και άλλο το νοσούν, εντελώς δε ανόμοια τα δύο αυτά, και το ανόμοιον επιθυμεί και αγαπά τα ανόμοια. Άλλος λοιπόν ο εις το υγιεινόν και άλλος ο εις το νοσώδες υπάρχων έρωσ. Εφαρμόζεται δε και εδώ εκείνο που έλεγε προτύτερα ο Πανσανίας, ότι καλόν μεν είναι να χαρίζεται τις εις τους αγαθούς, αισχρόν δε εις τους ακολάστους· δηλαδή και περί σωμάτων προκειμένου, καλόν μεν και πρόπον είναι το χαρίζεσθαι εις τα αποτελούντα το αγαθόν και υγιές εκάστου σώματος, και εις τούτο ακριβώς συνίσταται η ιατρική, αισχρόν δε το χαρίζεσθαι εις τα μη υγιή και νοσώδη, εις τα οποία, εξ εναντίας, δεν πρέπει να υποχωρή τις, εάν θέλη να είναι επιτήδειος ιατρός. Διότι η ιατρική, διά να ορίσω με ολίγας λέξεις το πράγμα, είναι επιστήμη των του σώματος ερωτικών ορμών προς πλησμονήν και κένωσιν, και ο διαγινώσκων εις αυτάς τον καλόν και τον αισχρόν έρωτα, αυτός είναι ο καλύτερος ιατρός, επιτηδειότατος δε πρακτικός θα ήτο ο επιτυγχάνων να μεταβάλλη κατά τοιούτον τρόπον τα πράγματα, ώστε ν' αποκτάται ο αρμόζων έρωσ αντί του μη αρμόζοντος, και γνωρίζων όπου μεν δεν υπάρχει έρωσ, ενώ είναι αναγκαίος, να εμποιή αυτόν, όπου δε υπάρχει αχρείος τοιούτος, να τον εκδιώκη. Πρέπει επομένως ο ιατρός να είναι ικανός τα εχθρικώτατα διακείμενα μέσα εις το σώμα να τα καταστήση φίλα και αγαπώμενα αμοιβαίως· και είναι εχθρικώτατα προς άλλαλα τα εναντιώτατα, δηλαδή το ψυχρόν προς το θερμόν, το πικρόν προς το γλυκύ, το ξηρόν προς το υγρόν, και όσα άλλα τοιαύτα· ακριβώς δε, εις τα εναντιώτατα αυτά ευρών το μέσον να εμποιή έρωτα και ομόνοιαν ο πρόγονος ημών Ασκληπιός, όπως λέγουν οι ποιηταί και εγώ πείθομαι, εδημιούργησε την ιδικήν μας τέχνην. Κατά ταύτα λοιπόν και η ιατρική ολόκληρος διά του θεού τούτου κυβερνάται, ωσαύτως δε και η γυμναστική και η γεωργία. Ομοίως έχει το πράγμα και διά την μουσικήν, όπως είναι φανερώτατον διά κάθε άνθρωπον ο οποίος ήθελε προσέξει ολίγον, τούτο δε ίσως θέλει να ειπή και ο Ηράκλειτος (10), αν και δεν εκφράζεται καλώς. Διότι λέγει ότι το έν διστάμενον προς εαυτό συμφωνεί προς εαυτό, όπως η αρμονία τόξου ή λύρας (11). Αλλ' είναι εντελώς παράλογον να λέγεται ότι η αρμονία είναι διάστασις ή και ότι συνίσταται από δισταμένα στοιχεία. Ίσως όμως ο Ηράκλειτος ήθελε να ειπή τούτο, ότι δηλαδή από τους δισταμένους μεν πρότερον τόνους οξύν και βαρύν, συνδυασθέντας δ' έπειτα εις συμφωνίαν υπό της μουσικής τέχνης, έγεινεν η αρμονία· διότι δεν θα ήτο βέβαια διόλου δυνατή αρμονία εφ' όσον το οξύ και το βαρύ είναι ασύμφωνα. Και τούτο διότι η αρμονία είναι συνήχησις, η δε συνήχησις τρόπον τινά συμφωνία· συμφωνία δε δισταμένων, εφ' όσον ευρίσκονται εις διάστασιν, είναι αδύνατος· το δισταμένον δε πάλιν και μη συμφωνούν αδύνατον ν' αποτελέση αρμονίαν, όπως συμβαίνει και με τον ρυθμόν, ο οποίος έγεινεν εκ των δισταμένων μεν πρότερον ταχέος και βραδέος, ύστερον δε συμφωνησάντων. Την συμφωνίαν δε μεταξύ όλων αυτών, όπως ανωτέρω η ιατρική, εδώ επιτυγχάνει η μουσική, όταν κατορθώνη να εμποιήση ομόνοιαν και έρωτα αμοιβαίον· επομένως η μουσική είναι επιστήμη των ερωτικών σχέσεων των αναφερομένων εις την αρμονίαν και τον ρυθμόν. Και ως προς μεν την σύστασιν αυτήν της αρμονίας και του ρυθμού δεν είναι βέβαια διόλου δύσκολος η διάγνωσις του έρωτος, ουδέ υπάρχει πως ενταύθα ο διπλούς έρωσ· αλλ' όταν είναι ανάγκη να γείνη χρήσις του ρυθμού και της αρμονίας εν σχέσει προς τους ανθρώπους είτε διά της συνθέσεως, της άλλως μελοποιίας καλουμένης, είτε διά της ορθής χρήσεως των συντεθειμένων μελών και μέτρων, ήτις και εκλήθη παιδεία, ενταύθα και δύσκολον το πράγμα και ανάγκη επιτηδείου τεχνίτου. Διότι και πάλιν ο αυτός λόγος αρμόζει, ότι δηλαδή εις τους κοσμίους των ανθρώπων, και προς τον σκοπόν του να γείνουν κοσμιώτεροι οι μη όντες ακόμη τοιούτοι, πρόπον είναι να χαρίζεται τις και να ενθαρρύνη τον έρωτά των, και αυτός είναι ο καλός, ο ουράνιος, ο της Ουρανίας μούσης Έρωσ· ενώ προς τον έρωτα της Πολυμνίας τον πάνδημον πρέπει να

συμπεριφερόμεθα με πολλήν προσοχήν, εις τρόπον ὥστε ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἐξ αὐτοῦ ἡδονῆς νὰ μὴ καταντᾷ εἰς ἀκολασίαν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας τέχνην μέγα ἔργον εἶνε ὁ κανονισμὸς τῶν τέρψεων τὰς ὁποίας παρέχει ἡ μαγειρικὴ τέχνη κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ μὴ προξενῆται βλάβη εἰς τὴν υγιάν. Καὶ εἰς τὴν μουσικὴν λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα, θεία καὶ ἀνθρώπινα, πρέπει νὰ καταβάλλεται ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρα προσοχὴ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν δύο αὐτῶν ἐρώτων διότι παντοῦ ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο.

Καὶ αὐτὴ ἡ σύστασις τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους γεμάτη εἶνε ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς Ἐρωτας· καὶ ὅταν μὲν τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα προ ολίγου ἀνέφερα, δηλαδὴ τὰ θερμὰ καὶ τὰ ψυχρὰ καὶ ξηρὰ καὶ υγρὰ, τύχη νὰ συγκερασθῶν σωφρόνως καὶ ἀρμονικῶς εἰς ἔρωτα κόσμιον, ἔρχονται φέροντα εὐτυχίαν καὶ υγιάν εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἄλλα ζῶα καὶ φυτὰ, χωρὶς νὰ προξενήσουν καμμίαν βλάβην ὅταν δὲ εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους επικρατῇ ὁ ἀκόλαστος Ἐρως, καὶ καταστροφὴν καὶ βλάβην πολλήν ἐπιφέρει. Διότι καὶ ἡ λοιμικὴ αὐτὴν συνήθως τὴν ἀφορμὴν ἔχει καὶ πολλὰ ἀκόμη ἄλλα νοσήματα ὅμοια καὶ τῶν ζῶων καὶ τῶν φυτῶν· καὶ αἱ πάχνηαι δὲ καὶ αἱ χάλαζαι καὶ αἱ ἀσθένειαι τῶν σπαρτῶν ἐκ τῆς ἀκολασίας καὶ ἀκοσμίας τῶν τοιοῦτων ἐρωτικῶν σχέσεων προέρχονται, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη, καταγινομένη περὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀστρῶν καὶ τὰς ὥρας τῶν ἐνιαυτῶν, ἀστρονομία καλεῖται. Ἀκόμη καὶ ὅλαι αἱ θυσίαι καὶ ὅσα ἄλλα ἀνάγονται εἰς τὴν μαντικὴν τέχνην — ταῦτα δὲ εἶνε τ' ἀποτελοῦντα τὴν μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ θεῶν ἐπικοινωνίαν — δὲν ἔχουν ἄλλον σκοπὸν παρά τὴν διατήρησιν καὶ θεραπείαν τοῦ Ἐρωτος. Διότι ὅλη ἡ ἀσέβεια παρακολουθεῖ συνήθως καὶ ἀπέναντι τῶν γονέων καὶ ζώντων καὶ ἀποθανόντων καὶ ἀπέναντι τῶν θεῶν, εἴν τις, ἀντὶ τοῦ κοσμίου ἔρωτος εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ χαρίζεται καὶ νὰ τιμᾷ καὶ πρεσβεύῃ εἰς κάθε πρᾶξιν, προτιμᾷ τὸν ἄλλον. Αὐτὰ δὲ ἀκριβῶς ἀποστολὴν ἔχει ἡ μαντικὴ νὰ ἐπισκοπῇ καὶ θεραπεύῃ, καὶ ἐπομένως ἡ τέχνη αὐτὴ εἶνε δημιουργὸς φιλίας μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὡς δυναμένη νὰ γνωρίσῃ ποῖαι ἐκ τῶν ἐρωτικῶν κλίσεων τῶν ἀνθρώπων τείνουν πρὸς τὸ πρέπον ἢ τὴν ἀσέβειαν. Τοιοῦτοτρόπως πολλήν καὶ μεγάλην, ἢ διὰ νὰ εἰπῶ σωστότερα, κάθε δύναμιν ἔχει γενικῶς μὲν ὁ ὅλος Ἐρως, ἀλλ' ὁ ἀποβλέπων εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ μὲ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην ἐπιτελούμενος ἐν σχέσει καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς, αὐτὸς τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχει καὶ κάθε εὐδαιμονίαν παρέχει εἰς ἡμᾶς, δυναμένους καὶ πρὸς ἀλλήλους νὰ συναναστρεφώμεθα καὶ νὰ εἴμεθα φίλοι, καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς τοὺς πολὺ ἀνωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὸν ἔπαινον αὐτὸν τοῦ Ἐρωτος ἴσως καὶ ἐγὼ πολλὰ παραλείπω, ὄχι ὁμῶς θεληματικῶς. Ἀλλ' εἴν ἀφήκα τίποτε, ἰδικόν σου ἔργον εἶνε, Ἀριστοφάνη, νὰ μὲ συμπληρώσῃς· ἢ ἀν ἔχῃς κατὰ νουν νὰ ἐγκωμιάσῃς κατ' ἄλλον τρόπον τὸν θεόν, ἐγκωμιάζε, ἀφοῦ καὶ ὁ λόξυγκας σου ἐπέρασε.

Εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀποστροφὴν τοῦ Ερυξιμάχου ἀπαντῶν ὁ Ἀριστοφάνης, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀριστόδημος,

— Τῶντι, εἶπεν, ἔπαυσεν ὁ λόξυγκας, ἀλλ' ὄχι πρὶν τοῦ προσφέρω τὸ πτάρνισμα, καὶ θαυμάζω ὅτι, διὰ ν' ἀποκατασταθῇ ὁ κόσμιος ἔρως μέσα εἰς τὸν ὀργανισμόν, ἀπαιτεῖται ἡ προσφορά τῶν ψόφων καὶ τῶν γαργαλισμῶν ἐνός πταρνίσματος· διότι μὲ τὴν προσφορὰν αὐτὴν εὐθύς ὁ λόξυγκας ἔπαυσε.

— Πρόσεχε, Ἀριστοφάνη, παρετήρησεν ὁ Ερυξιμάχος. Ἀρχίζεις μὲ ἀστεϊότητος, ἐνῶ πρόκειται νὰ λάβῃς τὸν λόγον, καὶ θὰ μὲ ἀναγκάσῃς νὰ σε προσέχω μὴ ἐτοιμάζεσαι νὰ μὰς εἰπῇς τίποτε ἀστεία ἀπὸ τὰ συνειθισμένα σου.

Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης γελάσας:

— Πολὺ σωστά λέγεις, Ερυξιμάχε, καὶ ἀς λογαριασθῶν ὡς μὴ λεχθέντα ὅσα εἶπα. Μὴ μὲ προσέχεις λοιπὸν, διότι ἐκεῖνο πού φοβούμαι δὲν εἶνε μήπως εἰπῶ ἀστεία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλως εἶνε ἴδιον τῆς μούσης μου καὶ θὰ ἦτο πρὸς ἔπαινόν τῆς, ἀλλὰ μήπως εἰπῶ γελοία.

— Μην το βάζεις εις τον νουν σου ότι ημπορείς να μου ξεφύγης. Πρόσεχε λοιπόν και ομίλει έχων υπ' όνιν σου ότι θα μου δώσης λόγον. Ίσως κ' εγώ τότε να φανώ επιεικής, αν το κρίνω σωστόν.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

Και όμως, Ερυξίμαχε, ήρχισεν ο Αριστοφάνης, σκοπόν έχω να ομιλήσω άλλως πως και όχι όπως συ και ο Πausanίας. Λοιπόν εγώ νομίζω ότι οι άνθρωποι δεν έχουν αισθανθή όλως διόλου την δύναμιν του έρωτος, διότι εάν την ησθάνοντο, έπρεπε να του ανεγείρουν μεγίστους ναούς και βωμούς, και να του προσφέρουν τας μεγαλυτέρας θυσίας, ενώ τώρα τίποτε από όλα αυτά που έπρεπε να γίνονται δεν γίνεται. Και εν τούτοις ο Έρωσ είνε ο φιλανθρωπότατος των θεών, βοηθών τους ανθρώπους και ιατρούων όλα τα κακά εκείνα, των οποίων η θεραπεία θα επροσπόριζε μεγάλην ευδαιμονίαν εις το ανθρώπινον γένος. Εγώ λοιπόν θα προσπαθήσω να σας εξηγήσω την δύναμιν αυτού, σεις δε θα διδάξετε εις τους άλλους όσα θ' ακούσετε από εμέ. Και πρώτον πρέπει να μάθετε την ανθρωπίνην φύσιν και τα παθήματα αυτής. Διότι η φύσις ημών εις τον παλαιόν καιρόν δεν ήτον οποία η τορινή, αλλά όλως διόλου διάφορος. Και πρώτον τα γένη των ανθρώπων ήσαν τρία, δεν ήσαν όπως τώρα δύο, αρσενικόν και θηλυκόν, αλλ' υπήρχεν ακόμη και τρίτον γένος, αποτελούμενον από τα δύο πρώτα, του οποίου μόνον το όνομα διεσώθη, αυτό δε εξηφανίσθη. Υπήρχε δηλαδή και ένα είδος αρσενικοθήλυκον, ανδρόγυνον (12) καλούμενον, ως συγκείμενον εξ ανδρός και γυναικός, εκ του οποίου σήμερον δεν διεσώθη παρά μόνον το όνομα, λεγόμενον ως ύβρις. Έπειτα και το όλον ανθρώπινον γένος ήτο διάφορον, διότι κάθε άνθρωπος ήτο στρογγύλος, έχων την ράχιν και τας πλευράς κυκλικάς, χείρας δε τεσσάρας, σκέλη ισάριθμα με τας χείρας και πρόσωπα δύο επάνω εις αυχένα κυκλωτερή εντελώς όμοια· κεφαλήν δε και διά τα δύο αυτά πρόσωπα, αντιθέτως βλέποντα, είχαν μίαν, και αυτιά τέσσαρα, και γεννητικά όργανα δύο, και όλα τα άλλα κατά τρόπον που ημπορεί κανείς να συμπεράνη εξ όσων είπα. Επεριπάτουν δε και ορθοί κατά την μίαν ή την άλλην διεύθυνσιν των δύο προσώπων· αλλ' όταν ήθελαν να ορμήσουν ταχέως, έτρεχον όπως οι κυβιστήρες, όταν κάνουν μίαν σειράν από τούμπες σηκώνοντες τα σκέλη εις τον αέρα, με την διαφοράν ότι οι τότε άνθρωποι, έχοντες οκτώ μέλη διά να στηρίζωνται, εφέροντο κυκλικώς με πολλήν ταχύτητα. Η μεταξύ των τριών αυτών γενών διαφορά προήρχετο εκ του ότι το μεν αρσενικόν κατήγετο εκ του ηλίου, το δε θηλυκόν εκ της γης, και το μετέχον και των δύο τούτων εκ της σελήνης, καθόσον και η σελήνη μετέχει και των δύο. Ακριβώς δε ένεκα της καταγωγής των αυτής ήσαν περιφερικά και αυτά και η πορεία αυτών. Και ήσαν φοβερά ως προς την δύναμιν και ρώμην, και τα φρονήματα μεγάλα είχαν, ετόλμησαν δε να τα βάλουν και με τους θεούς, και εκείνο που λέγει ο Όμηρος περί Εφιάλτου και Ωτου (13), περί εκείνων λέγεται, ότι δηλαδή επεχείρησαν ν' αναβούν εις τον ουρανόν διά να επιτεθούν κατά των θεών.

Τότε λοιπόν ο Ζευς και οι άλλοι θεοί συσκεφθέντες περί του πρακτέου ευρέθησαν εις απορίαν, μη θέλοντες ούτε να τους σκοτώσουν, και, κεραυνώσαντες αυτούς, όπως τους γίγαντας, να εξαφανίσουν το γένος — διότι τότε θα έπαυαν αι προς αυτούς τιμαί και οι ναοί εκ μέρους των ανθρώπων —, ούτε πάλιν να τους επιτρέψουν τοιαύτην αυθάδειαν. Επί τέλους ο Ζευς κατώρθωσε να εύρη τι εχρειάζετο, και:

— Μου φαίνεται, είπεν, ότι ευρήκα τρόπον ώστε και άνθρωποι να υπάρχουν και να παραιτηθούν της αυθαδείας των, ασθενέστεροι γινόμενοι. Προς τούτο θα τους κόψω τον καθένα εις δύο, κατ' αυτόν δε τον τρόπον και ασθενέστεροι θα γείνουν και συγχρόνως χρησιμώτεροι εις ημάς, διότι θα γείνουν περισσότεροι και θα βαδίζουν όρθιοι επί των δύο σκελών. Εάν δε και μετά τούτο φανούν ακόμη αυθάδεις και δεν θέλουν να ησυχάσουν, τότε θα τους κόψω και πάλιν εις δύο, εις τρόπον ώστε να περιπατούν μ' ένα πόδι ηδηκτά.

Ταύτα ειπών ήρχισε να κόπη τους ανθρώπους εις δύο, όπως οι κόπτοντες τα σούρβα (14) που θέλουν να τα παστώσουν, ή όπως οι κόπτοντες τα αυγά με τας τρίχας. Καθένα δε που έκοπτε,

ανέθετεν εις τον Απόλλωνα να του μεταστρέφη μεν το πρόσωπον και το ήμισυ του αυχένος προς το μέρος της τομής, θέλων ώστε ο άνθρωπος, βλέπων διαρκώς το κόψιμον που υπέστη, να γείνη κοσμιώτερος, και κατά τα άλλα δε να τον θεραπεύη. Συμμορφωνόμενος προς την παραγγελίαν αυτήν ο Απόλλων, και το πρόσωπον μετέστρεφε, και συνέλκων το δέρμα από παντού προς την καλουμένην τώρα κοιλίαν, όπως τα σουρωτά πουγγιά, το έδενεν αφίνων ένα μόνον στόμιον εις το μέσον της κοιλίας, το καλούμενον ομφαλός. Και τας μεν άλλας ρυτίδας τας πολλές ελείαινε και διώρθωνε το στήθος μ' ένα εργαλείον όμοιον προς εκείνο που μεταχειρίζονται οι σανδαλοποιοί διά να λειάνουν επάνω εις το καλαπόδι τας ρυτίδας των δερμάτων· άφινε δε ολίγας περί την κοιλίαν και τον ομφαλόν εις μνήμην του παλαιού παθήματος. Επειδή λοιπόν η φύσις εδιχοτομήθη, τα μέρη, ποθούντα έκαστον το ήμισύ του, συνήρχοντο και περιβαλλόμενα διά την χειρών και συμπλεκόμενα το ένα με το άλλο εκ της σφοδράς επιθυμίας των όπως συγκολληθούν, απέθνησκαν από την πείναν και την αργίαν, διότι δεν ήθελαν να κάνουν τίποτε χωρισμένα. Και όταν το ένα από τα ημίση απέθνησκε, το απομένον εξήτει και συνεπλέκετο με άλλο, είτε ήμισυ ολοκλήρου πριν γυναικός ετύχαινε να είνε, εκείνο δηλαδή που ονομάζομεν σήμερα γυναικά, είτε ανδρός. Και έτσι το ανθρώπινον γένος έβαινε εις αφανισμόν. Συγκινηθείς τότε ο Ζευς εμηχανεύθη να μεταθέση τα γεννητικά αυτών όργανα εμπρός· διότι έως τότε ήσαν προς τα εκτός, η δε σύλληψις και η γέννησις εγίνοντο όχι μέσα εις τα σώματα, αλλά εις την γην, όπως των τετίγων. Έκαμε λοιπόν την μετάθεσιν αυτήν και δι' αυτής εκανόνισεν η σύλληψις να γίνεται διά του άρρενος μέσα εις το θήλυ, έχων υπ' όψιν ότι τοιουτοτρόπως, διά της επιδιωκομένης υπό των διχοτομηθέντων συναφείας, είτε μεταξύ ανδρός και γυναικός εγίνετο αύτη, είτε μεταξύ αρρένων, και η διαιώνισις του ανθρώπινου γένους θα επετυγχάνετο εις την πρώτην περίπτωση, και γενικώς, ως εκ της πλησμονής της συνουσίας, οι άνθρωποι θα έκαναν και διαλείμματα εις τας συναφείας των, τρεπόμενοι προς την εργασίαν και την άλλην επιμέλειαν της ζωής. Αυτός είνε ο λόγος διά τον οποίον ο έρωσ των ανθρώπων προς αλλήλους είνε έμφυτος, ως τείνων να επαναφέρη αυτούς εις την αρχικήν κατάστασιν και επιχειρών να κάμη τους δύο ένα και ιατρεύση την ανθρώπινην φύσιν.

Καθένας λοιπόν από ημάς είνε μία τσέτουλα ανθρώπου κομμένου, ωσάν ήμισυ σπάρου ανοιγμένου εις δύο, ζητεί επομένως πάντοτε το ήμισύ του. Και όσοι μεν των ανδρών είνε τμήμα του όλου το οποίον τότε εκαλείτο ανδρόγυνον, είνε φιλογύναικες και οι πολλοί των μοιχών ανήκουν εις το γένος αυτό, εκ του οποίου επίσης προέρχονται και αι φίλανδροι και αι μοιχεύτριαι γυναίκες· ενώ όσαι των γυναικών είνε τμήμα γυναικός, δεν προσέχουν πάρα πολύ τους άνδρας, αλλά περισσότερον κλίνουν προς τας γυναίκας, και εξ αυτών προέρχονται αι εταιρίστριαι. Όσοι δε των ανδρών είνε άρρενος τμήμα, ζητούν το άρρεν· και εφ' όσον μεν είνε παιδιά, ως τεμάχια άρρενος που είνε, αγαπούν τους άνδρας και ευχαριστούνται να κατακλίνονται μαζί τους και να ευρίσκονται εις την αγκάλην αυτών, και είνε ούτοι οι άριστοι των παιδών και μειρακίων, ως όντες εκ φύσεως ανδρειότατοι. Και είνε μεν αληθές ότι μερικοί κατηγορούν αυτούς ως αναισχύντους, αλλ' αδικώτατα· διότι αυτό που κάνουν δεν το κάνουν από αναισχυντίαν, αλλά διότι αγόμενοι από το θάρρος και την ανδρείαν και τον αρρενωπόν χαρακτήρα που έχουν, προτιμούν εκείνο που τους ομοιάζει· και τρανή τούτου απόδειξις είνε ότι μόνον οι τοιούτοι, άμα έλθουν εις ηλικίαν, αποβαίνουν άνδρες κατάλληλοι εις τα πολιτικά. Όταν δε πάλιν ανδρωθούν, παιδεραστούν και μόνον υπό του νόμου αναγκάζονται (15) ν' αποβλέψουν προς γάμους και παιδοποιίας, εκ φύσεως μη έχοντες τον νουν εις τοιαύτα πράγματα· εξ εναντίας ευχάριστον είνε εις αυτούς να περνούν την ζωήν μεταξύ τους άγαμοι. Διά τούτο ο τοιούτος και παιδεραστής και φιλεραστής γίνεται, προτιμών πάντοτε το συγγενές. Όταν λοιπόν συμβή και εις τον παιδεραστήν και εις κάθε άλλον να εύρη το ήμισύ του, τόσην τότε αισθάνονται φιλίαν και οικειότητα και έρωτα ο ένας προς τον άλλον, ώστε δεν θέλουν τρόπον τινά να χωρισθούν ούτε στιγμήν. Και αυτοί είνε που περνούν όλην την ζωήν μαζί, και που δεν ηξεύρουν και οι ίδιοι τι ζητούν ο ένας από τον άλλον. Ουδέ ήμπορεί κανείς να νομίση ότι αυτό που ζητούν είνε η αφοροδισιακή συνουσία και ότι επομένως αυτή είνε η αφορμή που τόσον πολύ ευχαριστούνται εις την συναναστροφήν ο ένας του άλλου· αλλ' είνε φανερόν ότι κάτι άλλο ζητεί η ψυχή εκάστου, το οποίον δεν ήμπορεί να εκφράση, αλλά μαντεύει εκείνο που

θέλει και υπονοεί. Και εάν την ώρα που είνε ξαπλωμένοι μαζί παρουσιάζετο ο Ήφαιστος με τα εργαλεία του και τους ηρώτα:

— Τι είν' εκείνο που θέλετε να παραχθή από τους δύο σας, ω άνθρωποι;

Και εάν απορούντας τι ν' απαντήσουν τους ηρώτα και πάλιν:

— Μήπως επιθυμείτε να γίνετε ένα πράγμα και οι δύο, εις τρόπον ώστε και ημέραν και νύκτα να μη χωρίζεται ο ένας από τον άλλον; Εάν αυτό επιθυμήτε, θα σας χωνεύσω μαζί και τους δύο και θα σας ενώσω κατά τοιούτον τρόπον ώστε, ενώ είσθε δύο, να γείνετε ένας και έτσι ως ένας να διέλθετε μαζί την ζωήν, και εις τον Άδην ακόμη, αφού αποθάνετε, να εξακολουθήτε ωσάν ένας αποθαμένος αντί δύο. Σκεφθήτε αν αυτό είνε που επιθυμείτε και αν θα μείνετε ευχαριστημένοι να το επιτύχετε.

Εάν λοιπόν αυτά τους έλεγεν ο Ήφαιστος, είνε βέβαιον ότι ούτε ο ένας ούτε ο άλλος ήθελεν αρνηθή ή φανή ότι θέλει άλλο τίποτε, αλλά θα ενόμιζεν ότι ακούει εκείνο ακριβώς που προ πολλού επεθύμει, συγχωνευθείς δηλαδή και ενωθείς με τον αγαπώμενον να γείνη ένα με αυτόν. Και αίτιον τούτου είνε ότι τοιαύτη ήτον η αρχική φύσις ημών όταν ήμεθα ολόκληροι. Εις τον πόθον δε αυτόν και την επιδίωξιν του όλου εδόθη το όνομα έρωσ.

Αρχικώς, όπως είπα, ήμεθα ένα, ένεκα δε της αυθαδείας μας εχωρίσθημεν υπό του θεού όπως οι Αρκάδες εχωρίσθησαν υπό των Λακεδαιμονίων. Φόβος λοιπόν υπάρχει, εάν δεν φερώμεθα όπως πρέπει προς τους θεούς, μήπως διασχισθώμεν και πάλιν και καταντήσωμεν όπως τα κατά κρόταφον παριστάμενα εις τας στήλας κοιλόγλυφα πρόσωπα που φαίνονται ωσάν πριονισμένα από την μύτην, ή όπως αι λίσπαι(16). Διά τούτο όλοι οφείλομεν να προτρέπωμεν αλλήλους εις σεβασμόν προς τους θεούς, τούτο μεν διά ν' αποφύγωμεν νέαν τιμωρίαν, τούτο δε διά να φθάσωμεν εις την αρχαίαν ημών κατάστασιν, οδηγόν και αρχηγόν έχοντες τον Έρωτα. Προς τον οποίον επομένως κανείς δεν πρέπει να εναντιώνεται· και εναντιώνεται εκείνος ο οποίος γίνεται μισητός εις τους θεούς· διότι όταν είμεθα φίλοι και τα έχωμεν καλά με τον θεόν αυτόν, θα κατορθώσωμεν να εύρωμεν και σχετισθώμεν με τον αποτελούντα το συμπλήρωμα ημών, πράγμα το οποίον πολλοί ολίγοι από τους σημερινούς ανθρώπους κατορθώνουν. Και ας μη φαντασθή ο Ερυξίμαχος κωμωδών τον λόγον μου, ότι αυτό το λέγω διά τον Πausανίαν και τον Αγάθωνα· διότι ίσως μεν και αυτοί να είνε από τούτους, δηλαδή να είνε και οι δύο άρρενες την φύσιν αλλ' εγώ ομιλώ γενικώς περί όλων, και ανδρών και γυναικών, και λέγω ότι μόνον κατ' αυτόν τον τρόπον το γένος ημών θα ευδαιμονήση, όταν δηλαδή καθένας ευτυχίση να πραγματοποιήση τον ερωτικόν αυτού πόθον επανερχόμενος εις την αρχαίαν αυτού φύσιν. Εάν δε η αρχαία αυτή φύσις είνε η άριστη, αναγκαίως εκείνο που εκ των πραγμάτων του κόσμου τούτου πλησιάζει περισσότερο εις την φύσιν αυτήν, είνε επίσης το άριστον· και τούτο είνε το να επιτύχη κανείς εις τον έρωτα εκείνο που επιθυμεί. Εάν δε θέλωμεν να υμνήσωμεν, τον αίτιον της ευτυχίας ημών αυτής θεόν, τον Έρωτα οφείλομεν να υμνήσωμεν, ο οποίος και εις την παρούσαν ζωήν μας είνε πολύ χρήσιμος οδηγών καθένα εις το πρέπον, και διά το μετέπειτα μας παρέχει μεγίστας ελπίδας, εάν αποδίδωμεν το ανήκον προς τους θεούς σέβας, ότι ιατρεύσας και αποκαταστήσας ημάς εις την αρχαίαν φύσιν, θα μας κάμη μακαρίους και ευδαίμονας.

Αυτός είνε, Ερυξίμαχε, ο ιδικός μου λόγος περί Έρωτος, εντελώς διαφορετικός από τον ιδικών σου. Όπως σε παρεκάλεσα και προτύτερα, μη κωμωδήσης αυτόν, διά ν' ακούσωμεν τι θα ειπούν και οι άλλοι, ή μάλλον τι θα ειπή καθένας από τους δύο άλλους, διότι μόνον ο Αγάθων και ο Σωκράτης μένουν.

— Θα συμμορφωθώ με την παράκλησίν σου, είπεν ο Ερυξίμαχος, κατά την αφήγησιν του Αριστοδήμου πάντοτε· διότι και ο λόγος σου πολύ μου άρεσε. Και αν δεν ήξευρα πόσον δεινοί εις τα ερωτικά είνε και ο Σωκράτης και ο Αγάθων, πολύ θα εφοβούμην μήπως δεν θα έχουν τι να

ειπούν έπειτα από τα πολλά και διάφορα που ελέχθησαν. Τώρα όμως δεν φοβούμαι.

Και ο Σωκράτης τότε:

— Συ Ερυξίμαχε, είπε, τα κατάφερες καλά αλλ' αν ήσουν εις την θέσιν που ευρίσκομαι εγώ τώρα ή καλύτερα εις την θέσιν που θα ευρεθώ όταν ομιλήση και ο Αγάθων, και πολύ θα εφοβείσο και εν γένει ήθελες αισθανθή ό,τι και εγώ τώρα.

— Θέλεις να με βασκάνης, Σωκράτη, είπεν ο Αγάθων, και να με κάνης να τα χάσω με την ιδέαν, ότι το ακροατήριον περιμένει ανυπομόνως από εμέ πως θα είπω ωραία πράγματα.

— Θα ήμουν χωρίς άλλο πολύ επιλήσμων, Αγάθων, είπεν ο Σωκράτης, εάν, αφού είδα το θάρρος και την γενναιότητα με την οποίαν ανέβης εις την σκηνήν μαζί με τους υποκριτάς και προσέβλεψες κατά πρόσωπον τόσον πολυάριθμον ακροατήριον, ενώπιον του οποίου έμελλε να παρασταθή το έργον σου, χωρίς να ταραχθή διόλου, ενόμιζα τώρα ότι θα τα χάσης εμπρός εις ημάς τους ολίγους.

— Τι λέγεις, Σωκράτη; παρετήρησεν ο Αγάθων. Μήπως νομίζεις ότι το επήρα επάνω μου τόσον πολύ από το θέατρον, ώστε ν' αγνωώ ότι δι' ένα φρόνιμον άνθρωπον ολίγοι έμφορες είνε φοβερώτεροι πολλών αφρόνων;

— Θα ήμουν άδικος, εάν είχα περί σου τόσον ταπεινήν ιδέαν, απήντησεν ο Σωκράτης. Εξ εναντίας είμαι βέβαιος, Αγάθων, ότι αποδίδεις πολύ περισσοτέραν σπουδαιότητα εις την γνώμην των ολίγων τους οποίους ήθελες νομίσει σοφούς παρά εις την γνώμην των πολλών. Αλλ' αμφιβάλλω αν ημείς είμεθα από τους ολίγους αυτούς· διότι ημείς και εις το θέατρον παρευρέθημεν και ήμεθα από τους πολλούς, θέλεις όμως ίσως να ειπής ότι αν ετύχαινε να ευρεθής μεταξύ άλλων πραγματικώς σοφών, θα τους εντρέπεσο, εάν ενόμιζες ότι κάνεις τίποτε άσχημον· ή δεν είν' έτσι;

— Πολύ σωστά λέγεις.

— Τους δε πολλούς δεν θα τους εντρέπεσο, εάν ενόμιζες ότι κάνεις τίποτε άσχημον;

Αλλά την στιγμήν αυτήν, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, παρεμβάς ο Φαίδρος:

— Φίλτατε Αγάθων, είπεν, εάν εξακολουθής ν' απαντάς εις τον Σωκράτη, θα τον κάνης να χάση πλέον κάθε άλλο ενδιαφέρον περί των εδώ πραγμάτων, αρκεί μόνον να έχη κάποιον προς τον οποίον να διαλέγεται, και μάλιστα ωραίον. Αλλ' εγώ, μολονότι με πολλήν ευχαρίστησιν ακούω πάντοτε τον Σωκράτη διαλεγόμενον, εν τούτοις τώρα είνε ανάγκη να φροντίσω διά το εγκώμιον του Έρωτος το οποίον περιμένω να ειπή καθένας από σας. Όταν λοιπόν και ο ένας και ο άλλος εκπληρώσετε το καθήκον σας αυτό προς τον Θεόν, ας συνδιαλέγεται έπειτα.

— Πολύ σωστά λέγεις, Φαίδρε, είπεν ο Αγάθων, και τίποτε δεν μ' εμποδίζει ν' αρχίσω τον λόγον· διότι με τον Σωκράτη ημπορώ να ομιλήσω και έπειτα και οποτεδήποτε.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘΩΝΟΣ

Και πρώτα μεν εγώ θα σας εκθέσω πώς νομίζω ότι πρέπει να ομιλήσω, έπειτα δε θα εισέλθω εις το εγκώμιον του Έρωτος. Διότι μου φαίνεται ότι όλοι όσοι ωμίλησαν έως τώρα, αντί να εγκωμιάσουν τον θεόν, περιωρίσθησαν να καλοτυχίζουν τους ανθρώπους διά τα προς αυτούς αγαθά των οποίων ο θεός είνε αίτιος· τι πράγμα δε είνε εκείνος που εδώρησε τα αγαθά αυτά, κανείς δεν είπε. Εν τούτοις ο μόνος ορθός τρόπος κάθε επαίνου και δι' οποιονδήποτε είνε να εκτεθή οποίος τις είνε και οποίων αγαθών είνε αίτιος εκείνος περί του οποίου πρόκειται ο λόγος. Κατ' αυτόν τον τρόπον και ημείς,

περί του Έρωτος προκειμένου, δίκαιον εἶνε να επαινέσωμεν πρώτα αὐτόν λέγοντες οποιός τις εἶνε, και ἔπειτα τα δώρα του. Λέγω λοιπόν ἐγώ ὅτι μολονότι ὅλοι οἱ θεοί εἶνε ευδαίμονες, ἐν τούτοις ὁ Έρως, εἰάν επιτρέπεται να το ἐπιή κανεῖς χωρίς κρίμα, εἶνε ὁ ευδαιμονέστατος αὐτῶν, ὡς ὡν ὁ ὠραιότατος και ὁ ἀριστος. Εἶνε δε ὁ ὠραιότατος διά τους ἐξῆς λόγους. Πρώτον εἶνε ὁ νεώτατος τῶν θεῶν, Φαίδρε. Απόδειξιν δε τούτου μας παρέχει αὐτός ὁ ἴδιος, φεύγων διά φυγῆς το γήρας, το τόσο προδήλως ταχύ· διότι εἰς ἡμᾶς τουλάχιστον ἐρχεται πολύ ταχύτερα του πρέποντος. Το οποιόν γήρας ὁ Έρως ἐκ φύσεως μισεῖ και οὔτε ἀπό πολύ μεγάλην ἀπόστασιν το πλησιάζει, ἀγαπῶν να εὑρίσκειται και να συναναστρέφεται πάντοτε με τους νέους. Πολύ σωστόν ἐπομένως εἶνε το ἀρχαῖον ρητόν, ὅτι ὁ ὅμοιος συναναστρέφεται πάντοτε τον ὅμοιον. Εἰγώ δε, μολονότι εἰς πολλά ἄλλα συμφωνῶ με τον Φαίδρον, ὅμως δεν συμφωνῶ εἰς τούτο, ὅτι ὁ Έρως εἶνε ἀρχαιότερος του Κρόνου και του Ἰαπετού (17). Εξ ἐναντίας λέγω ὅτι εἶνε ὁ νεώτατος τῶν θεῶν και πάντοτε νέος, τα δε παλαιά πράγματα, τα οποιά διηγούνται περί τῶν θεῶν ὁ Ἡσίοδος και ὁ Παρμενίδης, ἐγείναν ὑπό το κράτος της Ἀνάγκης (18) και ὄχι του Έρωτος, εἰάν εἶνε ἀληθῆ ὅσα αὐτοί διηγούνται· διότι ἀν ὑπῆρχεν Έρως εἰς αὐτούς, ἀντί να συμβαίνουν μεταξύ τους εὐνουχισμοί και δεσμά, θα ἐπεκράτει φιλία και εἰρήνη, ὅπως τώρα, ἀφ' ὅτου μεταξύ τῶν θεῶν βασιλεύει ὁ Έρως. Εἶνε λοιπόν νέος, προσέτι δε ἀπαλός. Και τόσο ἀπαλός, ὥστε θα ἦτον ἀνάγκη ἐνός ποιητοῦ οποιός ὁ Όμηρος διά να παραστήσῃ την ἀπαλότητα του θεοῦ. Διότι ὁ Όμηρος λέγει περί της Ἄτης (19) ὅτι εἶνε θεά και ἀπαλή· τουλάχιστον διά τους πόδας αὐτῆς λέγει:

ἀπαλοὶ οἱ πόδες αὐτῆς· διότι εἰς την γῆν δεν ἐγγίζει, ἀλλά εἰς τῶν ἀνθρώπων ἐπάνω τας κεφαλὰς πατεῖ.

νομίζω δε ὅτι παριστάνει πολύ ἐπιτυχῶς την ἀπαλότητα αὐτῆς, λέγων ὅτι δεν πατεῖ ἐπάνω εἰς σκληρά ἀντικείμενα, ἀλλά εἰς μαλακά. Το αὐτό τεκμήριον θα μεταχειρισθῶ κ' ἐγώ, προκειμένου περί της ἀπαλότητος του Έρωτος. Και αὐτός δεν πατεῖ εἰς την γῆν, οὔτε καν ἐπάνω εἰς κρανία, τα οποιά δεν εἶνε πολύ μαλακά, ἀλλ' εἰς τα μαλακώτατα τῶν ὄντων και βαίνει και οἰκεῖ· διότι την οἰκήσιν αὐτοῦ ἐγκαθιστά μέσα εἰς τα ἦθη και τας ψυχὰς θεῶν και ἀνθρώπων, και ὄχι πάλιν εἰς ὅλας τας ψυχὰς, ἀλλ' εἰάν τύχη να πέσῃ εἰς ψυχὴν ἐχούσαν το ἦθος σκληρόν, ἀπέρχεται, και μόνον ἀν εὐρη το ἦθος μαλακόν οἰκίζεται. Μη ἐρχόμενος λοιπόν εἰς ἐπαφήν πάντοτε εἰμὴ μόνον με τα μαλακώτατα τῶν μαλακωτάτων, εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀπαλώτατος. Κατά ταῦτα εἶνε νεώτατος μεν και ἀπαλώτατος, προς δε τούτοις λεπτότατος την φύσιν. Διότι εἰάν ἦτο σκληρός, δεν θα ἦτο δυνατόν οὔτε να ἐκτείνεται παντοῦ, οὔτε να εἰσέρχεται και ἐξέρχεται ἀπό κάθε ψυχὴν χωρίς να ἐννοηθῆ. Μετρημένης δε και λεπτῆς φύσεως μέγα τεκμήριον ἡ εὐσχημοσύνη, πράγμα το οποιόν εἰς μέγαν βαθμόν ὁμολογουμένως ἔχει ὁ Έρως· διότι ἀσχημοσύνη και Έρως εὑρίσκονται πάντοτε εἰς πόλεμον μεταξύ τους. Της χροιάς δε το κάλλος φανερώνει ἡ μεταξύ ἀνθέων διαβίωσις του θεοῦ· διότι εἰς μη ἀνθηρόν και μαραμένον και σώμα και ψυχὴν και ὅ,τιδήποτε ἄλλο δεν ἐγκαθίσταται ὁ Έρως, και μόνον ὅπου εἶνε τόπος εὐανθῆς και εὐώδης, ἐκεῖ και κάθηται και μένει.

Περί μεν της ὠραιότητος λοιπόν του θεοῦ ἰκανά εἶνε ταῦτα, μολονότι πολλά ἀκόμη ὑπολείπονται· ἀς ὁμιλήσωμεν δε τώρα και περί της ἀρετῆς αὐτοῦ. Το μεγαλύτερον προσόν αὐτοῦ εἶνε ὅτι οὔτε ἀδικεῖ οὔτε ἀδικεῖται οὔτε ὑπό θεοῦ οὔτε θεόν, οὔτε ὑπό ἀνθρώπου οὔτε ἀνθρωπον· διότι οὔτε αὐτός πάσχει βία, εἰάν τι πάσχη, της βίας μη ἐχούσης καμμίαν σχέσιν με τον Έρωτα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπιβάλλεται διά της βίας, και μόνον θεληματικῶς δουλεῖ πας τις εἰς αὐτόν, ὅσα δε θεληματικῶς συμφωνοῦνται μεταξύ δύο λέγουν οἱ βασιλεῖς της πόλεως νόμοι ὅτι εἶνε δίκαια. Μαζῆ δε με την δικαιοσύνην συνενώνει πλείστην σωφροσύνην. Διότι ἡ σωφροσύνη συνίσταται εἰς την συγκράτησιν τῶν ἡδονῶν και ἐπιθυμιῶν, καμμία δε ἡδονὴ δεν εἶνε ἀνωτέρα του Έρωτος· εἰάν λοιπόν ὅλαι αἰ ἄλλαι ἡδοναὶ και ἐπιθυμίαι εἶνε κατώτεροι του Έρωτος, αὐταὶ μεν δεσπύζονται ὑπ' αὐτοῦ, αὐτός δε δεσπύζει, δεσπύζων δε ἡδονῶν και ἐπιθυμιῶν ὁ Έρως, πρέπει να εἶνε ἰδιαζόντως σώφρων. Ὡς προς δε την ἀνδρείαν, οὐδέ ὁ Ἄρης ἀνθίσταται εἰς τον Έρωτα· διότι δεν κατέχει ὁ Ἄρης τον Έρωτα, ἀλλ' ὁ Έρως τον Ἄρην, ὁ ἔρως της Ἀφροδίτης, ὡς λέγεται· ἰσχυρότερος δε ὁ κατέχων του κατεχομένου·

και αφού είνε ισχυρότερος του ανδρειοτάτου των άλλων, πρέπει κατ' ανάγκην να είνε ο ανδρειότατος όλων.

Περί μεν της δικαιοσύνης, της σωφροσύνης και της ανδρείας του θεού έγεινε λόγος· μένει λοιπόν να ομιλήσω περί της σοφίας αυτού, και πρέπει να προσπαθήσω όσον το δυνατόν να μη υστερήσω ως προς τούτο. Και πρώτον μεν, διά να τιμήσω κ' εγώ την τέχνην μου όπως ο Ερυξίμαχος την ιδικήν του, ο θεός αυτός είνε ποιητής τόσον σοφός ώστε να κάνη ποιητάς και άλλους· πραγματικώς και ο πριν εντελώς άμουσος γίνεται ποιητής, όταν τον καταλάβη ο Έρωσ. Τούτο δε αρκεί ως απόδειξις δι' ημάς, ότι ο Έρωσ είνε γενικώς ικανός διά κάθε έργον αναφερόμενον εις τας μούσας· διότι όσα δεν έχει τις ή δεν γνωρίζει, δεν ημπορεί ούτε να τα δώση εις άλλον ούτε να τα διδάξη. Και ποιος ημπορεί ν' αρνηθή ότι η ζωή αυτή δεν είνε έργον της σοφίας του Έρωτος, διά της οποίας κάθε τι ζωντανόν γίνεται και λαμβάνει ύπαρξιν; Αλλά και ως προς την δημιουργίαν των τεχνών μήπως δεν γνωρίζομεν ότι εκείνος μεν του οποίου ο θεός ούτος έγεινε διδάσκαλος, απέβη μέγας και πολύς, ενώ εκείνος τον οποίον δεν ήγγισεν ο Έρωσ έμεινεν αφανής; Και πραγματικώς, την τοξευτικήν και την ιατρικήν και την μαντικήν ο Απόλλων ανεύρε παρακινούμενος από επιθυμίαν και έρωτα, εις τρόπον ώστε και αυτός ημπορεί να λογισθή μαθητής του Έρωτος, όπως και αι μούσαι διά τας τέχνας των και ο Ήφαιστος διά την σιδηρουργικήν και η Αθηνά διά την υφαντικήν και ο Ζευς διά την κυβέρνησιν θεών τε και ανθρώπων. Όθεν και τα πράγματα των θεών εβάλλθησαν εις τάξιν εμφιλοχωρήσαντος Έρωτος, δηλονότι κάλλους· διότι εις την ασχημίαν δεν υπάρχει Έρωσ· προ τούτου δε, όπως είπα εις την αρχήν, πολλά και δεινά εγίνοντο μεταξύ των θεών, ως λέγεται, βασιλευούσης της Ανάγκης· αλλ' αφ' ότου ο θεός ούτος εγεννήθη, εκ της προς τα καλά αγάπης όλα αγαθά έγειναν μεταξύ και των θεών και των ανθρώπων. Έτσι εγώ νομίζω, ω Φαίδρε, ότι ο Έρωσ πρώτος αυτός ων ωραιότατος και αγαθώτατος, είνε αίτιος της μεταδόσεως και εις άλλους τοιούτων ιδιοτήτων. Μου έρχεται δε και εμμέτρως να ειπώ, ότι αυτός είνε ο πρόξενος:

ειρήνης εις ανθρώπους, γαλήνης εις πελάγη, ανέμων νηνεμίας και ύπνου αμερίμνου.

Αυτός, από ξένους και αδιαφόρους, μας καθιστά οικείους και φίλους, αυτός μας επιβάλλει τας μεταξύ μας συναναστροφές, όπως αυτήν εδώ, πρωτοστατών εις εορτάς, εις χορούς, εις θυσίας· πραότητα μεν πορίζων, αγριότητα δ' εξορίζων φιλόδωρος ευμενείας, άδωρος δυσμενείας· γεμάτος καλωσύνην διά τους αγαθούς, θεατός εις τους σοφούς, αγαπητός εις τους θεούς· ποθητός εις τους αμοιρύντας, πολύτιμος εις τους ευμοιρύντας· τρυφής, αβρότητας, χλιδής, χαρίτων, ιμέρου, πόθου πατήρ· φροντίζων διά τους αγαθούς, παραμελών τους κακούς· εις τας λύπας μας, εις τους φόβους μας, εις τους πόθους μας, εις τους λόγους μας οδηγός, βοηθός, παραστάτης και πατήρ άριστος, όλων εν γένει θεών και ανθρώπων στόλισμα, ηγεμών ωραιότατος και αγαθώτατος, τον οποίον κάθε άνθρωπος πρέπει ν' ακολουθή με ψαλμούς και δεήσεις ανταξίας, λαμβάνων τοιουτοτρόπως μέρος εις το λαμπρόν άσμα το οποίον αυτός ψάλλει θέλγων όλων των θεών και των ανθρώπων την διάνοιαν. Αυτά είνε, ω Φαίδρε, όσα εγώ είχα να ειπώ περί του θεού εν μέρει μεν παίζων, εν μέρει δε και σπουδάζων, καθ' όσον αι μικραί μου δυνάμεις το επιτρέπουν.

Άμα ο Αγάθων ετελείωσεν, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, όλοι εξέσπασαν θορυβωδώς εις επαίνους, λέγοντες ότι ο λεβέντης αυτός τα είπε πολύ καλά και αντάξια και εαυτού και του θεού. Τότε ο Σωκράτης στραφείς προς τον Ερυξίμαχον:

— Λοιπόν, Ακουμενίδη, είπεν, εξακολουθείς ακόμη να νομίζης ότι αδίκως εφοβήθην προτύτερα, και δεν φρονείς τώρα ότι επροφήτευσα σωστά, όταν έλεγα ότι ο Αγάθων θα ομιλήση θαυμάσια κ' εγώ θα ευρεθώ εις απορίαν;

— Διά το πρώτον, απήντησεν ο Ερυξίμαχος, πολύ σωστά επροφήτευσες ότι ο Αγάθων θα ομιλήση καλά· αλλ' ότι συ θα ευρεθής εις απορίαν, δεν το νομίζω.

— Και πώς θέλεις, ω μακάριε άνθρωπε, να μη ευρεθώ εις απορίαν, είπεν ο Σωκράτης, και εγώ και οποιοσδήποτε άλλος, όταν πρόκειται να ομιλήσω έπειτα από λόγον τόσον λαμπρόν και ποικίλον; Και όλα μεν ήσαν θαυμάσια· αλλά ιδίως εις το τέλος ποίος ακούων δεν εξεπλάγη από το κάλλος των λέξεων και της εκφράσεως; Εγώ τουλάχιστον, αισθανόμενος ότι ούτε κατά προσέγγισιν θα είμαι ικανός να ειπώ τόσον ωραία πράγματα και εντρεπόμενος, θα το έσκαζα, εάν ημπορούσα. Διότι ο λόγος του Αγάθωνος μου υπενθύμισε τον Γοργίαν (20), εις τρόπον ώστε μου συνέβη ακριβώς εκείνο που λέγει ο Όμηρος· εφοβούμην δηλαδή μήπως ο Αγάθων εις το τέλος του λόγου του ρίψη κατά του ιδικού μου λόγου την κεφαλήν Γοργίου του δεινού εις το λέγειν και με καταστήση άφωνον ως λίθον. Και ενόησα τότε πόσον γελοίος ήμουν, όταν ανελάμβανα την υποχρέωσιν να εγκωμιάσω κ' εγώ εις την σειράν μου τον Έρωτα μαζί σας και είπα ότι είμαι δεινός εις τα ερωτικά, ενώ, καθώς βλέπω, δεν γνωρίζω τίποτε περί του τρόπου κατά τον οποίον πρέπει να εγκωμιάζεται ό,τιδήποτε. Διότι εγώ είχα την αφέλειαν να νομίζω ότι διά κάθε εγκωμιαζόμενον πρέπει να λέγονται τα αληθή, ότι αυτό πρέπει να είνε η βάση, και ότι εξ αυτών εκλέγοντες τα κάλλιστα πρέπει να τα κατατάσσωμεν όσον το δυνατόν ευπρεπέστερα. Και διά τούτο είχα πολύ μεγάλην ιδέαν ότι θα ομιλήσω καλώς, νομίζων ότι γνωρίζω τον σωστόν τρόπον του επαινείν ό,τιδήποτε. Φαίνεται όμως ότι δεν είνε αυτός ο τρόπος του καλώς επαινείν ό,τιδήποτε, αλλά το ν' αποδίδωμεν εις αυτό τα μεγαλύτερα και τα λαμπρότερα προτερήματα, είτε του ανήκουν είτε όχι, του αληθούς ή ψευδούς των πραγμάτων, μη έχοντος καμμίαν σημασίαν. Διότι σκοπός ετέθη εκ των προτέρων, ως φαίνεται, όχι το να εγκωμιάση πραγματικώς καθέναν τον Έρωτα, αλλ' απλώς να φανή ότι τον εγκωμιάζει. Δι' αυτό, νομίζω, προσπαθήσατε με κάθε τρόπον ν' αποδώσετε εις τον Έρωτα όλα τα καλά και τον επαριστήσατε τόσον μέγαν και μεγάλων πραγμάτων αίτιον, διά να φανή όσον το δυνατόν ωραιότερος και αγαθότερος — εις τους αγνοούντας δηλαδή, όχι βέβαια και εις τους γνωρίζοντας. Υπό τοιαύτην έννοιαν και ωραίος και μεγαλοπρεπής ο έπαινος. Αλλά εγώ δεν εγνωρίζα τον τρόπον αυτόν του επαίνου, ο οποίος μου ήτον εντελώς άγνωστος όταν έμεινα κ' εγώ σύμφωνος μαζί σας να επαινέσω με την σειράν μου τον Έρωτα. Η γλώσσα μόνον υπέσχετο, όχι και το πνεύμα. Παραιτούμαι λοιπόν. Διότι και αν ήθελα να εγκωμιάσω κ' εγώ κατά τον ίδιον τρόπον, δεν θα ημπορούσα. Εάν όμως θέλετε, θα σας ειπώ τα αληθή κατά τον ιδικόν μου τρόπον και όχι κατά τον τρόπον που ωμιλήσατε σεις, διά να μη γείνω γελοίος. Σκέψου λοιπόν, Φαίδρε, εάν σου χρειάζεται και ένας τοιούτος λόγος, εις τον οποίον θ' ακούσης περί του Έρωτος λεγόμενα μόνον τα αληθή, με λέξεις δε και τρόπον εκφράσεως απλούν και όπως ήθελε τύχει να έλθουν εις τον νουν μου.

Επειδή δε ο Φαίδρος καθώς και οι άλλοι τον παρεκάλουν να ομιλήση κατά τον τρόπον που αυτός νομίζει πρόποντα.

— Τότε, Φαίδρε, εξηκολούθησεν ο Σωκράτης, θα σε παρακαλέσω ακόμη να μου χαρίσης τον Αγάθωνα διά να του κάμω ολίγας ερωτήσεις και έπειτα να ομιλήσω, αφού μείνω σύμφωνος μαζί του επ' αυτών.

— Σου τον παραχωρώ ευχαρίστως, είπεν ο Φαίδρος, και ερώτα τον.

Μετά ταύτα, εξηκολούθησεν ο Αριστόδημος, ο Σωκράτης ήρχισεν ως εξής περίπου:
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΡΩΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Λοιπόν, φίλτατε Αγάθων, φρονώ ότι πολύ σωστά έθεσες ως αρχήν εις τον λόγον σου ότι πρέπει πρώτα να δειχθή όποιος τις είνε ο Έρωσ και έπειτα τα έργα αυτού. Η αρχή αυτή πολύ μου αρέσει. Εμπρός λοιπόν, επειδή καλώς και μεγαλοπρεπώς διεξήλθες όσα απέβλεπον εις το να δειχθή όποιος τις είνε ο Έρωσ, ειπέ μου και τούτο: Είνε τίνος ο Έρωσ έρωσ, ή κανενός; Ερωτώ δε όχι αν είνε μητρός τίνος ή πατρός — διότι το ερώτημα, εάν ο Έρωσ είνε έρωσ μητρός τίνος ή πατρός, θα ήτο

γελοίοιον — αλλ' ερωτώ όπως θα ηρώτων προκειμένου περί πατρός: ο πατήρ είναι πατήρ τινός ή όχι; Εις την ερώτησιν αυτήν θα μου έλεγες, αν ήθελες ν' αποκριθής λογικώς, ότι είναι υιού ή θυγατρός ο πατήρ πατήρ· ή δεν είν' έτσι;

— Βεβαιοτάτα έτσι είναι, απήντησεν ο Αγάθων.

— Το ίδιον δεν θα είπωμεν και διά την μητέρα;

— Συμφωνώ και εις αυτό.

— Απάντησέ μου ακόμη εις μερικάς ερωτήσεις, εξηκολούθησεν ο Σωκράτης, διά να εννοήσης ακριβώς τι θέλω να ειπώ. Υπόθεσε ότι ερωτώ: Ο αδελφός, ως τοιούτος, είναι τινός αδελφός ή όχι;

— Είναι.

— Αδελφού ή αδελφής· δεν είν' έτσι;

— Σύμφωνος.

— Απάντησέ μου τώρα και διά τον Έρωτα. Ο Έρωσ είναι έρωσ τινός ή κανενός;

— Βεβαιοτάτα, είναι έρωσ τινός.

— Αυτό, εξηκολούθησεν ο Σωκράτης, κράτησέ το καλά εις την μνήμην σου, και ειπέ μου ακόμη τούτο: Ο Έρωσ επιθυμεί εκείνο, του οποίου είναι έρωσ, ή όχι;

— Βεβαίως επιθυμεί.

— Και τι εκ των δύο πρέπει να δεχθώμεν, ότι έχων εκείνο το οποίον επιθυμεί και αγαπά, έπειτα επιθυμεί και αγαπά, ή μη έχων αυτό;

— Εύλογον είναι να δεχθώμεν, ότι μη έχων.

— Σκέψου καλύτερα μήπως το πράγμα δεν είναι απλώς εύλογον, αλλά μήπως κατ' ανάγκην έχει ούτω, δηλαδή το επιθυμούν να επιθυμή εκείνο του οποίου στερείται, ή να μη επιθυμή εκείνο του οποίου δεν στερείται. Εις εμέ τουλάχιστον είναι περίεργον πόσον το πράγμα αυτό φαίνεται ως κατ' ανάγκην έχον ούτω. Συ δε τι φρονείς;

— Κ' εγώ το ίδιον νομίζω.

— Πολύ σωστά λέγεις. Πώς θα ήτο δυνατόν εκείνος που είναι μέγας να επιθυμή να είναι μέγας, ή ισχυρός εκείνος που είναι ισχυρός;

— Το πράγμα είναι αδύνατον, όπως είναι προφανές εξ όσων είπαμεν.

— Διότι δεν θα ήτο δυνατόν να στερήται τις εκείνου το οποίον έχει.

— Πολύ σωστά λέγεις.

— Διότι εάν και ο ισχυρός επεθύμει να είναι ισχυρός, εξηκολούθησεν ο Σωκράτης, και ο ταχύς

ταχύς και ο υγιής υγιής, θα ήτο ίσως δυνατόν να νομίση κανείς εις την περίπτωσιν αυτήν και κάθε άλλην ομοίαν, ότι οι όντες τοιούτοι και έχοντες τας τοιαύτας ιδιότητας εκείνο που έχουν αυτό και επιθυμούν και τούτου ένεκα επιμένω εις αυτό, διά να μη εξαπατηθώμεν. Διότι, ως εννοείς, Αγάθων, όλοι αυτοί έχουν κατ' ανάγκην εν τω παρόντι όσα είπαμεν ότι έχουν, είτε το θέλουν είτε δεν το θέλουν, και επομένως πώς θα ήτο δυνατόν να τα επιθυμήσουν: Και αν κανείς μας έλεγεν ότι εγώ υγιαίνων θέλω και να είμαι υγιής, και πλούσιος ων θέλω και να είμαι πλούσιος, και επιθυμώ αυτά ακριβώς που έχω, θα ελέγαμεν εις αυτόν ότι, συ, ω άνθρωπε, έχων πλούτον και υγείαν και ισχύν θέλεις να έχης αυτά και εις τον έπειτα χρόνον, διότι επί του παρόντος τουλάχιστον, είτε τα θέλεις είτε δεν τα θέλεις, τα έχεις· σκέψου λοιπόν, όταν λέγης ότι επιθυμείς τα παρόντα, μήπως δεν εννοείς άλλο τι ή τούτο, ότι θέλω όσα έχω εις το παρόν να τα έχω και εις τον έπειτα χρόνον. Δεν είν' έτσι;

— Συμφωνώ, είπεν ο Αγάθων.

Ο Σωκράτης εξηκολούθησε τότε:

— Λοιπόν αυτό, το να θέλη κανείς να του διατηρηθούν και εις τον έπειτα χρόνον όσα έχει εις τον παρόντα, δεν αποτελεί έρωτα εκείνου το οποίον δεν είνε ακόμη εις την διάθεσίν του ουδέ το κατέχει;

— Βεβαιότατα.

— Και αυτός λοιπόν και κάθε άλλος επιθυμών, το μη διατελούν εις την διάθεσίν του επιθυμεί και το μη παρόν και εκείνο που δεν έχει και που δεν είνε αυτός και του οποίου στερείται· τοιαύτα δεν είνε εκείνα διά τα οποία ημπορεί να υπάρξη επιθυμία και έρως;

— Βεβαιότατα.

— Και τώρα, εξηκολούθησεν ο Σωκράτης, ας επαναλάβωμεν τα όσα εμείναμεν σύμφωνοι. Είπαμεν λοιπόν ότι ο Έρωσ είνε έρωσ πρώτον μεν τινών, έπειτα δε εκείνων τα οποία στερείται εις τον παρόντα χρόνον. Έτσι;

— Ναι.

— Ενθυμήσου τώρα, σχετικώς με αυτό, τίνων είπες εις τον λόγον σου ότι ο Έρωσ είνε έρωσ. Εάν θέλεις, θα σου το υπενθυμίσω εγώ. Είπες λοιπόν, νομίζω, επάνω κάτω, ότι τα πράγματα των θεών εβάλληκαν εις τάξιν διά του έρωτος προς το ωραίον, διότι έρωσ της ασχημίας δεν θα ήτο δυνατός. Αυτό περίπου δεν είπες;

— Πράγματι το είπα, απεκρίθη ο Αγάθων.

— Και πολύ σωστά το είπες, φίλτατέ μου, είπεν ο Σωκράτης. Αλλ' αν τούτο είνε αληθές, ο Έρωσ ημπορεί να είνε άλλο τι παρά έρωσ του ωραίου, όχι δε του ασχήμου;

Σύμφωνος ο Αγάθων.

— Αλλά δεν εμείναμεν σύμφωνοι ότι εκείνου που στερείται και δεν έχει, αυτό αγαπά;

— Ναι.

— Άρα ο Έρωσ στερείται και δεν έχει κάλλος.

— Κατ' ανάγκην.

— Αλλά τότε πώς; Δέχεσαι άρα συ ως ωραϊόν το στερούμενον κάλλους και μη έχον διόλου κάλλος;

— Όχι βέβαια.

— Βεβαιώνεις λοιπόν ακόμη ότι ο Έρωσ είνε ωραϊός, εάν ταύτα έχουν όπως είπαμεν;

Και ο Αγάθων τότε:

— Κοντεύω να δεχθώ, ω Σώκρατες, ότι δεν γνωρίζω τίποτε από αυτά που είπα τότε.

— Πολύ σωστά λέγεις, ω Αγάθων. Αλλ' απάντησέ μου εις μίαν μικράν ερώτησιν ακόμη. Τα αγαθά δεν σου φαίνεται ότι είνε και ωραία;

— Έτσι νομίζω.

— Εάν λοιπόν ο Έρωσ στερήται κάθε ωραϊού, τα δε αγαθά είνε και ωραία, δεν είνε δυνατόν παρά να στερήται και των αγαθών.

— Εγώ, ω Σώκρατες, είπε τότε ο Αγάθων, δεν ημπορώ να τα βάλω μαζί σου, και ας γείνουν δεκτά τα πράγματα όπως συ τα λέγεις.

— Με την αλήθειαν δεν ημπορείς να τα βάλης, αγαπημένε μου Αγάθων, διότι με τον Σωκράτη δεν είνε καθόλου δύσκολον να τα βάλης.

— Και τώρα σ' αφίνω εσένα, διά να σας ειπώ όσα περί του Έρωτος ήκουσα κάποτε παρά μιας γυναικός, της εκ Μαντινείας Διοτίμας, η οποία ήτον σοφή και εις τα ερωτικά και εις άλλα πολλά, και εις τους Αθηναίους δε κάποτε, κατώρθωσε, με τας θυσίας που έκαμαν απειλούμενοι υπό λοιμικής, ν' αναβάλη την νόσον επί δέκα έτη. Αυτή εδίδαξε κ' εμένα τα ερωτικά. Θα προσπαθήσω λοιπόν να σας διηγηθώ λεπτομερώς και όσον ημπορώ καλύτερα, σύμφωνα προς όσα είπαμεν με τον Αγάθωνα, τα όσα ήκουσα παρ' αυτής. Και πρώτα πρώτα πρέπει, Αγάθων, όπως συ είπες, να εκθέσω οποίος και τι πράγμα είνε ο Έρωσ, και έπειτα τα έργα αυτού. Μου φαίνεται δε ότι ευκολώτερον είνε να σας διηγηθώ τα πράγματα κατά τον τρόπον που μου τα έλεγε κάποτε η ξένη αυτή, ελέγχουσα τα όσα της έλεγα. Διότι και εγώ επάνω κάτω έλεγα προς αυτήν όσα τώρα και ο Αγάθων προς εμέ, ότι δηλαδή ο Έρωσ είνε μέγας θεός και ότι είνε του ωραϊού έρωσ· εκείνη δε με ήλεγχε διά των αυτών επιχειρημάτων με τα οποία κ' εγώ τούτον, αποδεικνύουσα ότι κατά τα λεγόμενά μου ο Έρωσ δεν ημπορεί να είνε ούτε ωραϊός ούτε αγαθός. Και εγώ:

— Τι θέλεις να ειπής, Διοτίμα; παρετήρησα. Ο Έρωσ λοιπόν είνε άσχημος και κακός;

Και αυτή:

— Τι είνε αυτά που λέγεις; είπε· ή νομίζεις ότι ό,τι δεν είνε ωραϊόν, κατ' ανάγκην είνε άσχημον;

— Βεβαιότατα.

— Ὡστε και το μη σοφόν κατ' ανάγκην εἶνε αμαθής; Ἡ δεν ἔχεις παρατηρήσει ὅτι υπάρχη και μέσον τι μεταξύ σοφίας και αμαθείας;

— Ποῖον εἶνε τούτο;

— Δεν ηξεύρεις πως το να ἔχη κανεῖς ορθήν γνώμην, χωρίς να ημπορή να δώση και τον λόγον, αυτό δεν αποτελεί επιστήμην; διότι το άνευ του λόγου κατεχόμενον πώς ημπορεῖ να εἶνε επιστήμη; Ἀλλ' οὔτε αμάθεια ημπορεῖ να εἶνε· διότι πώς ημπορεῖ να εἶνε αμάθεια η γνώσις του αληθοῦς; Εἶνε λοιπόν η τοιαύτη ορθή γνώμη κάτι μεταξύ γνώσεως και αμαθείας.

— Ἀληθὴ λέγεις, εἶπα εγώ.

— Δεν πρέπει λοιπόν να νομίζης ὅτι κατ' ανάγκην ὅ,τι δεν εἶνε ωραῖον, εἶνε άσχημον, και ὅ,τι μη αγαθόν, κακόν. Ἐτσι και διά τον Ἐρωτα, αφού συμφωνεῖς ὅτι δεν εἶνε οὔτε αγαθός οὔτε ωραῖός, δεν πρέπει διά τούτο να νομίζης αυτόν άσχημον και κακόν, αλλά κάτι μεταξύ των δύο τούτων.

— Εν τούτοις, παρετήρησα εγώ, ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι εἶνε μέγας θεός.

— Ποῖους εννοεῖς, ηρώτησεν εκείνη, τους γινώσκοντας ὅλους ἢ τους μη γινώσκοντας;

— Ὅλους μαζί.

Και εκείνη γελάσασα:

— Και πως εἶνε δυνατόν, εἶπεν, ω Σώκρατες, να δέχονται αυτόν ως μέγαν θεόν εκείνοι οι οποίοι ουδέ ως θεόν καν τον δέχονται;

— Ποῖοι εἶνε αυτοί; ηρώτησα εγώ.

— Ἐνας συ, εἶπε, και μία εγώ.

Και εγώ τότε:

— Πώς λέγεις τούτο; ηρώτησα.

Εκείνη δε:

— Εύκολα θα σου απαντήσω, εἶπεν. Λέγε μου, δεν νομίζεις ὅτι ὅλοι οι θεοί εἶνε ευδαίμονες και ωραῖοι; Ἡ ἤθελες τολμήσει να ειπῆς διά κανένα εκ των θεῶν ὅτι δεν εἶνε καλός και ευδαίμων;

— Ὅχι, μα τον Δία, δεν τολμώ.

— Δεν καλεῖς δε ευδαίμονας τους κατέχοντας τα αγαθά και τα ωραία;

— Βεβαιότατα.

— Ἀλλά συ δεν ἔμεινες σύμφωνος ὅτι ο Ἐρωσ επιθυμεῖ τ' αγαθά και τα ωραία ως στερούμενος τούτων;

— Τῶόντι, το παρεδέχθην.

— Πώς λοιπόν εμπορεί να είνε θεός ο στερούμενος των αγαθών και των ωραίων;

— Βέβαια, φαίνεται ότι δεν ημπορεί να είνε.

— Βλέπεις λοιπόν ότι και συ δεν νομίζεις τον Έρωτα ως θεόν.

— Τότε λοιπόν, είπα, τι ημπορεί να είνε ο Έρωτος; θνητός;

— Καθόλου.

— Αλλά τι λοιπόν;

— Αυτό που είπαμεν προτύτερα, δηλαδή μεταξύ θνητού και αθανάτου.

— Τι λοιπόν, ω Διοτίμα;

— Δαίμων μέγας, ω Σώκρατες· διότι παν δαιμόνιον είνε μέρος τι μεταξύ θεού και θνητού,

— Τίνα δε δύναμιν έχον; ηρώτησα.

— Ερμηνεύον και μεταβιβάζον εις τους θεούς τα παρ' ανθρώπων και εις τους ανθρώπους τα παρά θεών, δηλαδή των μεν τας παρακλήσεις και τας θυσίας, των δε τας προσταγάς και τας αμοιβάς των θυσιών, εν μέσω δε όν αμφοτέρων συμπληρώνει το κενόν, εις τρόπον ώστε το σύμπαν αυτό συνδέεται προς εαυτό τοιουτοτρόπως. Διά τούτου και η μαντική πάσα χωρεί και των ιερέων η τέχνη περί τ' αφορώντα εις τας θυσίας και τας ιεροτελεστίας και τας επωδάς και την μαντείαν πάσαν και γοητείαν. Διότι θεός με άνθρωπον δεν έρχεται εις συνάφειαν, αλλά διά τούτου γίνεται πάσα σχέσις και ομιλία θεών προς ανθρώπους και κατά τον ύπνον και εν εγρηγόρσει· και ο μεν περί τα τοιαύτα σοφός, δαιμόνιος ανήρ, ο δε περί άλλο τι σοφός ων ή περί τέχνας ή χειροτεχνίας τινάς, βάνουσος. Και είνε οι τοιούτοι δαίμονες πολλών ειδών, ένας δε από αυτούς είνε και ο Έρωτος.

— Πατρός δε, ηρώτησα εγώ, τίνος είνε και μητρός;

— Μακροτέρα μεν η εξιστόρησις τούτου, αλλ' όμως θα σου διηγηθώ το πράγμα. Όταν εγεννήθη η Αφροδίτη, εσυμποσίαζαν οι θεοί και μεταξύ αυτών και ο της Μήτιδος υιός Πόρος. Είχαν πλέον δειπνήσει, όταν, παρακινήθεισα εκ της ευωχίας, ήλθε διά να επαιτήση η Πενία και ετριγύριζεν εις την ολάνουικτον θύραν. Ο Πόρος λοιπόν, μεθυσθείς εκ του νέκταρος, διότι οίνος δεν υπήρχεν ακόμη, εισήλθεν εις τον κήπον του Διός και απεκοιμήθη βαρύς εκ της μέθης. Η Πενία τότε, έχουσα κατά νουν, ως εκ της απορίας της, να συλλάβη παιδίον εκ του Πόρου, κατακλίνεται πλησίον του και ετεκνοποίησε τον Έρωτα. Διά τούτο δε και της Αφροδίτης ακόλουθος και θεράπων έγεινεν ο Έρωτος, γεννηθείς εις τα γενέθλια εκείνης, και συγχρόνως εκ φύσεως εραστής του ωραίου, αφού και η Αφροδίτη ωραία είνε. Επειδή λοιπόν ο Έρωτος είνε του Πόρου και της Πενίας υιός, ιδού ποίος είνε ο κλήρος που έλαχεν εις αυτόν. Πρώτον μεν είνε πάντοτε πένης και αντί απαλός και ωραίος, όπως νομίζουν οι πολλοί, είνε ξηρός και ταλαιπωρημένος και ανυπόδητος και άστεγος, μικρός και ταπεινός ων πάντοτε και μη έχων πού την κεφαλήν κλίνει, εις τας θύρας και εις τους δρόμους υπαίθριος κοιμώμενος, την φύσιν της μητρός έχων και σύντροφον παντοτεινόν την ένδειαν. Ως εκ της φύσεως του πατρός páλιν αποβλέπει πάντοτε εις τα ωραία και τα αγαθά, ανδρείος ων και άφοβος και ορμητικός, θηρευτής δεινός, πάντοτε κάτι μηχανευόμενος, και γνώσεως επιθυμητής, ευκολομάθητος δε, φιλοσοφών διά παντός του βίου, δεινός γόης και μάγος και σοφιστής. Και ως εκ της φύσεώς του ούτε αθάνατος είνε ούτε θνητός αλλά την ιδίαν ημέραν τόρα μεν ζη και ακμάζει,

όταν ευπορήση, τότε δε αποθνήσκει διά ν' αναζήση πάλιν σύμφωνα με του πατρός την φύσιν, ό,τι δε πορίζεται του εκφεύγει πάντοτε· εις τρόπον ώστε ούτε απορεί ο Έρωσ ποτέ ούτε πλουτεί, εις το μέσον δ' ευρίσκεται πάντοτε μεταξύ σοφίας και αμαθείας. Και τούτο διά τον εξής λόγον. Κανείς από τους θεούς δεν φιλοσοφεί ουδ' επιθυμεί να γείνη σοφός· διότι είνε· ουδ' εάν τις άλλος είνε σοφός, φιλοσοφεί. Ουδέ πάλιν οι αμαθείς φιλοσοφούν, ουδ' επιθυμούν να γείνουν σοφοί· διότι αυτό ακριβώς το κακόν έχει η αμάθεια, ότι ο μη ων ούτε ωραίος ούτε αγαθός ούτε φρόνιμος νομίζει ότι έχει αρκετά από όλα αυτά· ο μη νομίζων δε ότι στερείται δεν επιθυμεί εκείνο του οποίου δεν φρονεί ότι έχει ανάγκην.

— Ποίοι λοιπόν, ω Διοτίμα, ηρώτησα εγώ, είνε οι φιλοσοφούντες, αφού ούτε οι σοφοί ούτε οι αμαθείς φιλοσοφούν;

— Αλλ' αυτό, απεκρίθη, είνε φανερόν και εις παιδί ακόμη, ότι δηλαδή οι εις το μέσον των δύο τούτων ευρισκόμενοι, μεταξύ των οποίων είνε και ο Έρωσ, αυτοί φιλοσοφούν. Διότι η σοφία είνε από τα ωραιότερα πράγματα, ο δε Έρωσ είνε έρωσ του ωραίου, ώστε ο Έρωσ αναγκαίως είνε φιλόσοφος, φιλόσοφος δε ων μεταξύ ευρίσκεται σοφού και αμαθούς. Αιτία δε και τούτου η γέννησις αυτού· διότι ο μεν πατήρ αυτού σοφός και εύπορος, η δε μήτηρ αυτού μη σοφή και άπορος. Και τοιαύτη μεν, φίλτατε Σωκράτη, η φύσις του δαίμονος· ως προς δε την ιδέαν που είχες συ περί του Έρωτος, το πάθημά σου δεν είνε άξιον απορίας. Υπέθεσες, όπως εγώ νομίζω, συμπεραίνουσα εκ των λεγομένων σου, ότι Έρωσ είνε το ερώμενον, όχι το ερών. Δι' αυτό, φρονώ, πάγκαλος σου φαίνεται ο Έρωσ. Διότι πραγματικώς εραστόν είνε το τωόντι ωραίον και αβρόν και τέλειον και μακαριστόν· το δε ερών είνε άλλο πράγμα, οποίον δηλαδή εγώ το επαράστησα.

Είπα τότε' εγώ:

— Έστω, ω ξένη· σωστά είνε όσα λέγεις· αλλ' αφού ο Έρωσ είνε τοιούτος, τι χρειάζεται εις τους ανθρώπους;

— Αυτό ακριβώς, είπεν, ω Σώκρατες, θα προσπαθήσω τότε να σε διδάξω. Είνε λοιπόν ο Έρωσ αρχής και φύσεως οποίας είπαμεν, είνε δε του ωραίου έρωσ, όπως λέγεις συ. Υπόθεσε τότε κάποιος μας ερωτά: τι είνε ο Έρωσ του ωραίου, ω Σώκρατες και Διοτίμα; ή διά να εκφρασθώ σαφέστερα: ο ερών το ωραίον τι ερά;

— Να το κάνη ιδικόν του, είπα εγώ.

— Αλλ' η απόκρισις αυτή, παρετήρησεν εκείνη, έχει ανάγκην μιας άλλης ερωτήσεως, τοιαύτης: τι θα συμβή εις εκείνον ο οποίος έκαμε το ωραίον ιδικόν του;

Είπα τότε' εγώ ότι, δεν είμαι εις κατάστασιν ν' απαντήσω προχείρως εις την ερώτησιν αυτήν.

— Αλλά, εξηκολούθησεν εκείνη, εάν τις μεταβαλών τας λέξεις και εις την θέσιν του ωραίου μεταχειριζόμενος το αγαθόν: έλα, Σωκράτη, σου έλεγεν, απάντησέ μου: ο ερών τα αγαθά τι ερά;

— Να τα κάνη ιδικά του, είπα εγώ.

— Και τι θα συμβή εις εκείνον ο οποίος έκαμε τα αγαθά ιδικά του;

— Εις αυτό, είπα, είνε ευκολώτερον να σου αποκριθώ, ότι θα γείνη ευδαίμων.

— Διότι οι ευδαίμονες είνε ευδαίμονες ως έχοντες ιδικά τους τα αγαθά, και δεν υπάρχει πλέον

ανάγκη να ερωτήσωμεν, διατί θέλει να είνε ευδαίμων ο θέλων να γείνη τοιούτος, αλλά η απάντησις φαίνεται πλήρης και τελειώνει αυτού.

— Πολύ σωστά λέγεις, είπα εγώ.

— Αυτήν δε την θέλησιν και τον έρωτα τον νομίζεις κοινόν εις όλους τους ανθρώπους, και φρονείς ότι όλοι θέλουν να έχουν ιδικά τους τα αγαθά διά παντός, ή άλλην έχεις ιδέαν;

— Έχω την ιδέαν, είπα, ότι είνε κοινός εις όλους.

— Διατί λοιπόν τότε, ω Σώκρατες, εξηκολούθησε, δεν λέγομεν δι' όλους ότι ερώσιν, αφού πάντες και πάντοτε αγαπούν τα αυτά πράγματα, αλλά διά μερικούς μεν λέγομεν ότι ερώσι, δι' άλλους δε όχι;

— Και εγώ θαυμάζω, είπα.

— Μη θαυμάζης, είπε· διότι χωρίζοντες ένα μόνον είδος έρωτος, ονομάζομεν αυτό, μεταχειριζόμενοι το όνομα του όλου, έρωτα, διά δε τα άλλα άλλα μεταχειρίζομεθα ονόματα.

— Κανένα παράδειγμα; ηρώτησα.

— Ιδού ένα παράδειγμα. Γνωρίζεις ότι η λέξις ποίησις έχει πολύ ευρείαν έννοιαν· διότι ποίησις είνε πάσα αιτία εκ του μη όντος εις το είναι προάγουσα ό,τιδήποτε, εις τρόπον ώστε τα έργα πάσης τέχνης είνε ποιήσεις και οι δημιουργοί αυτών πάντες ποιηταί.

— Πολύ σωστά.

— Και όμως γνωρίζεις, εξηκολούθησεν εκείνη, ότι δεν καλούνται ποιηταί όλοι αυτοί, αλλ' άλλα έχουν ονόματα, από την όλην δε ποίησιν ένα μέρος αφορισθέν, το αφορών εις την μουσικήν και τα μέτρα, προσαγορεύεται με το όνομα του όλου. Διότι ποίησις αυτό μόνον καλείται, και ποιηταί οι κατέχοντες το μέρος αυτό της ποιήσεως.

— Αληθώς, έτσι είνε.

— Το αυτό συμβαίνει και με τον έρωτα, ο οποίος γενικώς μεν είνε πάσα η των αγαθών και του ευδαιμονείν επιθυμία, ο μέγιστος και δολερός και εις πάντας υπάρχων έρωσ· αλλ' οι μεν εις τα διάφορα άλλα είδη αυτού τρεπόμενοι, ή προς τον χρηματισμόν ή την γυμναστικήν ή την φιλοσοφίαν, ούτε ως ερώντες χαρακτηρίζονται ούτε ερασταί καλούνται, οι δε εις ένα ώρισμένον είδος επιδιδόμενοι και ασχολούμενοι επήραν το όνομα του όλου, δι' αυτούς μόνον χρησιμοποιουμένων των λέξεων έρωσ και εράν και ερασταί.

— Μου φαίνεται πώς έχεις δίκαιον, είπα εγώ.

— Και λέγεται μεν από μερικούς, εξηκολούθησεν, ότι ερώντες είνε οι ζητούντες το εαυτών ήμισυ, αλλ' εγώ λέγω ότι έρωσ δεν είνε η ζήτησις ούτε του ημίσεως ούτε του όλου, εάν τούτο δεν είνε αγαθόν, αφού οι άνθρωποι και πόδας και χείρας εαυτών παρέχουν θεληματικώς διά ν' αποκοπούν, όταν νομίζουν τα μέλη τους αυτά ως κακώς έχοντα. Πραγματικώς, νομίζω ότι οι άνθρωποι δεν αγαπούν απλώς εκείνο που είνε ιδικόν τους, εκτός εάν τις το μεν αγαθόν καλή οικείον και ιδικόν του, το δε κακόν ξένον· διότι οι άνθρωποι διά κανέν άλλο πράγμα δεν αισθάνονται έρωτα, παρά μόνον διά το αγαθόν· ή δεν φρονείς και συ το ίδιον;

— Μα τον Δία, κ' εγώ το ίδιον φρονώ.

— Άρα λοιπόν, επανέλαβεν εκείνη, νομίζεις ότι αρκεί να λέγωμεν απλώς, ότι οι άνθρωποι έχουν έρωτα προς το αγαθόν;

— Ναι, είπα.

— Αλλά πώς! δεν είνε ανάγκη να προστεθή ότι ο έρωσ αυτών αποβλέπει και εις το να γείνη ιδικόν τους το αγαθόν;

— Βέβαια πρέπει να προστεθή και αυτό.

— Αλλά τότε, είπε, δεν πρέπει να προσθέσωμεν ακόμη και ότι επιθυμούν όχι μόνον να γείνη ιδικόν τους το αγαθόν, αλλά και να είνε ιδικόν τους πάντοτε;

— Και αυτό πρέπει να προστεθή.

— Με ολίγας λοιπόν λέξεις, εξηκολούθησεν, έρωσ είνε η επιθυμία του κατέχειν πάντοτε το αγαθόν.

— Πολύ σωστά.

— Αφού λοιπόν τοιούτος είνε ο έρωσ, εξηκολούθησεν η Διοτίμα, κατά ποίον τρόπον πρέπει να καταβάλλεται και εις ποίαν πράξιν πρέπει ν' αποβλέπη η προσπάθεια και η επιμονή των διωκόντων το αγαθόν, διά να ημπορή να κληθή έρωσ; Εις τι συνίσταται το έργον τούτο; Ημπορείς να μου ειπής;

— Αλλ' αν τα ήξευρα αυτά, ω Διοτίμα, απεκρίθην εγώ, δεν θα εθαύμαζα διά την σοφίαν σου και δεν θα εσύχναζα εδώ διά να τα μάθω.

— Να σου το ειπώ λοιπόν εγώ. Συνίσταται τούτο εις το να γεννήση τις, είτε κατά το σώμα είτε κατά την ψυχήν, μέσα εις το ωραίον.

— Αλλ' αυτό που λέγεις, είπα, χρειάζεται μαντικήν δύναμιν διά να εξηγηθή, και δεν εννοώ τίποτε.

— Θα σου ομιλήσω σαφέστερα, είπεν εκείνη. Όλοι οι άνθρωποι, ω Σώκρατες, εγκυμονούν και κατά το σώμα και κατά την ψυχήν, και όταν φθάση ο κατάλληλος καιρός, η φύσις ημών επιθυμεί να γεννήση. Γέννησις όμως μέσα εις το άσχημον δεν είνε δυνατή, αλλά μόνον εις το ωραίον. Και η συνουσία ανδρός και γυναικός γέννησις είνε. Είνε δε τούτο θείον το πράγμα, και αυτό είνε που υπάρχει αθάνατον μέσα εις το θνητόν ζών, η κύησις και η γέννησις. Αλλ' αυτά είνε αδύνατον να γείνουν μέσα εις το ανάρμοστον. Ανάρμοστον δε είνε το άσχημον εις κάθε τι που είνε θείον, εις το οποίον μόνον το ωραίον αρμόζει. Μοίρα λοιπόν και Ειλείθια εις την γέννησιν είνε η καλλονή(21). Διά τούτο όταν μεν το κυοφορούν πλησιάζη το ωραίον, και ιλαρύνεται και ευφραινόμενον γίνεται διαχυτικόν και τίκτει και γεννά: όταν δε το άσχημον, και σκυθρωπόν γίνεται και λυπούμενον συμμαζεύεται και αποτροπιάζεται και σφίγγεται και δεν γεννά, αλλά συγκρατούν το κήμα υποφέρει. Εκ τούτου ο αγωνιώδης εκείνος πόθος εις το κυοφορούν και σπαργών ήδη προς το ωραίον, της απολύσεως γινομένης με πολύν πόνον. Δίotti ο Έρωσ, ω Σώκρατες, δεν είνε του ωραίου έρωσ, όπως νομίζεις συ.

— Αλλά τι λοιπόν;

— Της γεννήσεως και του τοκετού εν τω ωραίω.

— Ας το παραδεχθώ, είπα εγώ.

— Το πράγμα έχει ακριβώς όπως σου λέγω, είπεν εκείνη.

— Αλλά διατί λοιπόν της γεννήσεως;

— Διότι η γέννησις αποτελεί το αειγενές και αθάνατον εις την θνητήν αυτού φύσιν. Ο πόθος δε του αγαθού αναγκαίως συνυπάρχει μετά του πόθου της αθανασίας, όπως συνάγεται εξ όσων είπαμεν, αφού έρωσ είναι η επιθυμία του έχειν το αγαθόν διά παντός. Εκ τούτου έπεται κατ' ανάγκην ότι ο Έρωσ είναι και της αθανασίας έρωσ.

Εκτός όλων αυτών τα οποία μ' εμάνθανεν η Διοτίμα, όταν η συνομιλία εστρέφετο περί τα ερωτικά, κάποτε με ηρώτησε:

— Ποίον νομίζεις, ω Σώκρατες, ότι είναι το αίτιον του έρωτος τούτου και της επιθυμίας; Ή δεν έχεις παρατηρήσει πόσον αλλοκότως διατίθενται όλα τα ζώα, και τα χερσαία και τα πτηνά, όταν καταληφθούν υπό της επιθυμίας να γεννήσουν, νοσούντα πάντα και ερωτικώς διατιθέμενα, πρώτον μεν περί την προς άλληλα μίξιν, έπειτα δε περί την τροφήν του γεννηθέντος, και έτοιμα είναι υπέρ τούτων και να διαμάχωνται τα ασθενέστατα προς τα ισχυρότατα και ν' αποθνήσκουν υπερασπιζόμενα αυτά, και πείναν να υποφέρουν διά να τα θρέφουν, και κάθε άλλο να κάμουν. Και διά μεν τους ανθρώπους θα ήτο δυνατόν να υποτεθή ότι όλ' αυτά γίνονται εκ λογισμού. Αλλά τα ζώα ποία είναι η αιτία που τα παρορμά εις τοιαύτην ερωτικήν διάθεσιν; Ημπορείς να μου ειπής;

Της απήντησα και πάλιν ότι δεν εγνώριζα τον λόγον.

Και εκείνη:

— Φρονείς λοιπόν ότι είναι δυνατόν ποτε να γείνης δεινός περί τα ερωτικά, όταν αγνοής τοιαύτα πράγματα;

— Αλλ' ακριβώς διά να μάθω αυτά έρχομαι, Διοτίμα, όπως σου είπα και προτύτερα, γνωρίζων ότι έχω ανάγκην διδασκάλων. Λέγε μου λοιπόν και τούτων την αιτίαν και όλων των άλλων όσα έχουν σχέσιν με τα ερωτικά.

Λοιπόν, είπεν, εάν πιστεύης ότι ο έρωσ αποβλέπει εις εκείνο περί του οποίου πολλάκις εμείναμεν σύμφωνοι, δεν πρέπει ν' απορής. Διότι και εδώ ο αυτός με τον προηγούμεναν υπάρχει λόγος, ότι η θνητή φύσις ζητεί κατά το δυνατόν την διαίωσιν και την αθανασίαν. Τούτο δε μόνον διά της γεννήσεως είναι δυνατόν να το επιτύχη, καθόσον δι' αυτής καταλείπει άλλο νέον αντί του παλαιού, αφού άλλως και κάθε, ζών εφ' όσον ζη θεωρείται το αυτό, χωρίς να είναι, όπως λόγου χάριν ο εκ παιδαρίου γενόμενος πρεσβύτες λέγεται ότι είναι ο αυτός πάντοτε· ενώ ούτος, μολονότι λέγεται ότι είναι ο αυτός, εν τούτοις ποτέ δεν μένει τα αυτά έχων εν εαυτώ, αλλ' αποβάλλων αυτά γίνεται διαρκώς νέος άνθρωπος και κατά τας τρίχας και κατά την σάρκα και τα οστά και το αίμα και ολόκληρον εν γένει το σώμα. Και όχι μόνον κατά το σώμα γίνεται η αλλαγή αυτή, αλλά και κατά την ψυχήν ακόμη οι τρόποι, τα ήθη, ιδέαι, επιθυμιαί, ηδοναί, λύπαι, φόβοι, καθέν από αυτά δεν μένουν τα ίδια εις κάθε άτομον, αλλά διαρκώς αλλάσσουν, νέων μεν γεννωμένων, των δε παλαιών αποβαλλομένων. Το παραδοξότερον δε είναι ακόμη, ότι και αι γνώσεις ημών όχι μόνον αι μεν

γίνονται αι δε χάνονται και ποτέ δεν είμεθα οι ίδιοι ουδέ κατά τας γνώσεις, αλλά και καθεμία από τας γνώσεις πάσχει το αυτό. Διότι εκείνο που καλείται σκέψις, λόγον έχει το ότι η γνώσις θνήσκει· καθόσον η λήθη θάνατος είνε της γνώσεως, η δε σκέψις εξ άλλου, νέαν εμποιούσα αντί της απελθούσης μνήμην, σώζει την γνώσιν, εις τρόπον ώστε φαίνεται ότι είνε η ίδια. Κατά τον ίδιον τρόπον σώζεται παν το θνητόν, όχι δηλαδή διότι είνε πάντοτε το αυτό, όπως συμβαίνει εις το θείον, αλλά διότι το απερχόμενον και παλαιούμενον αφίνει εις την θέσιν του άλλο νέον όμοιόν του. Αυτό είνε το μέσον, ω Σώκρατες, διά του οποίου το θνητόν μετέχει της αθανασίας, και σώμα και όλα τάλλα· δι' άλλου τρόπου το πράγμα είνε αδύνατον. Μη απορίας λοιπόν διότι εκ φύσεως παν το θνητόν τόσην αποδίδει αξίαν εις το γέννημά του· διότι ακολουθία του προς την αθανασίαν πόθου είνε η σπουδή αυτή και ο έρως.

Και εγώ ακούσας αυτά εθαύμασα και είπα:

— Λαμπρά όλ' αυτά, ω σοφωτάτη Διοτίμα· αλλά να είνε αληθώς έτσι; ηρώτησα.

Και εκείνη, ως τέλειος σοφιστής:

— Να είσαι βέβαιος περί τούτου, ω Σώκρατες, είπεν αφού και εις την φιλοτιμίαν των ανθρώπων αν θελήσης ν' αποβλέψης, θα ευρεθής ίσως εις απορίαν διά το παράλογον του πράγματος, αν δεν έχης υπ' όψιν σου όσα είπα, αναλογιζόμενος πόσον υπερβολικός είνε εις όλους ο έρως του να γείνουν ονομαστοί και δόξαν θάνατον εις αιώνα τον άπαντα ν' αφήσουν, και υπέρ τούτου έτοιμοι είνε, περισσότερο ακόμη παρά υπέρ των τέκνων και κάθε κίνδυνον να κινδυνεύσουν και χρήματα να δαπανήσουν και κόπους να υποστούν και την ζωήν να θυσιάσουν. Ή, φαντάζεσαι συ, εξηκολούθησεν, ότι η Άλκηστις ήθελεν αποφασίσει ν' αποθάνη υπέρ του Αδμήτου, ή ο Αχιλλεύς διά να εκδικήση τον θάνατον του Πατρόκλου, ή ότι ο ιδικός σας ο Κόδρος ήθελε θυσιάσει την ζωήν του υπέρ της βασιλείας των τέκνων του, αν δεν ενόμιζαν ότι θα μείνη θάνατος η μνήμη της αρετής αυτών, όπως και έμεινεν εις ημάς σήμερα; Κάθε άλλο. Υπέρ αρετής όμως αθανάτου και τοιαύτης δόξης ευκλεούς πάντες το παν είνε ικανοί να πράξουν, και μάλιστα όσον καλύτεροι είνε, τόσον περισσότερο διότι έχουν τον έρωτα του αθανάτου. Οι μεν λοιπόν κατά τα σώματα εγκύμονες όντες, εξηκολούθησε, προς τας γυναίκας μάλλον τρέπονται και είνε ερωτικοί προς αυτάς, διά παιδογονίας αθανασίαν και μνήμην και ευδαιμονίαν, όπως νομίζουν, ποριζόμενοι διά τον έπειτα χρόνον πάντα· οι δε κατά την ψυχήν — διότι υπάρχουν οι κυοφορούντες κατά τας ψυχάς πολύ περισσότερο παρά κατά τα σώματα — προς όσα αρμόζουν εις της ψυχής τας συλλήψεις και τα γεννήματα· τι δε αρμόζει εις την ψυχήν; φρόνησις και πάσα άλλη αρετή· τούτων δε γεννήτορες είνε και οι ποιηταί πάντες και όσοι άλλοι χαρακτηρίζονται εκ των έργων των ως εφευρετικοί· ιδιαιτέρως δε μεγάλη και καλλίστη είνε η φρόνησις η στρεφομένη περί την διαρρύθμισιν των πραγμάτων της πολιτείας και της κοινωνίας, της οποίας το όνομα είνε σωφροσύνη και δικαιοσύνη· τούτων λοιπόν των αρετών όταν είνε τις εγκύμων εκ νεότητος, και της καταλλήλου ηλικίας ερχομένης επιθυμή ήδη να γεννήση, ζητεί βέβαια τριγύρω του και ο τοιούτος θείος αληθώς ανήρ το ωραίον μέσα εις το οποίον είνε δυνατόν να γεννήση· διότι εις το άσχημον αδύνατον να γεννήση. Και ως προς τα σώματα λοιπόν προτιμά, ως κυοφορών, τα ωραία από τα άσχημα, εάν δε τύχη να εύρη και την ψυχήν ωραίαν, γενναίαν και επιτηδείαν εκ φύσεως, αρέσκεται υπερβολικά εις τον συνδυασμόν αυτών αμφοτέρων, και προς τον άνθρωπον τούτον καθίσταται ευθύς εύγλωττος εις λόγους περί αρετής και περί του οποίου πρέπει να είνε ο ανήρ ο αγαθός και ποία τα καθήκοντά του, και εν γένει επιχειρεί να τον διδάξη. Και τούτο, μου φαίνεται, διότι ερχόμενος εις συνάφειαν με το ωραίον και αναστρεφόμενος με αυτό, όσα προ πολλού εγκυμονούσε τίκτει και γεννά· είτε παρών δε είτε απών, τον νουν του έχει πάντοτε προς τον αγαπώμενον και το γεννηθέν συνεκτρέφει κοινώς μετ' εκείνου, εις τρόπον ώστε και ο μεταξύ αυτών δεσμός πολύ στενώτερος του εκ των παιδών κρατείται και η φιλία ασφαλεστέρα, καθόσον μετέχουν τέκνων ωραιότερων και αθανατωτέρων. Και καθέννας θα εδέχετο πολύ προθυμότερα να του γεννηθούν τοιαύτα τέκνα παρά τα ανθρώπινα, αποβλέπων εις

τον Όμηρον και τον Ησίοδον και τους άλλους μεγάλους ποιητάς και θαυμάζων οποία γεννήματα εαυτών αφήκαν, γεννήματα τα οποία προσπορίζουν εις αυτούς αθάνατον κλέος και μνήμην τοιαύτα όντα· ή θαυμάζων, αν θέλης άλλως, εξηκολούθησεν, όποια τέκνα αφήκεν εις την Λακεδαίμονα ο Λυκούργος, σωτήρας της Λακεδαίμονος, και της Ελλάδος επάνω κάτω. Άξιος δε πάσης τιμής και εις σας ο Σόλων διά την γέννησιν των νόμων, και άλλοι εις πολλές άλλας χώρας άνδρες, και μεταξύ των Ελλήνων και μεταξύ των βαρβάρων, πολλά και μεγάλα έργα κατορθώσαντες και παντός είδους αρετήν γεννήσαντες· εις τους τοιούτους δε γεννήτορας και ιερά πολλά έχουν ανεγερθή διά τους τοιούτους αυτών παίδας, ενώ διά τους ανθρωπίους εις κανένα ποτέ.

Και εις αυτά μεν τας ερωτικά, ω Σώκρατες, εξηκολούθησεν η Διοτίμα, είνε ίσως δυνατόν να μνηθής και συ· όσον αφορά όμως εις τα τέλεια και τον τελευταίον βαθμόν της μνήσεως αποτελούντα, εις τα οποία άλλως ως προπαρασκευή χρησιμεύουν· τα πρώτα, εάν τις θέλη ν' ακολουθήση τον ορθόν τρόπον μνήσεως, δεν ηξεύρω εάν θα είσαι ικανός. Εν τούτοις εγώ θα σου εκθέσω και αυτά χωρίς να υστερήσω εις προθυμίαν. Προσπάθησε λοιπόν να μ' ακολουθήσης, όπως ημπορείς καλύτερα. Πρέπει λοιπόν ο θέλων να προβή ορθώς επί του αντικειμένου τούτου ν' αρχίση από νέος να επιδιώκη τα ωραία σώματα, και πρώτον μεν, εάν οδηγήται από κρίσιν ορθήν, ν' αγαπά ένα σώμα και ενταύθα να γεννά λόγους ωραίους, έπειτα δε να εννοήση ότι το κάλλος το υπάρχον εις ένα οιονδήποτε σώμα είνε αδελφόν του εις άλλο σώμα υπάρχοντος, και ότι επομένως, αφού πρέπει να επιδιώκη το σωματικόν κάλλος, είνε πολύ παράλογον να μη θεωρή ως ένα και το αυτό το εις όλα τα σώματα κάλλος· αφού δ' εννοήση τούτο, πρέπει να γείνη εραστής όλων των καλών σωμάτων και να χαλαρώση κάθε προσήλωσιν αποκλειστικήν προς ένα μόνον σώμα, θεωρών το τοιούτον αίσθημα ως μικροπρεπές και καταφρονητέον· μετά δε ταύτα, να θεωρήση το ψυχικόν κάλλος ως τιμιώτερον του σωματικού, εις τρόπον ώστε εάν εύρη εις τινα ωραίαν, την ψυχήν, έστω και αν το σώμα πολύ ολίγην παρουσιάξη ανθηρότητα, ν' αρκήται εις αυτό και ν' αγαπά και φροντίζη και γεννά λόγους συντείνοντας εις το να καταστήσουν τους νέους καλύτερους, έως ότου αναγκαίως φθάση εις το σημείον ν' αντιληφθή το ωραίον εις τα έργα και εις τους νόμους και ιδή ότι παντού το ωραίον είνε το αυτό, και επομένως θεωρήση το σωματικόν κάλλος ως πράγμα ευτελές, μετά δε τα έργα φθάση εις τας επιστήμας διά να ιδή πάλιν εκεί το κάλλος των επιστημών, και βλέπων τότε εμπρός του ευρείαν την άποψιν του ωραίου, παύση πλέον να είνε ευτελής και μικρολόγος δουλεύων ωσαν δούλος εις το κάλλος ενός μόνου, είτε παιδαρίου είτε ανθρώπου είτε έργου, αλλά εστραμμένος και θεωρών το ευρύ πέλαγος του ωραίου πολλούς και ωραίους λόγους και μεγαλοπρεπείς γεννά και διανοήματα φιλοσοφικά εν αφθονία, έως ότου ισχυροποιηθείς και αυξηθείς ενταύθα κατίδη· μίαν τινά επιστήμην, η οποία είνε η επιστήμη του καλού ως εξής. Προσπάθησε δε τώρα να εντείνης την προσοχήν σου όσον ημπορείς περισσότερον.

Εκείνος δηλαδή όστις ήθελε παιδαγωγηθή έως εδώ εις τα ερωτικά, αφού διήλθε θεώμενος κατά σειράν και ορθώς όλους τους βαθμούς του ωραίου, φθάσας ήδη εις το τέλος, θα ιδή έξαφνα κάποιον θαυμάσιον την φύσιν κάλλος, ακριβώς εκείνο, ω Σώκρατες, διά το οποίον κατεβλήθησαν όλοι οι προηγούμενοι κόποι, πρώτον μεν αιώνιον ον και ούτε γεννώμενον ούτε εξαφανιζόμενον, ούτε αυξανόμενον ούτε φθίνον, έπειτα δε όχι ωραίον μεν κατά τούτο, άσχημον δε κατ' εκείνο, ουδέ άλλοτε μεν ωραίον, άλλοτε δε όχι, ουδέ ωραίον μεν σχετικώς με αυτό, άσχημον δε σχετικώς μ' εκείνο, ουδέ ωραίον μεν εδώ, άσχημον δε εκεί ή ωραίον μεν δι' αυτούς, άσχημον δε δι' εκείνους· εξ άλλου δε το κάλλος τούτο δεν θα παρουσιασθή εις αυτόν ωσαν κάποιον πρόσωπον ωραίον ή χείρες ή άλλο τι σωματικόν, ούτε ως λόγος ούτε ως επιστήμη, ούτε ως ευρισκόμενον εις άλλο τι, λόγου χάριν εις ζών τι ή εις την γην ή εις τον ουρανόν ή οπουδήποτε αλλού, αλλ' ως αυτό καθ' εαυτό υπάρχον απολύτως και αιωνίως χωρίς να έχη το όμοίόν του, παντός άλλου ωραίου πράγματος μετέχοντος τρόπον τινά εκείνου, και τοιούτον ώστε, ενώ όλα τα άλλα γεννώνται και αφανίζονται, εκείνο ούτε αύξησιν ούτε ελάττωσιν να υφίσταται ούτε άλλο τι να πάσχη. Όταν τις λοιπόν ορμώμενος από των κατωτέρων βαθμίδων διά της ορθής παιδεραστίας ανέλθη μέχρι του σημείου ώστε ν' αρχίση να βλέπη το κάλλος εκείνο, εγγίζει σχεδόν εις το τέρμα. Διότι αυτή ακριβώς είνε η

ορθή οδός προς τα ερωτικά, είτε μόνος του βαίνει τις είτε οδηγούμενος υπό άλλου, το ν' αρχίση δηλαδή εκ των κάτω, έχων υπ' όψιν του ν' αναβή, προς το κάλλος εκείνο μεταχειριζόμενος τρόπον τινά βαθμίδας, ήτοι από ενός σώματος αναβαίνων εις τα δύο και από των δύο εις όλα τα ωραία σώματα, και από των ωραίων σωμάτων εις τα ωραία έργα, και από των ωραίων έργων εις την ωραιότητα της μαθήσεως, έως ότου από μαθήσεως εις μάθησιν καταλήξη εις την μάθησιν εκείνην η οποία δεν είνε τίποτε άλλο ειμή αυτού του καλού η μάθησις και η γνώσις τέλος αυτού τούτου του απολύτου καλού. Εάν, ω φίλε Σώκρατες, εξηκολούθησεν, υπάρχη τι διά το οποίον αξίζει να ζήση ο άνθρωπος, τούτο είνε, περισσότερο από κάθε άλλο, το να φθάση μέχρι της θέας ταύτης αυτού του καλού. Το οποίον εάν ποτε ιδής, δεν θα σου φανή πώς έχει καμμίαν σχέσιν με τον χρυσόν και τα φορέματα και τους ωραίους παίδας ή νέους, τους οποίους βλέπων τώρα μένεις με ανοικτόν το στόμα και έτοιμος είσαι, και συ και άλλοι πολλοί, να στερηθήτε και φαγητού και πότου, αρκεί μόνον να βλέπετε και συναναστρέφεσθε τους αγαπωμένους παντοτεινά, αν υπήρχε τρόπος να ήτο τούτο δυνατόν. Αλλ' εάν σεις κάνετε έτσι διά τους ωραίους νέους, τι πρέπει τότε να υποθέσωμεν ότι συμβαίνει εις εκείνον ο οποίος ήθελε δυνηθή να ιδή αυτό το καλόν, άδολον, καθαρόν, αμιγές, και όχι γεμάτον από ανθρωπίνας σάρκας και χρώματα και την άλλην περισσήν ματαιότητα της θνητής φύσεως, αυτό δηλαδή το θείον κάλλος το μοναδικόν εις το είδος του; Νομίζεις τάχα ότι θα είνε ελεεινή η ζωή ενός τοιούτου ανθρώπου έχοντος το βλέμμα προσηλωμένον προς τα εκεί και θεωμένου και εις σχέσεις ευρισκομένου προς τοιούτον κάλλος; Δεν εννοείς τάχα, εξηκολούθησεν, ότι μόνον εδώ ο διά μέσου εκείνου εις το οποίον είνε ορατόν το καλόν βλέπων αυτό θα ημπορέση να γεννήση όχι είδωλα αρετής, ως ερχόμενος εις συνάφειαν όχι με είδωλον, αλλ' αληθινήν αρετήν, ως ερχόμενος εις συνάφειαν με το αληθές; και ότι μόνον ο γεννήσας και εκθρέψας αληθή αρετήν ημπορεί να είνε θεοφιλής; και ότι υπέρ πάντα άλλον άνθρωπον δυνάμενον να είνε αθάνατος εις αυτόν προ παντός επιφυλάσσεται η αθανασία;

Αυτά, ω Φαίδρε και σεις οι άλλοι, είπε μεν η Διοτίμα, πείθομαι δε κ' εγώ ότι είνε σωστά. Έχων δε τοιαύτην πεποίθησιν, προσπαθώ να πείσω και τους άλλους ότι προς επιτυχίαν ενός τόσο μεγάλου καλού διά την ανθρωπίνην φύσιν συνεργόν καλύτερον από τον Έρωτα δεν θα ημπορούσε κανείς εύκολα να εύρη. Διά τούτο εγώ τουλάχιστον λέγω ότι πας τις έχει χρέος να τιμά τον Έρωτα, όχι μόνον δε ο ίδιος τιμώ τα ερωτικά και εξαιρετικήν επιμέλειαν καταβάλλω δι' αυτά, αλλά και τους άλλους συμβουλεύω, και τώρα δε και πάντοτε εγκωμιάζω την δύναμιν και την ανδρείαν του Έρωτος, όσον ημωρώ καλύτερα.

Αυτά, ω Φαίδρε, είχα να ειπώ εγώ διά τον Έρωτα, συ δε, αν μεν θέλεις, πάρε τα ότι ελέχθησαν ως εγκώμιον εις τον Έρωτα, ειδημή ονόμασέ τα όπως άλλως σου αρέσει να τα ονομάσης.

Ταύτα ειπόντος του Σωκράτους, κατά την αφήγησιν του Αριστοδήμου, οι μεν άλλοι επεδοκίμαζον επαινούντες, ο δε Αριστοφάνης ετοιμάζετο κάτι να ειπή, διότι ο Σωκράτης εις τον λόγον του είχε κάμει κάποιον υπαιτιγμόν περί των υπ' αυτού λεχθέντων αλλ' έξαφνα ηκούσθη κρουομένη η αύλειος θύρα κατά τρόπον όλως διόλου απρεπή και συγχρόνως φωναί ωσάν ανθρώπων εις ευθυμίαν διατελούντων, εις τας οποίας διεκρίνετο και φωνή αυλητρίδος.

— Παιδιά, είπε τότε ο Αγάθων αποτεινόμενος προς τους δούλους, δεν πηγαίνετε να ιδήτε τι τρέχει; Και αν μεν είνε κανείς από τους ιδικούς μας, τον προσκαλείτε μέσα· ειδημή, ειπέτε ότι δεν πίνομεν πλέον τώρα, αλλ' αναπαυόμεθα.

Μετ' ολίγον ηκούσθη εις την αυλήν η φωνή του Αλκιβιάδου φοβερά μεθυσμένου και φωνασκούντος, ερωτώντος δε πού είνε ο Αγάθων και διατάσσοντος να τον οδηγήσουν παρ' αυτό. Έπειτα δε, οδηγούμενος και υποβασταζόμενος από την αυλητρίδα και μερικούς άλλους από τους συντρόφους του, εφάνη και ο ίδιος εις την ολάνοικτον θύραν, όπου και εστάθη στεφανωμένος με παχύφυλλον στέφανον από κισσόν και ία και έχων εις την κεφαλήν πάρα πολλές ταινίας, και είπεν:

— Άνδρες, χαίρετε! θα δεχθήτε ως συμπότην σας και ένα άνθρωπον φοβερὰ μεθυσμένον, ἢ να φύγωμεν αφού στεφανώσωμεν μόνον τον Αγάθωνα; διότι δι' αυτό ἤλθομεν. Χθες ἐγὼ δεν κατώρθωσα να ἔλθω· ἔρχομαι λοιπόν τώρα φέρων εἰς την κεφαλὴν τας ταινίας, διὰ να τας πάρω ἀπὸ την ιδικὴν μου κεφαλὴν και να περιβάλω δι' αὐτῶν την κεφαλὴν του σοφωτάτου και ωραιωτάτου των ἀνδρῶν, διότι ἔτσι εστοχάσθηκα ὅτι εἶνε πρέπον, θα γελάσετε ἴσως μαζί μου, ἐπειδὴ εἶμαι μεθυσμένος; Μου εἶνε ἀδιάφορον διότι, και αν σεις γελάτε, ἐγὼ ὁμως ἠξεύρω καλά ὅτι λέγω ἀληθῆ. Και τώρα σεις ἀπ' ἐκεῖ λέγετε μου ὠρισμένως, να ἔμβω ἢ ὄχι; θα συμπίετε μαζί μου ἢ ὄχι;

Ὅλοι τότε ἐφώναζαν και του ἔλεγαν να ἐμβῆ μέσα και να κατακλιθῆ, ἐπίσης δε τον ἐκάλει και ο Αγάθων. Ο Αλκιβιάδης ἐπροχώρησε τότε ὀδηγούμενος ὑπὸ των συντρόφων του, καταγινόμενος δε συγχρόνως ν' ἀφαιρέσῃ τας ταινίας διὰ να περιβάλῃ με αὐτάς την κεφαλὴν του Αγάθωνος, δεν παρετήρησε τον Σωκράτη, καίτοι ἀκριβῶς ἐμπρὸς του εὐρισκόμενον, ἀλλ' ἐτοποθετήθη πλησίον του Αγάθωνος, μεταξύ ἀκριβῶς τούτου και του Σωκράτους, ὅστις εἶχε παραμερίσει διὰ να του κάμη θέσιν. Ἀμα ο Αλκιβιάδης ἐκάθησε, ἠσπάσθη τον Αγάθωνα και περιέβαλε την κεφαλὴν αὐτοῦ με τας ταινίας.

Τούτων γενομένων,

— Παιδιά, εἶπεν ο Αγάθων πρὸς τους δούλους, λύσατε τα ὑποδήματα του Αλκιβιάδου διὰ να κατακλιθῆ ἐδῶ μεταξύ των δύο.

— Ευχαρίστως, εἶπεν ο Αλκιβιάδης· ἀλλὰ ποῖος εἶνε ο τρίτος συμπότης μας;

Συγχρόνως δε ἐστράφη και εἶδε τον Σωκράτη, ἀλλὰ μόλις τον εἶδε ἀνεπήδησε και εἶπε:

— Ω Ηράκλεις! τι εἶνε τούτο; Ο Σωκράτης εἶνε αὐτός; Ἐνεδρεύων με λοιπόν και πάλιν εἶχες κατακλιθῆ ἐδῶ, διὰ να παρουσιασθῆς ἔξαφνα, κατὰ την συνήθειάν σου, ἐκεῖ ὅπου ἐγὼ κάθε ἄλλο παρά ὅτι θα εἶσαι και συ ἐφαναζόμενη; Και τώρα τι ἤλθες να κάμῃς ἐδῶ; Και διατί ἀκόμη κατεκλίθῃς ἐδῶ και ὄχι κοντὰ εἰς τον Ἀριστοφάνη ἢ κανένα ἄλλον, αν ὑπάρχη, εὐθυμολόγον ἢ ἀρεσκόμενον εἰς τα ἀστεία, ἀλλὰ τα κατάφερες να εὐρίσκεσαι κοντὰ εἰς τον ωραιότερον ἀπὸ τους ἐδῶ μέσα;

Και ο Σωκράτης:

— Αγάθων, εἶπε, κύτταξε να με προστατεύσης· διότι ο ἔρως του ἀνθρώπου αὐτοῦ δεν εἶνε μικρὸν κακὸν δι' ἐμέ. Ἀπὸ τον καιρὸν που τον ἐρωτεύθηκα δεν μου ἐπιτρέπεται πλέον οὔτε να κυττάξω οὔτε να συνομιλήσω με ωραῖον κανένα, διότι ἄλλως ζηλοτυπῶν και παραφερόμενος προβαίνει εἰς πράγματα ἀπίστευτα, υβρίζων και μόλις συγκρατούμενος ἀπὸ του να σηκώσῃ και χεῖρα ἐναντίον μου. Κύτταξε λοιπόν μην κάμῃ τα ἴδια και τώρα, ἀλλὰ προσπάθησε να μας συνδιαλλάξῃς, ἢ αν ἀρχίσῃ τας παραφοράς του, προστάτευσέ με, διότι ἐγὼ φοβούμαι φοβερὰ την μανίαν αὐτοῦ και την φιλεραστίαν.

— Συνδιαλλαγή μεταξύ ἐμοῦ και σου εἶνε ἀδύνατος, εἶπεν ο Αλκιβιάδης. Ἀλλὰ θα σ' ἐκδικηθῶ δι' αὐτά ἀργότερα. Τώρα δε, Αγάθων, ἐπρόσθεσε, δος μου ἀπὸ τας ταινίας σου να περιβάλω και τούτου την θαυμαστήν αὐτὴν ἐδῶ κεφαλὴν, διὰ να μη ἔχῃ ἐναντίον μου το παράπονον ὅτι σε μεν ἀνέδεσα, αὐτὸν δε νικῶντα ἐν λόγοις πάντας τους ἀνθρώπους, ὄχι εἰς μίαν μόνον περίστασιν ὅπως συ, ἀλλὰ πάντοτε, δεν ἀνέδεσα.

Συγχρόνως λαβών από τας ταινίας του Αγάθωνος ανέδρασε την κεφαλήν του Σωκράτους και έπειτα εξαπλώθη.

Αφού δε κατεκλίθη:

— Καλά όλ' αυτά, είπεν, αλλά μου φαίνεσθε νήφοντες, ω άνδρες· αυτό δε δεν είνε πράγμα που ημπορεί να επιτραπή, και επομένως πρέπει να πίνωμεν διότι με αυτήν την συμφωνίαν εμβήκα. Εκλέγω λοιπόν εμαυτόν άρχοντα της πόσεως, έως ότου να πίετε και σεις αρκετά. Ας φέρουν λοιπόν, Αγάθων, αν υπάρχει, κανένα μέγα κύπελλον. Ή μάλλον δεν χρειάζεται τίποτε, παρά συ, παιδί, επρόσθεσεν ιδών ένα ψυκτήρα χωρούντα περισσότερο από οκτώ κοτύλας (22), φέρ' εδώ εκείνον εκεί τον ψυκτήρα.

Του ψυκτήρος αυτού γεμισθέντος έως επάνω, εκένωσε πρώτος αυτός όλον το περιεχόμενον, έπειτα δε παρήγγειλε να τον γεμίσουν διά τον Σωκράτη, λέγων συγχρόνως:

— Ως προς τον Σωκράτη, ω άνδρες, ηξεύρω ότι το σόφισμά μου αυτό δεν με ωφελεί εις τίποτε· διότι αυτός ημπορεί να πih όσον θέλει κανείς, χωρίς να υπάρχει μεγαλύτερα ελπίς μήπως ποτέ μεθυσθή.

Και ο μεν Σωκράτης, όταν ο δούλος εγέμισε τον ψυκτήρα, έπινε· ο δε Ερυξίμαχος:

— Πώς εννοείς λοιπόν, είπε, να κάμωμεν, Αλκιβιάδη; έτσι θα πίνωμεν χωρίς ούτε ομιλίαν ούτε άσματα, απαράλλακτα όπως οι διψώντες;

Και ο Αλκιβιάδης:

— Ερυξίμαχε, είπε, λαμπρότατε γόνε λαμπροτάτου πατρός και σωφρονεστάτου, χαίρε.

— Χαίρε και συ, είπεν ο Ερυξίμαχος· αλλά λέγε τι πρέπει να κάμωμεν;

— Ό,τι ορίσης συ· διότι οφείλομεν να σε υπακούωμεν·

ιατρός γαρ ανήρ πολλών αντάξιος άλλων (23)·

διάταξε λοιπόν ό,τι θέλεις.

— Άκουσε τότε, είπεν ο Ερυξίμαχος. Ημείς, πριν να έλθης συ, είχαμεν εύρει πρόπον να ομιλήση καθένας με την σειράν του, όπως θα ημπορούσε καλύτερα, περί Έρωτος, εγκωμιάζων αυτόν, αρχής γινομένης εκ δεξιών. Και ημείς μεν οι άλλοι όλοι ωμιλήσαμεν. Οφείλεις λοιπόν και συ, αφού έπιες χωρίς να ειπής τίποτε, να ομιλήσης, αφού δε τελειώσης, θα ορίσης εις τον Σωκράτη ό,τι θέμα θέλεις, και αυτός πάλιν εις τον προς τα δεξιά του και ούτω καθεξής διά τους άλλους.

— Αλλά, Ερυξίμαχε, είπεν ο Αλκιβιάδης, καλόν μεν είνε αυτό που λέγεις, δεν υπάρχει όμως διόλου ισότης, προκειμένου μεθυσμένος άνθρωπος να εκτεθή εις σύγκρισιν προς τους λόγους νηφόντων. Έπειτα, ω μακάριε άνθρωπε, μήπως επείσθης από εκείνα που είπε προ ολίγου ο Σωκράτης; και δεν ηξεύρεις ότι συμβαίνει όλως διόλου το εναντίον από ό,τι έλεγε; Διότι αυτός, εάν εγώ επαινέσω εμπρός του κανένα άλλον ή θεόν ή άνθρωπον και όχι αυτόν, δεν θα κρατηθή να με καταχειρίση.

— Τι είν' αυτά πάλιν; είπεν ο Σωκράτης.

— Μα τον Ποσειδώνα, είπεν ο Αλκιβιάδης, μη θέλῃς να διαμαρτυρηθῆς, διότι εγώ δεν είνε δυνατόν να επαινέσω κανένα άλλον σου παρόντος.

— Κάμε έτσι λοιπόν, αν θέλῃς, είπεν ο Ερυξίμαχος· επαίνεσε τον Σωκράτη.

— Το νομίζεις σωστόν, ω Ερυξίμαχε; να επιτεθώ λοιπόν κατά του ανδρός και να τον εκδικηθώ εμπρός σας;

— Αι! φίλτατε, είπεν ο Σωκράτης, τι έχεις εις τον νουν σου; θα μ' επαινέσης επί το ειρωνικότερον, ή τι σκοπεύεις να κάμῃς;

— Θα ειπώ την αλήθειαν. Κύτταξε μόνον αν συναινής.

— Αλλά διά την αλήθειαν όχι μόνον δεν έχω αντίρρησιν, αλλά και θέλω.

— Αρχίζω αμέσως λοιπόν, είπεν ο Αλκιβιάδης. Συ δε κάμε όπως θα σου ειπώ. Εάν λέγω τι μη αληθές, να με διακόψῃς, αν θέλῃς, και να μου ειπῆς ότι ως προς αυτό ψεύδομαι· διότι εν γνώσει δεν θα ειπώ κανέν ψεύδος. Εάν δε εκθέτω τα πράγματα ατάκτως, όπως μου έρχονται εις την μνήμην, μη απορήσης· διότι δεν μου είνε εύκολον, όπως είμαι τώρα, να καταριθμήσω εν συνεχεία όλα τα παράξενά σου.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ

Διά να επαινέσω τον Σωκράτη, ω άνδρες, θα μεταχειρισθώ εικονικάς παρομοιώσεις. Και αυτός μεν ίσως θα νομίση τούτο ως γινόμενον χάριν αστειότητος, ενώ η εικών λόγον θα έχῃ την αλήθειαν και όχι τον γέλωτα. Λέγω λοιπόν ότι ο Σωκράτης είνε εντελώς όμοιος προς τους Σειληνούς εκείνους τους εκτεθειμένους εις τα μαρμαρογλυφεία, τους οποίους οι τεχνίται παριστάνουν κρατούντας σύριγγας ή αυλούς και οι οποίοι διανοιγόμενοι εις δύο παρουσιάζονται από μέσα έχοντες αγάλματα θεών. Και λέγω ακόμη ότι ο Σωκράτης ομοιάζει ιδιαιτέρως με τον σάτυρον Μαρσύαν(24). Και ότι μεν ως προς την μορφήν είσαι όμοιος με αυτούς, ω Σώκρατες, αυτό βέβαια ούτε συ ο ίδιος ήθελες αμφισβητήσει ότι δε και κατά τα άλλα ομοιάζεις, άκουε τα παρακάτω.

Χλευαστής είσαι· ή θα ειπῆς όχι; διότι αν δεν συμφωνῆς, θα φέρω μάρτυρας. Αλλά και αυλητής μήπως δεν είσαι; και μάλιστα πολύ θαυμασιώτερος εκείνου· διότι αυτός μεν δι' οργάνων εκήλει τους ανθρώπους με την δύναμιν που είχεν εις το στόμα, όπως και τώρα, ακόμη το ίδιον κάνει ο δυνάμενος ν' αυλή τα μέλη εκείνου καθόσον εκείνα που ο Όλυμπος (25) ηύλει, τα θεωρώ ότι ήσαν του Μαρσύου, τούτου διδάξαντος· και μόνα αυτά, είτε επιτήδειος αυλητής είνε ο αυλών είτε πρόστυχος αυλητρίς, διαθέτουν εις έξαρσιν και δεικνύουν τους έχοντας ανάγκην των θεών και των μυσταγωγικών τελετών, διά τον λόγον ότι είνε θεία. Συ δε κατά τούτο διαφέρεις εκείνου, ότι χωρίς όργανα και διά μόνων των λόγων επιτυγχάνεις το ίδιον αποτέλεσμα. Ημείς δηλαδή, όταν μεν ακούωμεν άλλον τινα ομιλούντα επί οιουδήποτε θέματος, έστω και αν πρόκειται περί πολύ δυνατού ρήτορος, κανείς μας δεν πολυσκοτίζεται διά τίποτε· αλλ' όταν ακούῃ τις σε να ομιλῆς ή και άλλον αφηγούμενον τους λόγους σου, έστω και αν ούτος είνε εντελώς ανεπιτήδειος, είτε ανήρ είνε ο ακούων είτε γυνή είτε νεανίσκος, όλοι μένομεν κατάπληκτοι και κρεμασμένοι από τους λόγους σου. Εγώ τουλάχιστον, ω άνδρες, εάν δεν εφοβούμην ότι θα με πάρετε ως εντελώς μεθυσμένον, θα σας έλεγα ορκιζόμενος τι εγώ ο ίδιος έχω αισθανθή από τους λόγους αυτού και τι αισθάνομαι ακόμη και τώρα. Όταν δηλαδή τον ακούω, πολύ περισσότερο από τους κορυβαντιώντας και η

καρδία μου πηδά και δάκρυα χύνω από τους λόγους αυτού. Βλέπω δε και άλλους πάρα πολλούς να παθαίνουν τα ίδια. Ενώ ακούω τον Περικλή και άλλους δεινούς ρήτορας, εύρισκα μεν αυτούς ευγλώττους, αλλά τίποτε τοιούτον δεν επάθαινα, ουδέ εταράσσετο η ψυχή μου ουδέ ηγανάκτει ως διατελούντος εις κατάστασιν ανδραπόδου· από τους λόγους όμως τούτου εδώ του Μαρσίου πολλάκις ευρέθην εις τοιαύτην ψυχικήν διάθεσιν, ώστε η ζωή να μου φανή αφόρητος εφ' όσον είμαι όποιος είμαι.

Και δι' αυτά επίσης, Σωκράτη, δεν θα ειπής ότι δεν είνε αληθή. Και την στιγμήν αυτήν δε ακόμη αισθάνομαι, ότι αν απεφάσιζα να δώσω ακρόασιν εις τους λόγους σου, δεν θα ημπορούσα να ανθέξω, αλλά θα επάθαινα τα ίδια. Διότι με αναγκάζει να συμφωνήσω μαζί του, ότι ενώ πολλά πράγματα μου λείπουν ακόμη, παραμελώ μεν τον εαυτόν μου, αναμιγνύομαι δε εις τα των Αθηναίων. Ευρίσκομαι λοιπόν εις την ανάγκην να φεύγω όπως θα έφευγα από τας Σειρήνας, κρατών κλεισμένα τ' αυτιά μου, διά να μη μείνω εκεί καθισμένος πλησίον του μέχρις εσχάτου γήρατος.

Αυτός δε είνε και ο μόνος άνθρωπος ενώπιον του οποίου παθαίνω εκείνο που δεν θα είστανε κανείς ότι υπάρχει μέσα μου, το να εντραπάω οποιονδήποτε· και όμως αυτόν εγώ τον εντρέπομαι, και μόνον αυτόν. Διότι ηξεύρω καλά ότι, ενώ δεν θα ημπορέσω να του αντιτάξω καμμίαν αντίρρησιν ότι δεν πρέπει να κάμω όσα αυτός με συμβουλεύει, εν τούτοις, όταν τον αφήσω, θα υποχωρήσω χάριν της εκ μέρους των πολλών τιμής και υπολήψεως. Δραπετεύω λοιπόν από πλησίον του και τον αποφεύγω, όταν δε τον επανίδω, εντρέπομαι δι' όσα εμείναμεν σύμφωνοι. Και πολλάκις με νομίζω ότι με πολλήν ευχαρίστησιν θα τον έβλεπα να μην υπάρχει μεταξύ των ανθρώπων αλλ' αν πάλιν εγένετο τούτο, είμαι βέβαιος ότι πολύ μεγαλύτερα θα ήτον η στενοχωρία μου, εις τρόπον ώστε δεν ηξεύρω, πώς να κάμω με τον άνθρωπον αυτόν.

Και αυτά μεν έπαθα και εγώ και άλλοι πολλοί εκ των αυλημάτων του σατύρου τούτου· ακούσατε δε τώρα και άλλα, διά να ιδήτε ότι και όμοιος είνε προς ό,τι εγώ τον παρωμοίασα και την δύναμιν πόσον θαυμασίαν έχει. Διότι πρέπει να μάθετε ότι κανείς από σας δεν τον γνωρίζει καλά· εγώ όμως, αφού ήρχισα, θα τον φανερώσω οποίος είνε. Λοιπόν ο Σωκράτης, τον βλέπετε ότι διάκειται ερωτικώς προς τους ωραίους και περί αυτούς τριγυρίζει διαρκώς και μένει εκστατικός από θαυμασμόν, και εκεί πάλιν τον βλέπετε αγνοούντα τα πάντα και μη γνωρίζοντα τίποτε, όπως φαίνεται από το ύφος του. Αι! αυτό δεν είνε ίδιον σειληνού; Είνε βέβαια και πάρα πολύ μάλιστα. Διότι το ύφος τούτο περιβάλλεται εξωτερικώς, απαράλλακτα όπως ο γεγλυμένος σειληνός· από μέσα δε, όταν ανοιχθή, πόσην, ω άνδρες συμπόται, νομίζετε ότι περικλείει σοφίαν; Μάθετε λοιπόν ότι ούτε εάν τις είνε ωραίος ενδιαφέρεται διόλου, αλλά καταφρονεί τόσον όσον δεν θα ημπορούσε κανείς να υποθέση, ούτε εάν είνε πλούσιος, ούτε εάν έχη άλλην τινα υπεροχήν εκ των υπό του πλήθους μακαριζομένων νομίζει δε ότι όλ' αυτά τα πλεονεκτήματα δεν αξίζουν τίποτε και ότι όλοι ημείς είμεθα μηδενικά, μη εκφράζων μεν διά του λόγου την ιδέαν του αυτήν, αλλ' εξακολουθών καθ' όλην του την ζωήν να ειρωνεύεται και να περιπαίζη όλον τον κόσμον. Όταν όμως ομιλή σπουδαίως και ανοιχθή, δεν ηξεύρω αν και άλλος τις είδε τα εντός αυτού αγάλματα· εγώ όμως έτυχε να τα ιδώ, και μου εφάνησαν ότι είνε τόσον θεία και πολύτιμα και πάγκαλα και θαυμαστά, ώστε έκρινα ότι έπρεπε να κάμω ταχέως ό,τι θέλει ο Σωκράτης. Επειδή δ' ενόμισα ότι έδιδε πολλήν σημασίαν εις την ωραιότητά μου, εθεώρησα ως ανέλπιστον ευκαιρίαν και ευτύχημα σπάνιον δι' εμέ αποτελούν το να χαρισθώ εις τον Σωκράτη και να μάθω από το στόμα του όλα όσα ούτος εγνώριζε· διότι είχα δα πολύ μεγάλην ιδέαν διά την καλλονήν μου.

Αυτά λοιπόν έχων κατά νουν, ενώ πριν δεν συνέβαινε να συναναστρέφωμαι μετ' αυτού μόνος και άνευ ακολούθου, τώρα, αποπέμπων τον ακόλουθον, έμενα μαζί του μόνος. Διότι νομίζω πρέπον να σας ειπώ όλην την αλήθειαν· ακούσατέ με λοιπόν με προσοχήν, και συ, Σωκράτη, εάν ψεύδωμαι, εξέλεγχέ με. Κατ' αυτόν τον τρόπον ήρχισα να τον συναναστρέφωμαι μόνος προς μόνον, ενόμιζα δε

ὅτι ἀμέσως θ' ἀρχίσῃ νὰ μου λέγῃ ὅσα συνήθως ἔχει νὰ εἰπῇ ἐραστής πρὸς ἀγαπώμενον ὅταν μείνουν μόνοι, καὶ ἔχαιρον δι' αὐτό. Ἐν τούτοις ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συνέβη, ἀλλ' ἀφοῦ συνδιελέχθη ὅπως συνήθως μαζί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀνεχώρησεν. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτό τον ἐπροκάλεσα νὰ γυμνασθῶμεν μαζί καὶ συνεγυμναζόμεν, νομίζων ὅτι ἐδῶ πλέον θὰ λάβῃ τέλος ἡ ὑπόθεσις. Συνεγυμνάζετο λοιπὸν μαζί μου καὶ προσεπάλαιε πολλὰκις οὐδενὸς παρόντος· τί νὰ σὰς εἰπῶ ὁμῶς; τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὑπῆρξε περισσότερον εὐνοϊκὸν εἰς τὸν σκοπὸν μου. Βλέπων ὅτι με αὐτὰ δὲν κατάρθωνα τίποτε, ἔκρινα πρέπον νὰ ἐπιτεθῶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς κρατερώς καὶ νὰ μὴν ἀφήσω νὰ μου ξεφύγῃ, μιὰ φορὰ που εἶχε γείνει ἀρχή, ἀλλὰ νὰ μάθω πρῶτα τί συμβαίνει. Προσκαλῶ λοιπὸν αὐτὸν νὰ συνδειπνήσωμεν, ἀπαράλλακτα ὡσάν ἐραστής θέλων νὰ καταφέρω τὸν ἀγαπώμενον. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτό δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ μ' εὐχαριστήσῃ ἀμέσως, ἐπέισθη ὁμῶς μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ. Ἐν τούτοις τὴν πρώτην φορὰν που ἦλθεν, ἠθέλησε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως μετὰ τὸν δείπνον· ἐγὼ δὲ ἐντραπείς τότε τὸν ἀφήκα ν' ἀπέλθῃ· καὶ διὰ τούτου προσκαλέσας αὐτὸν καὶ πάλιν, μετὰ τὸ δείπνον παρέτεινα τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν μέχρι βαθείας νυκτός, καὶ ὅταν ἠθέλησε ν' ἀναχωρήσῃ, ἐπικαλούμενος τὸ προχωρημένον τῆς ὥρας τὸν ἠνάγκασα νὰ μείνῃ. Ἀνεπαύετο λοιπὸν εἰς τὴν συνεχομένην μετὰ τῆς ἰδικῆς μου κλίνην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ εἶχε δειπνήσει, κανεὶς δὲ ἄλλος δὲν ἐκοιμάτο εἰς τὸ οἶκημα, παρὰ μόνον ἡμεῖς.

Καὶ μέχρι μὲν τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς διηγήσεως, τὰ πράγματα ἠμποροῦν νὰ λεχθῶν ἐνώπιον ὁποιοῦδήποτε· τὰ παρακάτω ὁμῶς δὲν θὰ με ἠκούατε ποτέ νὰ τα διηγηθῶ, εἴαν πρῶτον μὲν ὁ οἶνος κατὰ τὴν παροιμίαν, μαζί με τὰ παιδιὰ ἢ χωρὶς αὐτὰ, δὲν ἦτο ἀληθές, καὶ εἴαν ἔπειτα τὸ ν' ἀποκρύψω ἔργον ὑπερήφανον τοῦ Σωκράτους, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἐπαίνου, δὲν μου ἐφαίνετο ἀδίκον πρᾶγμα. Πρὸς τούτοις ἔχω πάθει κ' ἐγὼ αὐτό που παθαίνουν οἱ δηχθέντες ἀπὸ ἐχίδναν· διότι λέγεται ὅτι ὅταν τύχῃ νὰ πάθῃ κανεὶς τὸ πάθημα αὐτό, δὲν θέλγει νὰ διηγηθῇ τί ὑπέφερε παρὰ μόνον εἰς ὅσους ἔχουν δηχθῆ, φρονῶν ὅτι μόνον αὐτοὶ ἠμποροῦν νὰ τὸν καταλάβουν καὶ νὰ τὸν συγχωρήσουν, εἴαν ἐκ τῆς οὐδύνης ἦτο ἰκανὸς τὸ παν νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ. Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἔχω δηχθῆ ἀπὸ κάτι ἀλγεινότερον ἀκόμη καὶ εἰς τὸ ἀλγεινότατον ἀπὸ ὅλα ὅπου εἶνε δυνατόν κανεὶς νὰ δηχθῆ — εἰς τὴν καρδίαν ἢ ψυχὴν δηλαδή, ἢ ὁποσδήποτε ἄλλως πρέπει νὰ ὀνομασθῇ, πληγείς τε καὶ δηχθείς ἀπὸ τὰ φιλοσοφικὰ διδάγματα, τῶν ὁποίων τὰ δῆγματα εἶνε πολὺ ἀγριώτερα τῆς ἐχίδνης, ὅταν συλλάβουν ψυχὴν κατάλληλον ἐνός νέου, καὶ ὠθοῦν εἰς ὁιασδήποτε πράξεις καὶ λόγους· βλέπω ἐξ ἄλλου γύρω μου Φαίδρους, Ἀγάθωνας, Ἐρυξιμάχους, Πausανίας, Ἀριστοδήμους τε καὶ Ἀριστοφάνους· διὰ τὸν ἴδιον δὲ τὸν Σωκράτη τί πρέπει νὰ εἰπῇ κανεὶς, καὶ ὅσους ἄλλους; διότι ὅλοι σεις ἔχετε πάθει ἀπὸ τὴν ἰδίαν μανίαν καὶ μέθην τῆς φιλοσοφίας· διὰ τούτου ὅλοι σὰς θὰ μ' ἐννοήσετε· καὶ θὰ συγχωρήσετε καὶ τὰ τότε πραχθέντα καὶ τὰ τώρα λεγόμενα· οἱ δὲ οἰκέται καὶ εἴαν τις ἄλλος ὑπάρχῃ βέβηλος καὶ ἀγροικὸς, ἀς βουλώσουν καλὰ τ' αὐτιά τους. Ὅταν λοιπὸν, ὦ ἄνδρες, ὁ μὲν λύχνος ἐσβέσθη, οἱ δὲ δούλοι ἀπεσύρθησαν, ἔκρινα ὅτι ἔπρεπε ν' ἀφήσω τὰς περιστροφὰς καὶ νὰ τοῦ εἰπῶ ἐλευθέρως ὅ,τι ἐσκεπτόμην καὶ κινήσας αὐτόν,

— Σωκράτη, κοιμάσαι; ἐρώτησα.

— Ὅχι δα ἀκόμη, μου ἀπήντησε.

— Ἡξεύρεις λοιπὸν τί ἰδέαν ἔχω;

— Πῶς νὰ τὸ γνωρίζω; εἶπε.

— Ἐχω τὴν ἰδέαν, ἐπανελάβα, ὅτι ὁ μόνος ἄξιός ἐμοῦ ἐραστής που μου ἔτυχε εἶσαι σὺ, καὶ μου φαίνεται πῶς διστάζεις νὰ μου ἀποκαλύψῃς τὰ αἰσθημάτά σου· ἐγὼ δὲ ἰδοῦ πῶς σκέπτομαι· φρονῶ ὅτι θὰ ἦτον ἀνόητον νὰ μὴ χαρισθῶ εἰς σε καὶ ὡς πρὸς αὐτό καὶ δι' ὅ,τιδήποτε ἄλλο, εἴτε τῆς περιουσίας μου θὰ εἶχες ἀνάγκην εἴτε τῶν φίλων μου. Διότι δι' ἐμέ τὸ κυριώτερον ἀπ' ὅλα εἶνε νὰ γείνω ὅσον τὸ δυνατόν τελειότερος, πρὸς τούτου δὲ νομίζω ὅτι ἀντιλήπτορα, καταλληλότερον ἀπὸ

σε δεν θα εύρω κανένα. Και μα την αλήθειαν πολύ περισσότερον θα εντρεπόμην τους φρονίμους μη χαριζόμενος εις τοιούτον άνδρα, αφ' όσον χαριζόμενος, θα εντρεπόμην τους πολλούς και ανοήτους.

Και αυτός, αφού με ήκουσεν, είπεν ειρωνικώτατα, όπως συνηθίζει, και πολύ σύμφωνα με τον χαρακτήρα του:

— Φίλτατε Αλκιβιάδη, φαίνεσαι τώντι αντιλαμβανόμενος το συμφέρον σου όχι και άσχημα, αν υποτεθή ότι είνε αληθή όσα λέγεις περί εμού και ότι υπάρχει εις εμέ δύναμις τις, διά της οποίας ημπορείς να γείνης καλύτερος· θα βλέπης βέβαια εις εμέ κάποιον κάλλος θαυμάσιον και πάμπολυ της ιδικής σου ευμορφίας διαφέρον. Εάν λοιπόν αυτό βλέπων επιδιώκεις να μετάσχης και συ και ν' ανταλλάξης κάλλος αντί κάλλους, ζητείς να με καταπλεονεκτήσης όχι ολίγον, επιχειρών, εις αντάλλαγμα φαινομένων, αλήθειαν καλών ν' αποκτήσης και τώντι χρυσά με χάλκινα ν' αλλαγής εννοών (26). Αλλ', ω μακάριε, κύτταξε καλύτερα μήπως κάνης λάθος και δεν αξίζω τίποτε. Η όρασις της διανοίας αρχίζει να βλέπη οξέως, όταν η των ομμάτων αρχίζη να παρακμάζη· συ δε είσαι μακράν απ' αυτά ακόμη.

Και εγώ ακούσας:

— Τα μεν εκ μέρους μου, είπα, αυτά είνε, και τίποτε δεν ελέχθη άλλως ή όπως το διανοούμαι· συ δε σκέψου επ' αυτών και αποφάσισε ό,τι νομίζεις άριστον και δι' εμέ και διά σε.

— Πολύ σωστά βέβαια λέγεις ως προς αυτό· έχομεν λοιπόν καιρόν εις το μέλλον να σκεφθώμεν και να κάμωμεν ό,τι θα μας φανή περί τε τούτων και περί των άλλων άριστον.

Εγώ λοιπόν αυτά, ακούσας και ειπών, και ρίψας τρόπον τινα ως βέλη, εθεώρουν αυτόν τρωθέντα· και εγερθείς, χωρίς να του δώσω καιρόν να ειπή τίποτε άλλο, εφόρεσα το ιμάτιον τούτο — διότι ήτον χειμών — και κατεκλίθην υπό τον τριβωνα αυτού, περιβαλών δε διά των χειρών τον αληθώς δαιμόνιον και θαυμαστόν τούτον άνδρα, έμεινα μαζί του όλην την νύκτα. Και δι' αυτά επίσης, ω Σώκρατες, δεν θα ειπής ότι ψεύδομαι. Μ' όλ' αυτά εν τούτοις που έκαμα εγώ, αυτός έμεινεν εντελώς απαθής και κατεφρόνησε την ωραιότητά μου και κατεγέλασε και ύβρισεν· εκείνο δηλαδή που εγώ εν τούτοις ενόμιζα πώς κάτι είνε, ω άνδρες δικασταί· διότι δικαστάς σας θέλω της υπερηφανείας του Σωκράτους. Και μάθετε λοιπόν, μα θεούς, μα θεάς, ότι αφού εκοιμήθηκα με τον Σωκράτη, εσηκώθηκα χωρίς να συμβή τίποτε παραπάνω αφ' ότι θα συνέβαινεν αν εκοιμώμην μετά πατρός ή αδελφού πρεσβυτέρου.

Αί λοιπόν, έπειτα από αυτό στοχάζεσθε εις ποίαν πνευματικήν κατάστασιν διετέλουν, θεωρών μεν τον εαυτόν μου υβρισθέντα, αλλά και θαυμάζων του ανδρός τον χαρακτήρα και την σωφροσύνην και την δύναμιν της ψυχής, μη φανταζόμενος δε ποτέ ότι ήτο δυνατόν να συναντήσω άνθρωπον όμοιον με αυτόν εις φρόνησιν και σταθερότητα; εις τρόπον ώστε ούτε να οργισθώ ημπορούσα οπωσδήποτε και να στερηθώ της συναναστροφής αυτού ούτε να τον προσελκύσω εύρισκα τρόπον. Διότι ήξευρα καλά ότι απέναντι μεν των χρημάτων ήτον πολύ περισσότερον άπρωτος κατά πάντα τρόπον αφ' ό,τι ήτον ο Αίας απέναντι του σιδήρου, από εκείνο δε που μόνον ενόμιζα πως θα τον αναγκάση να παραδοθή, μου είχεν εκφύγει. Διετέλουν λοιπόν εις αμηχανίαν, υποδουλωθείς υπό του ανθρώπου αυτού όσον κανείς ποτέ δεν έφθασε να υποδουλωθή υπό άλλου.

Όλ' αυτά μου είχαν συμβή ήδη, όταν κατόπιν ευρεθήκαμεν μαζί κατά την εις Ποτίδαιαν εκστρατείαν, όπου και συνεσιτούμεν. Εκεί λοιπόν, πρώτον μεν εις τας κακοπαθείας αντείχε περισσότερον όχι μόνον εμού, αλλά και όλων εν γένει των άλλων. Εάν ευρισκόμεθα εις την ανάγκην αποκλεισθέντες που, όπως συμβαίνει εις τας εκστρατείας, να μείνωμεν νηστικοί, τίποτε δεν ήσαν οι άλλοι απέναντί του ως προς την καρτεριαν· και εις τας ευωχίας πάλιν μόνος αυτός

ήξευρε ν' απολαμβάνη κατά τε τ' άλλα και ως προς τον πότον δε ακόμη, εάν, μολονότι αποφεύγων να πίνη, ήθελεν αναγκασθή εις τούτο, έβαλλε κάτω όλους, και το θαυμαστότερον απ' όλα είνε ότι τον Σωκράτη δεν υπάρχει άνθρωπος που να τον είδε ποτέ μεθυσμένον· τούτου άλλως την απόδειξιν μου φαίνεται πώς θα την έχετε και τóρ' αμέσως. Ως προς δε πάλιν την αντοχήν εις το ψύχος — διότι οι χειμώνες είνε πολύ βαρείς εις τα μέρη εκείνα — δεν είχε τον όμοιον του πάντοτε μεν, αλλ' ιδίως κάποτε που ο παγετός ήτον πάρα πολύ φοβερός, ενώ όλοι ή δεν έβγαιναν έξω, ή αν έβγαιναν, εφορούσαν όσον ημπορούσαν περισσότερα, υποδημένοι δε και τυλιγμένοι εις τους πόδας με αρνακίδας και πιλήματα, αυτός εν τούτοις εξήρχετο φέρων ιμάτιον μεν τοιούτον οποίον και πριν εσυνείθιζε να φορή, ανυπόδητος δε εβάδιζεν επάνω εις τα κρύσταλλα ευκολώτερα παρά οι άλλοι που ήσαν υποδημένοι. Οι στρατιώται μάλιστα τον εστραβοκύτταζαν νομίζοντες ότι θέλει να δείξη καταφρόνησιν προς αυτούς.

Και ταύτα μεν δη ταύτα·

μα κι άλλο του κατόρθωμα μεγάλο του γενναίου (27)

εκεί κάποτε κατά την εκστρατείαν αυτήν, αξίζει τον κόπον να το ακούσετε. Μίαν φοράν λοιπόν είχε σταθή κάπου εκεί σύννους από το πρωί, προσηλωμένος εις κάτι, και επειδή το πράγμα δεν επήγαινε, φαίνεται, καλά, δεν παρητείο, αλλ' εξηκολούθει να μένη εκεί ακίνητος ζητών να εύρη εκείνο που ήθελε. Είχεν έλθει ήδη μεσημβρία και πολλοί είχαν πλέον μυρισθή το πράγμα και εκοινολογείτο από τον ένα εις τον άλλον ότι ο Σωκράτης από την αυγήν εστέκετο εκεί κάτι συλλογίζόμενος. Εις το τέλος μερικοί από τους Ίωνας, επειδή είχε βραδυάσει πλέον, αφού εδειπνησαν, έφεραν έξω καθένας το χαμόστρωμά του — διότι ήτον θέρος τότε — και ενώ εκοιμώντο εις την δροσιάν, συγχρόνως παρηκολούθουν αυτόν διά να ιδούν αν θα μείνη έτσι όλην την νύκτα. Και τώντι έμεινεν έως ότου εξημέρωσε και ανέτειλεν ο ήλιος· έπειτα ανεχώρησεν, αφού προσευχήθη εις τον ήλιον.

Αν θέλετε τώρα να μάθετε και οποίος είνε εις τας μάχας, ακούσατε· διότι επιβάλλεται να του αποδοθή δικαιοσύνη και ως προς αυτό. Όταν λοιπόν έγεινεν η μάχη, της οποίας τ' αριστεία έδωσαν εις εμέ οι στρατηγοί, αυτός μόνος μου έσωσε την ζωήν και κανείς άλλος, διότι πληγωμένον όντα δεν ηθέλησε να με αφήση, αλλά διέσωσε και τα όπλα μου και εμέ τον ίδιον. Και εγώ μεν, ω Σώκρατες, και τότε επέμενα να δώσουν εις σε τ' αριστεία οι στρατηγοί, ως προς αυτό δε βέβαια ούτε θα με κατηγορήσης ούτε θα ειπής ότι ψεύδομαι· αλλ' ενώ οι στρατηγοί ήθελαν να δώσουν εις εμέ τ' αριστεία αποβλέποντες εις την τάξιν μου, συ ο ίδιος εφάνης προθυμότερος των στρατηγών διά να τα λάβω εγώ και όχι συ.

Προς τούτοις έπρεπεν, ω άνδρες, να ιδήτε τον Σωκράτη κατά την άτακτον διά φυγής υποχώρησίν μας από το Δήλιον. Εγώ είχα ίππον εις την μάχην αυτήν, αυτός δε τον βαρύν του πεζού οπλισμόν. Υπεχώρει λοιπόν μετά τον διασκορπισμόν πλέον όλων αυτός και ο Λάχης μαζί· τους συναντώ δ' εγώ και μόλις τους είδα φωνάζω εις αυτούς να έχουν θάρρος και ότι εγώ δεν θα τους αφήσω. Εδώ δα είνε που είδα και καλύτερα τον Σωκράτη παρά εις την Ποτίδαιαν· διότι ο ίδιος διέτρεχα ολιγώτερον κίνδυνον, επειδή ήμουν έφιππος· και πρώτον παρετήρησα πόσον ανώτερος του Λάχητος ήτο εις αταραξίαν έπειτα μου εφαινετο, ω Αριστόφανες, πώς τον έβλεπα όπως τον παρέστησες συ, περιπατούντα δηλαδή κ' εκεί όπως κ' εδώ, υπερήφανον και λοξοβλέποντα(28), ηρέμα περισκοπούντα και τους ιδικούς μας και τους πολεμίους, κατά τρόπον που εφανέρωνεν εις τον καθένα και από πολύ μακράν ακόμη, ότι αν κανείς ετολμούσε να πλησιάση τον άνδρα, θ' απεκρούετο ερρωμένως. Διά τούτο και η υποχώρησις και αυτού και του Λάχητος συνετελέσθη ακινδύνως· διότι σχεδόν πάντοτε εις τον πόλεμον τους ούτω διακειμένους ουδέ καν τους πλησιάζουν, αλλά καταδιώκουν τους προτροπάδην φεύγοντας.

Εἰς αὐτά, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμάσια θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέσῃ εἰς ἔπαινον τοῦ Σωκράτους· ἀλλὰ προκειμένου μὲν περὶ πάσης ἄλλης υπεροχῆς, ἠμπορεῖ κανεὶς ἴσως νὰ τὴν εὖρη καὶ εἰς ἄλλους, τὸ δε νὰ μὴν ομοιάζῃ τις πρὸς κανένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μῆτε ἀπὸ τοὺς παλαιούς μῆτε ἀπὸ τοὺς τορινούς, αὐτὸ εἶνε ἄξιον ἰδιαίτερου θαυμασμοῦ. Μὲ τὸν Ἀχιλλέα λόγου χάριν, ὅποιος ἀνεδείχθη, θὰ ἠμποροῦσε νὰ παρομοιάσῃ κανεὶς καὶ τὸν Βρασίδαν καὶ ἄλλους, καὶ μὲ τὸν Περικλή πάλιν, καὶ τὸν Νέστορα καὶ τὸν Ἀντήνορα· εἶνε δε καὶ ἄλλοι πού ἠμποροῦν νὰ παραλληλισθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· ἐνῶ τὸ ἀλλόκοτον τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καὶ εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ εἰς τοὺς λόγους, δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ εὖρη, ὁσονδήποτε καὶ ἀν σκεφθῆ, εἰς κανένα οὔτε ἀπὸ τοὺς σημερινούς οὔτε ἀπὸ τοὺς παλαιούς, ἐκτός ἐάν τὸν παρομοιάσῃ μὲ ὅ,τι ἐγὼ τὸν παρωμοίασα, ὄχι δηλαδὴ μὲ ἄνθρωπον οἰονδήποτε, ἀλλὰ μὲ σειληνούς καὶ σατύρους, καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους του.

Καὶ τοῦ λόγου δοθέντος, πρέπει νὰ προστεθῆ ἐδῶ καὶ τούτο, τὸ ὁποῖον παρέλειψα εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι δηλαδὴ καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ομοιότατοι εἶνε πρὸς τοὺς διανοιγομένους σειληνούς. Τῶντι, τὰ λεγόμενα τοῦ Σωκράτους θὰ εφαινότο κατ' ἀρχὰς γελοῖα εἰς τὸν ἐπιθυμούντα νὰ τὸν ἀκούσῃ· τόσον αἱ λέξεις καὶ αἱ ἐκφράσεις διὰ τῶν ὁποίων περιβάλλεται ἔξωθεν ἡ ἔννοια αὐτῶν ομοιάζουν μὲ ἀναιδούς τινος σατύρου δοράν. Διότι ομιλεῖ περὶ ὄνων σαμαρωμένων καὶ χαλκῶν καὶ σκυτοτόμων καὶ βυρσοδεψῶν, καὶ φαίνεται τὰ αὐτά διὰ τῶν αὐτῶν ἀεννάως λέγων, εἰς τρόπον ὥστε κάθε ἄπειρος καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος ἠθέλε γελάσει περιφρονητικῶς εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ὅταν ὅμως τοὺς ἰδῆ τις διανοιγομένους καὶ εἰσδύσῃ ἐντὸς αὐτῶν, πρῶτον μὲν θὰ τοὺς εὖρη ὡς τοὺς μόνους λόγους πού ἔχουν ἔννοιαν μέσα τους, ἔπειτα δε θειοτάτους καὶ πλείστ' ἀγάλματ' ἀρετῆς περικλείοντας καὶ ἀναφερομένους εἰς πλείστα ἢ μᾶλλον εἰς ὅλα ὅσα ἀρμόζει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὁ θέλων νὰ γείνη καλὸς καὶ ἀγαθός.

Αὐτὰ εἶνε, ὦ ἄνδρες, πού ἐπαινώ ἐγὼ τὸν Σωκράτη· καὶ ἐπίσης πού τὸν κατηγορῶ, ἐκθέσας μαζί καὶ τοὺς ἐξευτελισμούς πού ὑπέστην ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν ἔχει μεταχειρισθῆ μόνον ἐμένα κατ' αὐτόν τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ Εὐθύδημον τὸν Διοκλέους καὶ ἄλλους πάρα πολλούς, τοὺς ὁποίους ἐξαπατῶν ὡς δῆθεν ἐραστής, ἀγαπώμενος μᾶλλον ὁ ἴδιος καθίσταται ἀντὶ ἐραστοῦ. Αὐτὰ δε τὰ λέγω καὶ διὰ σε, Ἀγάθων, διὰ νὰ μὴν ἐξαπατάσαι ὑπὸ τούτου, ἀλλὰ νὰ πάρῃς μᾶθημα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας παθήματα καὶ φυλαχθῆς, καὶ μὴν ἀφήσῃς ὡσάν νήπιον νὰ πάθῃς πρῶτα κ' ἔπειτα νὰ μᾶθῃς κατὰ τὴν παροιμίαν.

Αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅλοι δε ἐγέλασαν διὰ τὴν παρρησίαν αὐτοῦ καὶ διότι εφαινετο ἐρωτικῶς ἀκόμη διακείμενος πρὸς τὸν Σωκράτη.

— Δὲν μου φαίνεται νὰ εἶσαι διόλου μεθυσμένος, Ἀλκιβιάδη, εἶπε τότε ὁ Σωκράτης. Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτον ποτέ δυνατόν νὰ τὰ καταφέρῃς τόσον καλά μὲ τὰς περιστροφάς σου ὥστε ν' ἀποκρύψῃς τίνος ἔνεκα εἶπες ὅλ' αὐτά, καὶ μόνον εἰς τὸ τέλος ἔκαμες λόγον περὶ αὐτοῦ καὶ παρέργως τρόπον τινα, ὡσάν τάχα αὐτά πού εἶπες νὰ μὴν τα εἶπες δι' αὐτό, διὰ νὰ βάλῃς δηλαδὴ σκάνδαλα μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀγάθωνος, ἔχων τὴν ἀξίωσιν ἐγὼ μὲν μόνον σε ν' ἀγαπῶ καὶ κανένα ἄλλον, ὁ δε Ἀγάθων πάλιν μόνον ὑπὸ σου ν' ἀγαπάται καὶ ὑπὸ κανενός ἄλλου. Δὲν μας ἐγέλασες ὅμως, καὶ ὅλον σου αὐτὸ τὸ δράμα τὸ σατυρικόν καὶ σειληνικόν ἐφανερῶθη τι σκοπὸν εἶχε. Ἀλλ' ἄς μὴν τοῦ γείνη αὐτὴ ἡ χάρις, φίλτατε Ἀγάθων, καὶ ἔχε τὸν νοῦν σου ὥστε κανεὶς νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ βάλῃ σκάνδαλα μεταξύ ἐμοῦ καὶ σου.

Καὶ ὁ Ἀγάθων:

— Πραγματικῶς, ὦ Σώκρατες, εἶπε, μου φαίνεται πὼς ἔχεις δίκαιον. Τὸ συμπεραίνω δε αὐτὸ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι κατεκλίθη μεταξύ ἐμοῦ καὶ σου, διὰ νὰ μας χωρίσῃ. Δὲν θὰ τοῦ περάσῃ ὅμως, διότι ἐγὼ θὰ σηκωθῶ νὰ κατακλιθῶ κοντὰ σου.

— Εμπρός λοιπόν, επανέλαβεν ο Σωκράτης, έλα κ' εξαπλώσου εδώ, έπειτα από εμέ.

— Ω Ζευ! ανέκραξεν ο Αλκιβιάδης, τι υποφέρω διαρκώς από τον άνθρωπον αυτόν! Το νομίζει χρέος μου να είμαι παντού κατώτερός του. Αλλ' αν όχι τίποτε άλλο, ω θαυμάσιε, τουλάχιστον άφησε τον Αγάθωνα να κατακλιθή μεταξύ των δύο.

— Αλλ' αυτό είναι αδύνατον, είπεν ο Σωκράτης. Διότι αφού συ έκαμες τον έπαιμόν μου, πρέπει κ' εγώ να επαινέσω τον προς τα δεξιά μου. Αλλ' εάν ο Αγάθων κατακλιθή έπειτα από σε, δεν θα μ' επαινέση βέβαια και πάλιν, πριν αυτός μάλλον υπ' εμού επαινεθή. Άφησε λοιπόν, ω δαιμόνιε, και μη φθονήσης τον νέον διά τον έπαινον που θα του κάμω· διότι πολύ επιθυμώ να τον εγκωμιάσω.

— Ιού, ιού! εφώναξεν ο Αγάθων, Αλκιβιάδη, δεν είνε δυνατόν να μείνω εδώ, διότι εννοώ προ παντός να επαινεθώ από τον Σωκράτη, και δι' αυτό θ' αλλάξω θέσιν.

— Τα ίδια τα συνηθισμένα, είπεν ο Αλκιβιάδης· Σωκράτους παρόντος, αδύνατον άλλος κανείς να έλθη εις επικοινωνίαν με την ωραιότητα. Και τώρα ακόμη τι εύκολα και τι ευλογοφανή πρόφασιν ευρήκε, διά να φέρη κοντά του και τούτον εδώ.

Ο Αγάθων εσηκόνετο ήδη διά να κατακλιθή πλησίον του Σωκράτους· αλλ' έξαφνα κατέφθασεν όμιλος από πολλούς ευθυμούντας, οι οποίοι ευρόντες την θύραν ανοικτήν διότι κάποιος εξήρχετο την στιγμήν αυτήν, επροχώρησαν κατ' ευθείαν μέσα και εξηπλώθησαν κοντά εις τους άλλους, θόρυβος δ' επεκράτησε τότε εις όλα και πάσα ευκοσμία εξέλιπεν, ηναγκάσθησαν δε όλοι να πίνουν πολύν οίνον. Και ο μεν Ερυξίμαχος και ο Φαίδρος, επρόσθεσεν ο Αριστόδημος, ανεχώρησαν, αυτός δε ο ίδιος κατελήφθη από ύπνον και, καθώς ήτον εποχή των μακρών νυκτών, εκοιμήθη πάρα πολύ, όταν δ' εξύπνησε περί την αυγήν, των πετεινών λαλούντων πλέον, είδε τους μεν άλλους κοιμωμένους ή απελθόντας, μόνους δε τον Αγάθωνα, τον Αριστοφάνη και τον Σωκράτη αγρυπνούντας ακόμη και πίνοντας από μεγάλην κανάταν ερχομένων γύρω δεξιά. Είχε δε τον λόγον ο Σωκράτης την στιγμήν εκείνην· και τας μεν λεπτομερείας της συζητήσεως ο Αριστόδημος είπεν ότι δεν τας ενθυμείτο, και διότι δεν την επρόφθασεν εξ αρχής και διότι εμισονύσταζεν ακόμη· κεφαλαιώδης όμως είπεν ότι ο Σωκράτης ηνάγκασε τους άλλους δύο να συμφωνήσουν, ότι η ικανότης προς σύνθεσιν κωμωδίας και τραγωδίας του αυτού ανδρός ίδιον είνε, και ότι ο κατέχων την τέχνην του τραγωδιοποιού είνε και κωμωδιοποιός. Ευρισκόμενοι λοιπόν ούτοι εις την ανάγκην να συμφωνήσουν εις αυτά και μη παρακολουθούντες πολύ πολύ την συζήτησιν, ήρχισαν να νυστάζουν, και πρώτος μεν απεκοιμήθη ο Αριστοφάνης, ημέρας δε ήδη γινομένης και ο Αγάθων. Ο δε Σωκράτης, αφού τους αποκοίμισε, εσηκώθη και ανεχώρησε, συνοδευόμενος όπως συνήθως υπό του Αριστοδήμου, μεταβάς δε εις το Λύκειον, αφού επλύθη, διήλθεν εκεί όπως και άλλοτε το υπόλοιπον της ημέρας, και μόνον περί την εσπέραν επήγε ν' αναπαυθή εις την οικίαν του.

Η Σειρά των Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, των Εκδόσεων Φέξη, υπήρξεν ένας σταθμός στα ελληνικά χρονικά. Για πρώτη φορά προσφερόταν συστηματικά στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, η αρχαία ελληνική σκέψη (Ιστορία, φιλοσοφία, ποίηση, δράμα, δικανικός και πολιτικός λόγος) σε δημιουργικές μεταφορές της, από τους άριστους μεταφραστές του τόπου, στην πιο σύγχρονη μορφή που πήρε εξελισσόμενο το γλωσσικό της όργανο. Ο Όμηρος, οι Τραγικοί κι ο Αριστοφάνης, ο Ηρόδοτος, ο ΘουκυδίδηςΑ, ο Πλάτων, ο Ξενοφών, ο Αριστοτέλης, ο Θεόκριτος, ο Θεόφραστος, ο Επίκτητος, ο Πλούταρχος, ο Λουκιανός κλπ. προσφέρονται και σήμερα, στις κλασικές πια μεταφράσεις των Πολυλά, Ραγκαβή, Μωραϊτίδη, Κονδυλάκη, Ποριώτη, Γρυπάρη, Τανάγρα, Πολέμη, Καμπάνη, Καζαντζάκη, Βάρναλη, Αυγέρη, Βουτιερίδη, Ζερβού, Φιλαδελφέως, Τσοκόπουλου, Σιγούρου, Κ. Χρηστομάνου κλπ, σε μια σύγχρονη σειρά εκδόσεων βιβλίου τσέπης, πράγμα που επίσης γίνεται για πρώτη φορά, συστηματικά, στην Ελλάδα.

ΣΥΜΠΟΣΙΟ Σε συμπόσιο, όπου γιορτάζεται η νίκη του πλουσίου δραματικού ποιητού Αγάθωνος, οι συνδαιτυμόνες αποφασίζουν να εγκωμιάσουν, κάθε ένας χωριστά τον έρωτα. Τελευταίος μιλεί ο Σωκράτης για να ορίσει ότι ο έρωτας, όπως τον εννοούν όλοι, είναι η επιθυμία του ανθρώπου για την ομορφιά. Στην διήγησή του περιλαμβάνει τον μύθο της γένεσης του Έρωτα, γεμάτον βαθύ και υψηλόν μυστικισμό, και παρουσιάζει ιδεολογικά τον ερωτικό πόθο σαν φιλοσοφική έφεση, ως τάση προς ευδαιμονία και, μαζί, αθανασία. Ο ξαφνικός ερχομός του Αλκιβιάδη, μεθυσμένου, που πειράζει φιλικά τον Σωκράτη, επιβεβαιώνει παραστατικά τη σωκρατική ιδεολογία.

Η «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ» ΑΝΑΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΑΘΗΝΑΙ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 36 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΣΙΜΙΣΚΗ 61

1) Ιδέαν της παραστάσεως αυτής δύναται τις να σχηματίσει από τα Κορινθιακού ρυθμού κιονόκρανα, τα οποία παρουσιάζουν πολλήν αναλογίαν προς το σύμβολον αυτό, μολονότι παρηλλαγμένον. Το αυτό σύμβολον μεταμορφωμένον εις κριόν, με τον οποίον παρουσιάζει κάποιαν αόριστον αναλογίαν, ευρίσκομεν εις μερικάς μυστικές εταιρείας, πράγμα το οποίον πιθανώς έδωκεν αφορμήν εις διαφόρους θρύλους περί λατρείας του Διαβόλου, ίσως δε και περί των λεγομένων σαββατιαίων οργίων των μάγων και των μαγισσών, τα οποία με τόσον παράδοξον επιμονήν ευρίσκομεν επιβεβαιούμενα ενόρκως ενώπιον δικαστηρίων κατά τον μεσαιώνα υπό αυτοπτών δήθεν μαρτύρων.

2) Ο θέλων να λάβη ιδέαν του εθίμου της Φαλλοφορίας ως αναγνώση τους Αχαρνείς του Αριστοφάνους. Εις το έργον αυτό του μεγάλου της αρχαιότητος κωμικού η θυγάτηρ του Δικαιοπόλιδος προηγείται της πομπής ως κανηφόρος, έπονται οι θεράποντες κρατούντες ορθόν τον φαλλόν, ενώ δε η σύζυγος αυτού παρακολουθεί την πομπήν από της στέγης, ο ίδιος αρχίζει το φαλλικόν του άσμα με την εξής προσφώνησιν: «Φαλής, εταίρε Βακχίου ζύγκωμε, νυκτοπεριπλάνητε, μοιχέ, παιδεραστά».

3) Βλέπε λ. χ τον μύθον του Θευθ εις τον Φαίδρον και τα περί μετεμψυχώσεως εις τον Τίμαιον

4) Ο Αιών εδώ δεν έχει την συνήθη σημασίαν της λέξεως. Ο Θεός κατά τους Γνωστικούς, διά να φθάσει εις την πληρότητά του, αποσυντετέθη τρόπον τινά εις αιώνας, οντότητας αιωνίας, απορρεούσας εξ αυτού. Καθ' όσον δε οι αιώνες απεμακρύνοντο της αρχικής αυτών πηγής εξησθένουν βαθμηδόν έως ότου έσβησαν μέσα εις την άρνησιν την οποίαν αποτελεί η ύλη.

5) Ανάπτυξιν της εξελικτικής αυτής θεωρίας ευρίσκει τις εις τα Ψυχολογικά Παράδοξα του Μαξ Νορδάου, σελ. 35 επ. της ελληνικής μεταφράσεως (έκδοσις Γ. Φέξη).

6) Η παροιμία ήτον: αυτόματοι δ' αγαθοί δειλών επί δαίτας ίασι, ανεφέρετο δε εις τον Ηρακλή παρουσιασθέντα αυτόκλητον εις το τραπέζι του Κήρκος.

7) Ο υπαινιγμός είνε ευνόητος, όταν ληφθή υπ' όψιν ότι Διόνυσος είνε ο Βάκχος.

8) Γυνή ελευθέρα (δηλαδή μη ανήκουσα εις την τάξιν των δούλων) δεν εθεωρείτο ώριμος προς γάμον προ του δεκάτου ογδόου έτους της ηλικίας. Τούτο δε φαίνεται υπονοούμενον ενταύθα.

9) Εμεταχειρίσθηκα την λέξιν ταυτολεξία, ως αποδίδουσαν σαφέστερα το νόημα ενταύθα, μολονότι η σημασία της εκφράσεως ίσα λέγειν του πρωτοτύπου είνε βέβαια πολύ γενικωτέρα, περιλαμβάνουσα όλας τας συνηγήσεις κείνας των λέξεων τας γνωστάς υπό το όνομα πάρισα (ως το του Ισοκράτους «εάν ης φιλομαθής, έση και πολυμαθής»), των οποίων την χρήσιν εσυμβούλευον

μερικοί εκ των σοφιστών, όπως ο Πώλος, όστις και πραγματείαν περί αυτών είχε γράψει επιγραφομένην «Τα πάρισα». Μουσειά λόγων ονομάζει αλλού τα πάρισα ταύτα ο Σωκράτης (Πλάτωνος Φαίδρος σελ 253 της στερεοτύπου εκδόσεως Teubner).

10) Εφέσιος φιλόσοφος ζήσας κατά τον πέμπτον Π. Χ. αιώνα. Το περί φύσεως των όντων σύγγραμμα αυτού, μη διασωθέν μέχρις ημών, εκτός αποσπασμάτων αναφερομένων υπό διαφόρων αρχαίων συγγραφέων, χαρακτηρίζεται ως σκοτεινόν και γριφώδες, Διογένης δε ο Λαέρτιος αναφέρει ότι ο Σωκράτης είπε περί αυτού: «Όσα εκατάλαβα, γενναία· υποθέτω δε ότι τοιαύτα είνε και όσα δεν εκατάλαβα, αλλ' έχουν ανάγκην Δηλίου κολυμβητού». Περί του Ηρακλείτου γίνεται λόγος και εις άλλους διαλόγους του Πλάτωνος, όπως λ.χ. εις τον Θεαίτητον και τον Κρατύλον.

11) Η παραβολή αυτή προς το τόξον και την λύραν εκρίθη ενίοτε ως ασαφής από τους μελετητάς της φιλοσοφίας του Ηρακλείτου. Κατά την γνώμην μου ο Ηράκλειτος ηθέλησε να παραστήση την αρμονίαν των εναντιοτάτων εις την αυτήν ενότητα διά του τεντώματος των χορδών του τόξου και της λύρας, επιτυγχανομένου διά δύο δυνάμειων ελκουσών αντιθέτως τα δύο άκρα της χορδής και επομένως εναντίων διότι χωρίς τέντωμα χορδών ούτε το τόξον ούτε η λύρα ημπορούν να εννοηθούν ως ενότητες πλήρεις, αρμονικαί και σκόπιμοι. Επομένως η παραβολή δεν φαίνεται ν' αναφέρεται ιδιαιτέρως εις την μουσικήν αρμονίαν, όπως παριστάνεται νομίζων ο Ερυξίμαχος. Οπωσδήποτε, ως εκ του αποσπάσματος αυτού επιτρέπεται ίσως να συμπεράνη κανείς, ο Ηράκλειτος φαίνεται παραδεχόμενος ότι η ζωή δεν είνε τίποτε άλλο παρά η αρμονική συνδιαλλαγή προϋπαρχουσών εναντιοτήτων, ή, όπως θα έλεγεν απλούστερα νεώτερος τις, η συνισταμένη διαφόρων δυνάμειων, πράγμα άλλως το οποίον είνε απλούς τρόπος εκφράσεως μη εξηγών τίποτε.

12) Έχει καμμίαν αλληγορικήν έννοιαν ο μύθος αυτός; Μάλλον φαίνεται επινοηθείς όπως περιλάβη και εξηγήση όλα τα είδη του σαρκικού έρωτος, ασυμβίβαστα άλλως, ως προς το φιλομόφυλον μέρος, με την υγιή ηθικήν όχι μόνον του νεωτέρου χριστιανικού πολιτισμού, αλλά κάθε εποχής, όπως καταφαίνεται από το εγκώμιον του Σωκράτους υπό του Αλκιβιάδου. Βέβαιον είνε μόνον, ότι η παράδοσις περί του ότι τα δύο φύλα ήσαν αρχικώς ηνωμένα, είνε παλαιότητα, όπως φαίνεται εκ των σωζομένων περί αυτής λειψάνων. Μάλιστα κατά τους ταλμουδιστάς ο Αδάμ δεν επλάσθη εξ αρχής μόνος, αλλά συνεπλάσθη μετά της Λιλίθ, πρώτης γυναικός του, κολλημένης μαζί του εκ των νώτων· ο χωρισμός των δύο σωμάτων έγεινε κατόπιν ένεκα ερίδων, μετ' αυτόν δε, της Λιλίθ επιδοθείσης εις την λατρείαν του διαβόλου, επλάσθη η Εύα. — Άρα γε εις την παράδοσιν έδωκεν αφορμήν η απορία, η οποία ενωρίτατα αναμφιβόλως ηγέρθη εις τον άνθρωπον, διά την ύπαρξιν εις τον άνδρα γυναικείων οργάνων, οποία οι μαστοί, μη εχόντων κανένα προορισμόν; Η υπόθεσις ίσως δεν είνε απίθανος. Οπωσδήποτε όμως και αν έχουν ταύτα, βέβαιον είνε ότι και η βαθυτέρα επιστημονική έρευνα εις το αυτά καταλήγει συμπεράσμα. Ιδού παραδείγματος χάριν τι λέγει επί του αντικειμένου αυτού ο Μετσνικόφ:

«Η εξέτασις των εσωτερικών γεννητικών οργάνων δεικνύει αρχήν τινα ερμαφροδιτισμού. Εις των άνδρα ανευρίσκονται λείψανα γυναικείων γεννητικών οργάνων, απομεινάρια μήτρας και σαλπίνγων. Εις την γυναίκα απαντώνται επίσης μερικά ίχνη γεννητικών οργάνων άρρενος. Το φαινόμενον τούτο έχει αναμφιβόλως την αρχήν του εις απώτατον παρελθόν, διότι παρατηρείται επίσης εις τα πλείστα των σπονδυλωτών· δεικνύει δε ότι εις εποχήν πολύ απομακρυσμένην τα ζώα αυτά ήσαν ερμαφρόδιτα και ότι με τον καιρόν τα φύλα εχωρίσθησαν οριστικώς, αφήσαντα ίχνη κατά το μάλλον ή ήττον καταφανή της εξελίξεώς των. Τα ίχνη αυτά, υπό την μορφήν οργάνων υποτυπωδών, είνε γνωστά υπό τα ονόματα όργανα του Βέμπερ, του Ρεζενμύλλερ κτλ.» (Elie Metchnikoff, Études sur la nature humaine σελ 101).

13) Υιοί του Ποσειδώνος και της Ιφιμεδείας, οι οποίοι επισωρεύσαντες το ένα επάνω εις το άλλο τα όρη Όσσαν, Όλυμπον και Πήλιον απετόλμησαν ανάβασιν εις τον Ουρανόν εναντίον του Διός (βλ

Οδυσσεΐας Λ στ 307).

14) Τα σούρβα (όσα υπό των αρχαίων καλούμενα) είνε καρπός της σουρβιάς ή αυγαριάς, όχι πολύ γνωστός σήμερον εις την Ελλάδα, εκτός της βορείου Ευβοίας, όπου φύεται και όπου υπάρχει και χωρίον Αυγαριά. Εις την Μικράν Ασίαν τα σούρβα καλούνται ούβα, διατηρηθείσης της αρχαίας λέξεως.

15) Εις πολλάς ελληνικάς πόλεις η αγαμία ετιμωρείτο ως έγκλημα. Αλλ' ο γάμος εις τους αρχαίους δεν είχε τον σημερινόν χαρακτήρα, το δε υποχρεωτικόν αυτού βάσιν είχε την εκ θρησκευτικών λόγων επιβαλλομένην συνέχισιν της οικογενείας. Κύριος επομένως σκοπός αυτού ήτο η παιδοποιία, η γέννησις άρρενος, ο οποίος έμελλε να εξακολουθήση την λατρείαν της οικογενείας. Διά τούτο εάν ο γάμος απέβαινεν άγονος εξ αιτίας του συζύγου, η σύζυγος ήτον υποχρεωμένη να παραδοθή, εις τον αδελφόν ή άλλον συγγενή αυτού προς παιδοποιίαν, το δε εκ τιοιαύτης σχέσεως γεννώμενον τέκνον εθεωρείτο ως υιός του συζύγου. Παρομοίαν αντίληψιν του γάμου ευρίσκομεν και εις τα ιερά βιβλία των Ινδών, την Παχαβαράταν και τους νόμους του Μανού.

16) Λίσπαι εκαλούντο τα δύο ημίση αστραγάλου χωρισθέντος εις την μέσην, διατηρούμενα εις ανάμνησιν φιλοξενίας μεταξύ δύο προσώπων.

17) Υιοί του Ουρανού και της Γης, κατά την θεογονίαν του Ησιόδου, εκ των οποίων τον πρώτον, καταπίνοντα τα τέκνα του, εξέβαλε της αρχής, ως κυβερνώντα θεόν, ο υιός αυτού Ζευς, διαφυγών την κατάποσιν. Και ο μεν Κρόνος υποτίθεται συμβολίζων τον Χρόνον, ο δε Ιαπετός την εκπεσούσαν της ευδαιμονίας ανθρωπότητα. Αλλά κατά την Ορφικήν θεογονίαν, την πολύ βαθυτέραν εις κοσμογονικάς αλληγορίας, ο Κρόνος δεν φαίνεται να έχη καμμίαν σχέσιν με τον Χρόνον. Διότι κατ' αυτήν ο μεν Χρόνος τάσσεται ως αρχή του παντός, έχων δημιουργικήν δύναμιν, ενώ ο Κρόνος αναφαίνεται πολύ αργότερα, έπειτα από γεννεαλογικήν σειράν κατά την οποίαν προηγούνται το Χάος και ο Αιθήρ, ο Έρωσ, η Νυξ, ο Ουρανόσ και η Γη και εκ τούτων οι Τιτάνες, μεταξύ των οποίων ο Κρόνος.

18) Ανάγκη ή Ειμαρμένη, ανωτέρα τις θεότης εις την οποίαν και οι θεοί αυτοί υποτάσσονται (Ανάγκα και θεοί πείθονται).

19) Η θεά αυτή της ελληνικής μυθολογίας, πρόξενος όλων των κακών εις τους ανθρώπους, έχει πολλήν αναλογίαν προς τον Σατανάν της χριστιανικής θρησκείας. Ο Ζευς εκρήμνισεν αυτήν από του ουρανού εις την γην, ομόσας ότι δεν θέλει αφήσει αυτήν πλέον ν' αναβή εις τον Όλυμπον.

20) Σοφιστής δεινός και ρήτωρ θαυμαζόμενος, σύγχρονος του Σωκράτους, ένα δε από τα κυριώτερα πρόσωπα του ομωνύμου διαλόγου του Πλάτωνος.

21) Η καλλονή, με άλλας λέξεις, παίζει πρόσωπον μαίας εις την γέννησιν. (Ειλείθια, εις την ελληνικήν μυθολογίαν, είνε η προστάτις των τοκετών θεότης).

22) Η κοτύλη ως μέτρον χωρητικότητος ήτον το δωδέκατον του χοός, ισοδυναμούντος με δύο περίπου ιδικάς μας οκάδας· ώστε αι οκτώ κοτύλαι ισοδυναμούν με 1 1/2 σχεδόν ιδικήν μας οκάν ή με 2 λίτρας περίπου.

23) Η έκφρασις είνε παρμένη από τον Όμηρον.

24) Σάτυρος, όστις ευρών τους υπό τους Αθηνάσ ριφθέντας αυλους και εκμαθών την μουσικήν, ετόλμησε να διαγωνισθή προς τον Απόλλωνα, αλλά νικηθείς εξεδάρη ζωντανός υπό τούτου.

25) Αυλητής εκ Φρυγίας, ο οποίος κατ' άλλους μεν ήτο πατήρ, κατ' άλλους δε μαθητής του Μαρσύου.

26) Χρύσεια χαλκείων διαμείβεσθαι, έκφρασις παροιμιακή την αρχήν της έχουσα εις την υπό του Ομήρου αναφερομένην ανταλλαγήν όπλων μεταξύ Γλαύκου και Διομήδους (Ιλιάδος Ζ στ. 236).

27) Οίον δ' αυ τόδ' έρεξε και έτλη καρτερός ανήρ (Οδυσειας Δ, στ. 242). Την ακριβή και συγχρόνως υποφερτήν οπωσδήτοτε αισθητικώς απόδοσιν του στίχου αυτού εν λογική συναφεία και προς τα επόμενα, την νομίζω ακατόρθωτον. Διά τούτο και απεμακρόνθην ολίγον της ακριβούς εννοίας τον λέξεων. Εν πάση περιπτώσει ιδού πώς αποδίδει ο Πολυλάς εις την σχετικώς καλλίστην της Οδυσειας μετάφρασίν του τον στίχον αυτόν εν συναφεία και προς το όλον της ομηρικής εκφράσεως:

Και όλους εγώ δεν δύναμαι να είπω τους αγώνες όσους ο στερεόκαρδος κατώρθωσε Οδυσσέας, αλλ' ένα πώπραξε λαμπρόν με τόλμην ο ανδρείος ζήν Τροίαν, όπ' οι Αχαιοί είχετε μύρια πάθη.

28) Χαρακτηρισμός του Σωκράτους υπό του χορού των Νεφελών του Αριστοφάνους.

Κείμενα

[Hellenica World](#)